

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA
STATUTINIO UGDYMO INSTITUTAS

ROBERTA GLAVINSKIENĖ
(TEISĖ IR POLICIJOS VEIKLA)

IKITEISMINIO TYRIMO PAREIGŪNO PROFESINĖS ETIKOS VAIDMUO UŽTIKRINANT
ASMENS TEISIŲ APSAUGĄ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr.
Žaneta Navickienė

Kaunas 2023

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS	4
1. IKITEISMINIO TYRIMO PAREIGŪNAS KAIP BAUDŽIAMOJO PROCESO SUBJEKTAS..	7
1.1. Ikiteisminio tyrimo pareigūno procesinis statusas Lietuvos baudžiamajame procese ir jo istorinė raida	7
1.2. Ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimai ir veiksmai baudžiamajame procese	10
1.3. Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesionalumas	15
1.4. Ikiteisminio tyrimo proceso dalyvių teisė skusti ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmus....	18
2. IKITEISMINIO TYRIMO PAREIGŪNO VEIKLA ĮGYVENDINANT PROFESINĖS ETIKOS NUOSTATAS	21
2.1. Etikos samprata ir reikšmė valstybės tarnybos požiūriu	21
2.2. Etika valstybės tarnybos kontekste	24
2.3. Profesinė etika ikiteisminio tyrimo pareigūno veikloje	27
3. IKITEISMINIO TYRIMO PAREIGŪNO VEIKLOS YPATUMAI UŽTIKRINANT ASMENS TEISIŲ APSAUGĄ.....	33
3.1. Tyrimo metodologija	33
3.2. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas.....	36
3.2.1. Vertybės kaip pamatinės nuostatos	36
3.2.2. Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas.....	40
3.2.3. Profesinės etikos nuostatų taikymas.....	42
3.2.4. Skundai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų	45
IŠVADOS.....	50
PASIŪLYMAI	52
LITERATŪRA	53
PRIEDAI	58
SANTRAUKA	96
SUMMARY	97
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	98

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos Konstitucija – LR Konstitucija;

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas – LR BPK;

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija – LR VRM;

Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas – LR prokuratūros įstatymas;

Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas – LR generalinio prokuroro įsakymas;

Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatymas – LR valstybės tarnybos įstatymas;

Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas – Etikos kodeksas.

ĮVADAS

Moralės teorija dažniausiai dar vadinama etika. Etika yra grindžiama gero ir blogo, teisingo ir neteisingo elgesio supratimu. Viena iš etikos šakų – profesinė etika, kurios atsiradimą lėmė skirtingi bendravimo santykiai, pažiūros ir elgesio normos, atsiradusios skirtingose veiklos srityse¹. Profesinė etika nustato principus, kuriais turi vadovautis tam tikros institucijos atstovai, ji išreiškia konkretų elgesio normų rinkinį, kuriuo turi vadovautis profesinį vaidmenį atliekantis asmuo, priimdamas sprendimus.

Viešojo sektoriaus darbuotojų – valstybės politikų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų elgesys ir etika šiandien vertinami per teisės aktuose įtvirtinus jų veiklos principus, kurie yra paverčiami į elgesio kodeksus ar etikos taisykles. Etikos kodeksuose nėra numatytos sankcijos už netinkamą elgesį, kadangi toks kodeksas, galima teigti, yra rekomendacinio pobūdžio moralinių vertybių rinkinys.² Policija yra viena iš ikiteisminio tyrimo įstaigų, turinti savo etikos kodeksą. Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas įtvirtina principus, kuriais grindžiama policijos darbuotojų veikla: „Policijos darbuotojų veiklos ir profesinė etika grindžiama šiais veiklos ir elgesio principais: pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, atsakomybės, lojalumo, nesavanaudiškumo, sąžiningumo, nešališkumo, padorumo, politinio neutralumo, pavyzdingumo, viešumo ir skaidrumo“³. Ikiteisminio tyrimo pareigūno, kaip teisės subjekto, teisinę padėtį profesinės etikos aspektu įtvirtina teisės aktai, reguliuojantys šio teisinio subjekto teises ir pareigas. Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinis statusas ir elgesys yra įtakojamas socialinės aplinkos veiksnių ir teisės normų, vyraujančių visuomenėje.

Žmogaus teisių gynimas yra vienas svarbiausių baudžiamojo proceso uždavinių. Senovėje žmogaus teisių problemą įtakoję istoriniai, socialiniai ir religiniai veiksniai. Vienas iš idealizmo kūrėjų, vokiečių filosofas Georgas Vilhelmas Frydrichas Hėgelis (*vok. Georg Wilhelm Friedrich Hegel*) „Prolegomenuose į istorijos filosofiją“ šioje pastraipoje minėtus veiksnius ir žmogaus teisių santykį apibūdino kaip skirtingą tautų supratimą apie laisvę: „Rytų tautos žinojo tik, kad *vienas* yra laisvas, graikų ir romėnų pasaulis, kad *kai kurie* yra laisvi, o mes žinome, kad visi žmonės savyje yra laisvi, t. y. kad žmogus kaip žmogus yra laisvas, iš to išplaukia ir pasaulio istorijos skirstymas“⁴.

Temos aktualumas ir naujumas. Žmogaus teisės ir jų apsauga buvo ir visuomet bus aktualu, nes tai yra pagrindinis kriterijus teisėsaugos institucijoms, siekiant teisingai ir gerai atlikti

¹ Rita Dindienė, „Etika. Kas tai?“, Lietuvos buhalterių ir auditorių asociacija, 2017 m. kovo 25 d., <http://www.lbaa.lt/etika-kas-tai/>

² Lietuvos viešojo administravimo institutas, *Korupcija ir jos prevencijos problema*, Vilnius, 2014, P. 13-14.

³ „Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas.“ TAR 12795 (2018), <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6d07b690968c11e8aa33fe8f0fea665f>

⁴ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, „Istorijos filosofija. Įvadas“, *Problemos* 5 (1970): 106, <http://www.zurnalai.vu.lt/problemos/article/view/5784/3787>

darbą, juk teisėsaugos institucijų darbas nukreiptas į žmogų – jo teises, teisėtus interesus bei apsaugą. Nagrinėjant ikiteisminio tyrimo pareigūno, kaip baudžiamojo proceso subjekto, padėtį profesinės etikos aspektu, svarbu paminėti, kad daugiausia problemų kyla dėl žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo ikiteisminio tyrimo metu. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija pabrėžia, kad pagrindinis teisingumo siekis – pagrįstai ir teisingai nubausti kaltąjį asmenį. Jeigu baudžiamosiose bylose tai nebūtų pasiekama, netektų prasmės Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – LR Konstitucija) nuostatos, užtikrinančios žmogaus teisę į gyvybę (19 straipsnis), jo asmens neliečiamumą ir orumą (21 straipsnis), būsto neliečiamumą (24 straipsnis) bei kitas teises ir laisves⁵. Tema aktuali tuo, kad šių išvardytų teisių siekių įgyvendinimas baudžiamosiose bylose priklauso nuo nusikalstamų veikų kvalifikavimo ir už šių veikų padarymą nustatytų teisinių padarinių taikymo. Regimas praktinis aspektas, kad 2022-01-03 d. įsigaliojusios ir 2022-09-01 d. atnaujintos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. 1V-1 „Antikorupcinio (etiško) elgesio taisyklės“⁶ reiškia, jog tema yra nauja ir vis dar plėtojama, tobulinami tarnybinės etikos elgesio standartai, kurių privalo laikytis statutinės įstaigos darbuotojai, ginantys žmogaus teises. Vis labiau artima tampa vertybių sistema, labiau gilinamasi į antikorupcinę sistemą, į pamatines žmogaus vertybes, išivyrėja nuostatai, kurių laikantis visi pareigūnai privalo elgtis etiškai savo darbe ir vis labiau suprasti „etiškumo“ reikšmę.

Tiriama problema. Ar ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimai profesinės etikos aspektu pakankami ir pakankamai reglamentuoti tam, kad būtų užtikrintos asmens teisės?

Tyrimo objektas – ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos nuostatos asmens teisių užtikrinimo požiūriu.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūno vaidmenį profesinės etikos kontekste užtikrinant asmens teisių apsaugą.

Baigiamojo darbo tikslo siekiama keliant šiuos **uždavinius**:

1. Išnagrinėti ikiteisminio tyrimo pareigūno koncepciją Lietuvos teisėje.
2. Pristatyti profesinės etikos sampratą ir jos raiškas ikiteisminio tyrimo pareigūno darbą reglamentuojančiuose teisės aktuose.
3. Išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimus asmens teisių užtikrinimo požiūriu.
4. Išnagrinėti ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmenį užtikrinant asmens teises.
5. Išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūno veiklos ypatumus profesinės etikos aspektu.

⁵„Konstitucinio Teismo 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimas“, *Valstybės žinios* 91, 1789 (1994), <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18995>

⁶Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. sausio 3 d. įsakymas Nr. 1V-1 „Antikorupcinio (etiško) elgesio taisyklės“, https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Korupcijos_prevencija/ANTIKORUPCINIO%20ELGESIO%20TAISYKL%C4%96S_Suvestin%C4%97%20redakcija_2022_09_01.pdf

6. Įvertinti skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų bruožus.

Ginamieji teiginiai. Dabartinis Lietuvos policijos etikos kodekso teisinis reglamentavimas neužtikrina policijos pareigūnų piktnaudžiavimo savo teisėmis užkardymo.

Tyrimo dalykas. Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos teisinis reglamentavimas ir praktiniai aspektai asmens teisių užtikrinimo požiūriu.

Darbe taikomi tyrimo **metodai:**

1. Aprašomasis metodas. Juo remiantis aprašytas ikiteisminio tyrimo pareigūno vaidmuo profesinės etikos požiūriu, ikiteisminio tyrimo pareigūno koncepcija.
2. Sisteminės analizės ir lyginamasis metodas. Juo siekiama išanalizuoti Lietuvos ir užsienio šalių teisės aktus, reglamentuojančius ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimus žmogaus teisių užtikrinimo aspektu.
3. Dokumentų analizės metodas. Juo remiantis, bandoma nustatyti, ar ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimai pakankamai reglamentuoti Lietuvos Respublikos įstatymuose bei kituose teisės aktuose profesinės etikos požiūriu.
4. Interviu, kuriuo siekiama ištirti, kaip ikiteisminio tyrimo pareigūnai užtikrina asmens teises ir laisves profesinės etikos aspektu.
5. Apibendrinimo metodas. Juo siekiama pateikti išvadas, rekomendacijas bei pasiūlymus.

1. IKITEISMINIO TYRIMO PAREIGŪNAS KAIP BAUDŽIAMOJO PROCESO SUBJEKTAS

1.1. Ikiteisminio tyrimo pareigūno procesinis statusas Lietuvos baudžiamajame procese ir jo istorinė raida

Lietuvos Respublikos baudžiamajame procese iki 2003 m. gegužės 1 d., kai įsigaliojo naujasis LR BPK, ikiteisminio tyrimo pareigūno procesinį statusą buvo galima apibūdinti kaip savarankišką baudžiamąjį proceso subjektą. 1975 m. knygos „Parengtinis tardymas tarybiniame baudžiamajame procese“ autorius M. Kazlauskas šioje knygoje teigia, jog „tuo metu galiojusio BPK 48 str. pirmojoje dalyje nurodyta, kad darydamas parengtinį tardymą, tardytojas visus sprendimus dėl tardymo krypties ir dėl tardymo veiksmų atlikimo priima savarankiškai, išskyrus tuos atvejus, kai įstatymas numato, jog turi būti gauta prokuroro sankcija. Tardytojas pats sudaro baudžiamosios bylos tyrimo planą, pasirenka apklausos, kratos, tardymo eksperimento taktiką ir t.t.“⁷ Pavyzdžiui, tais laikais tardytojas jam priskirtose tirti bylose turėjo teisę kvotos organams duoti nurodymus ir pavedimus, kurie šiems buvo privalomi, taip tardytojas tapdavo baudžiamosios bylos „šeimininku“. Galima teigti, kad ankstesniame LR BPK ikiteisminio tyrimo pareigūnui buvo suteikti platūs įgaliojimai, tačiau tardytojo įgaliojimai neviršydavo prokuroro įgaliojimų ribų, nes pastarasis prižiūrėdavo parengtinio tardymo teisėtumą.

Lyginant senąjį ir naująjį LR BPK, kuris įsigaliojo 2003 m., svarbu paminėti, kad prokurorui buvo atitekęs kovos su nusikalstamumu organizatoriaus vaidmuo – vadovavo parengtinio tyrimo organų darbui. Prokuroras galėdavo bylose veikti aktyviai: kontroliuoti baudžiamosios bylos eigą bet kuriame jos etape, savo iniciatyva siekti pilno bylos ištyrimo, siekti įgyvendinti parengtinio tardymo uždavinius, kad byla būtų ištirta visapusiškai ir objektyviai, tačiau bylos „šeimininko“ vaidmuo buvo tardytojo „rankose“. Pavyzdžiui, „Lietuvos TSR baudžiamąjį proceso kodekso komentare“ nurodoma, kad „tardymo skyriaus viršininkas kontroliuoja, kad tardytojas laiku išaiškintų ir įspėtų nusikaltimą, imtųsi priemonių, kad kuo išsamiau, visapusiškiau ir objektyviau būtų padarytas parengtinis tardymas baudžiamosiose bylose.“⁸

Tuo metu galioję baudžiamąjį proceso įstatymai žmogaus teisių apsaugos požiūriu buvo absoliučiai moraliai pasenę, nebeatitinkantys pagrindinių XXI a. žmogaus teisių apsaugos garantijų turinio⁹, ir stojimo į Europos Sąjungą procesas, ypatingai nacionalinių teisės aktų derinimas žmogaus teisių užtikrinimo aspektu, paskatino aktyvią teisėkūrą Lietuvos teisėje. 2002 m. kovo 14

⁷ Marcelis Kazlauskas. *Parengtinis tardymas tarybiniame baudžiamajame procese*. (Vilnius: 1976), 19.

⁸ Marcelis Kazlauskas. *Lietuvos TSR baudžiamąjį proceso kodekso komentaras*. (Vilnius, 1989), 42.

⁹ Saulius Jazukonis ir Raimundas Jurka, *Criminal procedure system of the Republic of Lithuania, Transition of criminal procedure system*. (Rijeka, 2004), 180.

d. buvo priimtas įstatymas, kuriuo patvirtintas naujasis LR BPK. Naujojo LR BPK normos prieštaravo tada galiojančiam LR Konstitucijos 118 str.: „...kvotos organų veiklą kontroliuoja prokurorai; parengtinį tardymą atlieka tardytojai...“ Atsižvelgiant į LR Konstitucijos straipsnio prieštaravimus, Lietuvos Respublikos Seime buvo pradėta šio straipsnio keitimo procedūra ir dėl šios priežasties Konstitucijoje buvo įtvirtinta nuostata, kad ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja, valstybinį kaltinimą bylose palaiko prokuroras, kuris, vykdydamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo.¹⁰

Įsigaliojus naujam LR BPK, ikiteisminio tyrimo pareigūno „laisvė“ baudžiamosiose bylose buvo apribota, kadangi prokuroras tapo atsakingu už ikiteisminio tyrimo sėkmę. Galiojančio LR BPK 164 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad „Ikiteisminį tyrimą atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnai. Ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja prokuroras. Prokuroras gali nuspręsti pats atlikti visą ikiteisminį tyrimą ar jo dalį.“¹¹ Galima teigti, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas atlieka procesinius veiksmus ikiteisminio tyrimo medžiagoje, tačiau patį ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja prokuroras, nuo kurio priklauso bylos sėkmė.

Vertinant pasikeitimus Lietuvos baudžiamojoje teisėje, svarbu išskirti patį ikiteisminio tyrimo organizavimo modelį. Problema, susijusi su organizavimu, yra ta, kad kuriant naująjį LR BPK iš karto nebuvo apgalvoti būsimieji pasikeitimai ir darbo pasiskirstymas tarp ikiteisminio tyrimo tyrėjų ir prokurorų, atsižvelgiant į tai, kad „organizavimo“ samprata ir reikšmė neturėjo aiškaus termino ir numatytų rekomendacijų darbo eigai. Pavyzdžiui, dabartiniame lietuvių kalbos žodyne terminas „organizuoti“ aiškinamas kaip kieno nors kūrimas, steigimas¹². Apibūdinant patį „darbą“¹³, organizavimą būtų galima suprasti kaip priemonę naudojant darbo jėgą, kadangi toks organizavimas kaip darbo metodas, suprantamas kaip tam tikrų iškeltų uždavinių pasiekimas sutelkus pastangas, susivienijus. Pastebėtina, kad sąvoka „organizavimas“ nėra teisinis apibrėžimas, jis tinka daugumai sričių, nėra išsamus, todėl kiekvienas šį apibrėžimą suvokia skirtingai, todėl taikyti konkretiems subjektams ar ikiteisminio tyrimo stadijoms būtų netikslinga. Pavyzdžiui, prokuroro ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo ir kontrolės funkcijos apibrėžtos tiek Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme¹⁴, tiek ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakyme „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros ir prokurorų kompetencijos nuostatų patvirtinimo“¹⁵, tačiau šiuose teisės aktuose tikslus apibrėžimas ir rekomendacijos, kaip tikslingai

¹⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas“, *Valstybės žinios* 32 (2003).

¹¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *Valstybės žinios* 37-1341 (2002).

¹² Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2020 m. vasario 26 d., <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=organizuoti&lns=-1&les=-1&id=21005490000>

¹³ Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2020 m. vasario 26 d., <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=darbas&lns=-1&les=-1&id=06008910000>

¹⁴ „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, *Valstybės žinios* 81-1514 (1994).

¹⁵ „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros ir prokurorų kompetencijos nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 46-2281 (2012).

„organizuoti“ ikiteisminį tyrimą tam, kad būtų pasiekti baudžiamojo proceso uždaviniai, neįtvirtinta. Atkreiptinas dėmesys į LR BPK komentarą, kuriame bandyta paaiškinti „organizavimo“ sąvoką: „prokuroro pareiga organizuoti ikiteisminį tyrimą reiškia, kad prokuroras turi nuspręsti, kas turi atlikti ikiteisminį tyrimą: viena ikiteisminio tyrimo įstaiga ar kelios bendradarbiaujančios įstaigos. Pastaruoju atveju prokuroras nustato, kokie veiksmai kokiai įstaigai pavedami. Prokuroras taip pat turi nuspręsti, kada ir dėl kokių veiksmų atlikimo reikia kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją.“¹⁶ LR BPK komentare paaiškinta „organizavimo“ sąvoka įtvirtina prokurorui teisę nuspręsti dėl ikiteisminio tyrimo atlikimo tvarkos ir veiksmų, tačiau nepateiktas bendras apibrėžimas, kuris nustatytų šias ir kitas funkcijas, susijusias su darbo planavimu bei organizavimu.

Priešingai nei LR BPK komentare, autorius R. Jurka knygoje „Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai“ teigia, kad „Organizavimas – tai pirminė veiklos dalis, nuo kurios priklauso, ar bus tinkamai vadovaujama ikiteisminiam tyrimui ir ar organizuojant tyrimą kontrolės mechanizmas veiks efektyviai. Todėl galima išskirti esminius aspektus, kuriais reikėtų vadovautis organizuojant:

- planavimo metu atskleistų ikiteisminio tyrimo tikslų nustatymas ir detalizavimas;
- veiklos kryptių nustatymas atsižvelgiant į nustatytus tikslus;
- įvairių procesinių funkcijų ikiteisminį tyrimą atliksiančiam pareigūnui pavedimas;
- veiklos kryptių ir atliekamų procesinių funkcijų koordinavimas;
- tikslo vienybė – ar kiekvienas ikiteisminį tyrimą vykdomas pareigūnas atlieka savo funkcijas siekdamas bendro tikslo;
- kontrolės arba valdymo plėtotė – ar kiekvienas vadovas (prokuroras) yra atsakingas už jo vadovaujama pareigū veiklą.“¹⁷

Pritariant autoriui, galima teigti, kad pirmiausia ikiteisminio tyrimo bylos sėkmė priklauso nuo gero organizavimo, kuris tampa ikiteisminio tyrimo sėkmės garantu, nes darbo rezultatai priklauso nuo to, kaip gerai ir kokybiškai bus atliktas darbas. Tam, kad ikiteisminio tyrimo organizavimas būtų veiksmingas ir būtų pasiekti baudžiamojo proceso uždaviniai, turėtų būti vienas organizavimo modelio apibūdinimas, tinkantis tiek prokuroro funkcijoms, tiek ikiteisminio tyrimo pareigūno, atliekančiam ikiteisminį tyrimą, veiksmams apibrėžti.

Pavyzdžiui, Žaneta Navickienė savo daktaro disertacijoje „Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje“, ikiteisminio tyrimo organizavimą apibūdina kaip „kvalifikuotų ir kompetentingų ikiteisminio tyrimo subjektų suderintą veiklą, kuri yra paremta

¹⁶ Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys (1-220 straipsniai)*. (Vilnius, 2003), 413.

¹⁷ Raimundas Jurka, *Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai*. (Vilnius, 2004), 26-27.

teisės aktuose nustatytais ir moksliskai pagrįstais būdais ir priemonėmis, galinčiais užtikrinti efektyvų ikiteisminį tyrimą, nuosekliai ir laiku įgyvendinamą tikslą¹⁸. Sutinkant su autore, svarbu paminėti, kad tam, jog ikiteisminio tyrimo organizavimas būtų efektyvus, pasiektas tikslas ir įgyvendinti baudžiamojo proceso uždaviniai, privalo būti suderinta ikiteisminio tyrimo subjektų veikla, o tam, kad tai įvyktų, tarp ikiteisminio tyrimo subjektų turi būti geras tarpusavio bendradarbiavimas. Ž. Navickienė aukščiau minėtoje savo disertacijoje tikslingai išskiria svarbiausius elementus, kad toks teisingas organizavimo modelis būtų tikslingas - ikiteisminio tyrimo subjektų bendradarbiavimas ir ikiteisminio tyrimo subjektų kvalifikacija ir kompetencija¹⁹, kas yra labai svarbu, norint kokybiškai atlikti darbą.

LR BPK 2 straipsnyje įtvirtinta, kad „Prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika“²⁰. Pažymėtina tai, kad po naujojo LR BPK įsigaliojimo, tiek ikiteisminio tyrimo pareigūnui, tiek prokurorui keliami vienodi tikslai ir uždaviniai siekiant baudžiamojo proceso uždavinių, tačiau ikiteisminio tyrimo pareigūnas, kuris atlieka ikiteisminį tyrimą yra tam tikra prasme „priklausomas“ nuo prokuroro, todėl šių baudžiamojo proceso subjektų bendradarbiavimas yra labai svarbus. Bendradarbiavimo sąvokos, metodų ir būdų LR BPK nenumato, todėl iš to kyla problemos, susijusios su ikiteisminio tyrimo eiga, trukme, ištyrimo lygiu, nuo ko priklauso bylos „sėkmė“.

Apibendrinant darytina išvada, kad įsigaliojus naujajam LR BPK nebuvo apgalvota, kaip tinkamai, efektyviai ir sėkmingai pasiekti LR BPK numatytų baudžiamojo proceso uždavinių, kadangi kiekvienas baudžiamojo proceso subjektas tiek organizavimą, tiek bendradarbiavimą suvokia skirtingai.

1.2. Ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimai ir veiksmai baudžiamajame procese

Ikiteisminio tyrimo pareigūnas pirmiausia yra asmuo, dirbantis policijos įstaigoje, kurios vienas iš uždavinių yra žmogaus teisių ir laisvių apsauga²¹. Autoriai Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančkauskienė ikiteisminio tyrimo pareigūną apibūdina taip: „Ikiteisminio tyrimo pareigūnas yra ikiteisminio tyrimo įstaigoje dirbantis asmuo, kuris šios įstaigos ar jos padalinio

¹⁸ Žaneta Navickienė, „Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2011), 56, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15640/13828_NAVICKIENE_Disertacija-sp.pdf?sequence=2&isAllowed=y

¹⁹ *Ibid.*, p. 57.

²⁰ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *Valstybės žinios* 37-1341 (2002).

²¹ „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“, *Valstybės žinios* 90-2777, (2000).

vadovo ar jų įgaliotų asmenų pavedimu atlieka Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekse numatytus ikiteisminio tyrimo veiksmus: siekia nustatyti nusikalstamą veiką padariusį asmenį ir tokios veikos aplinkybes (LR BPK 18 straipsnio 1 dalis)²². Kaip numato LR BPK 1 straipsnio 1 dalis, kad „Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas“²³, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, vykdydamas jam priskirtas funkcijas, negali pažeisti asmens teisių bei laisvių.

LR BPK 172 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad „ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atlikdamas ikiteisminį tyrimą, turi teisę atlikti visus šiame Kodekse numatytus veiksmus, išskyrus tuos, kuriuos gali atlikti tik prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas“²⁴. LR BPK 172 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo:

- 1) atlikti būtinus proceso veiksmus, kad būtų greitai ir išsamiai atskleistos nusikalstamos veikos;
- 2) vykdyti visus prokuroro nurodymus;
- 3) prokuroro nustatytu laiku pranešti šiam apie ikiteisminio tyrimo eigą²⁵.

Taip pat, ikiteisminio tyrimo pareigūnas įtariamajam neatidėliotiniais atvejais gali skirti kardomąsias priemones, tokias, kaip: dokumentų paėmimas, specialiosios teisės sustabdymas, įpareigojimas periodiškai registruotis policijos įstaigoje, rašytinis pasižadėjimas neišvykti, kario karinio dalinio, kuriame jis tarnauja, vadovybės stebėjimas ir nepilnamečio atidavimas tėvams, rūpintojams arba kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, prižiūrėti²⁶. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atlikdamas ikiteisminį tyrimą, taip pat gali laikinai suvaržyti asmens laisvę (LR BPK 140 str.), vykdyti atvedinimą, skelbti įtariamojo ar kaltinamojo paiešką (LR BPK 142 str.), atlikti asmens apžiūrą (LR BPK 143 str.), paimti pavyzdžius lyginamajam tyrimui (LR BPK 144str.), neatidėliotinai atlikti kratą (LR BPK 145 str.) ir kitus LR BPK numatytus veiksmus. Visus būtinus veiksmus ikiteisminio tyrimo pareigūnas atlieka vadovaudamasis LR BPK 172 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad „ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo atlikti būtinus proceso veiksmus, kad būtų greitai ir išsamiai atskleistos nusikalstamos veikos“²⁷.

²² Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančkauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis* (Vilnius: Registrų centras, 2016), 168.

²³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *Valstybės žinios* 37-1341 (2002).

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

²⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *Valstybės žinios* 37-1341 (2002).

Prokuroras kartu su ikiteisminio tyrimo pareigūnu yra pagrindiniai ikiteisminio tyrimo etapo subjektai. Nuo jų atliekamų procesinių veiksmų ir tinkamų sprendimų priėmimo priklauso nusikalstamos veikos tyrimo greitumas, išsamumas ir teisėtumas. Ikiteisminio tyrimo rezultatai turi esminę reikšmę baudžiamojo proceso kodekso 1 str. įtvirtintų tikslų pasiekimui²⁸ – įgyvendinti teisingumą baudžiamojo įstatymo ginamų žmogaus ir piliečio teisių bei laisvių, visuomenės ir valstybės interesų srityje.

Funkcija yra siejama su tam tikra veiklos paskirtimi atitinkamoje srityje²⁹, todėl svarbu išsiaiškinti, kokią funkciją ikiteisminiame tyrime atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnas, kas ir nustato jo veiklos tikslus ir ribas, nuo ko neabejotinai priklauso tiek nusikalstamos veikos tyrimo kokybė.

Paties baudžiamojo proceso funkcijos apibrėžiamos, vertinamos ir suprantamos skirtingai. Pavyzdžiui, teisinėje literatūroje vieni autoriai jas skirsto į: 1) bylos išnagrinėjimo (išsprendimo) funkciją; 2) baudžiamojo persekiojimo (kaltinimo) funkciją; 3) gynybos funkciją³⁰. Baudžiamojo proceso funkcijas kiti autoriai išskiria dar kitokias: 1) kaltinimo; 2) gynybos; 3) teisingumo vykdymo; 4) parengtinio (ikiteisminio) tyrimo; 5) šalutinę (civilinio ieškovo, civilinio atsakovo ir jų atstovų veikla, nukreipta palaikyti civilinį ieškinį ar prieštarauti pareikštam ieškiniui); 6) pagalbinę (tai yra kitų proceso dalyvių - liudytojų, kviestinių ir kt. – veikla, padedanti pasiekti baudžiamojo proceso tikslus)³¹. Lyginant su užsienio šalių baudžiamąja teise, pavyzdžiui, Latvijos baudžiamojo proceso įstatyme³² nustatytos šios baudžiamojo proceso funkcijos: 1) gynybos; 2) kaltinimo; 3) bylos išsprendimo; 4) žmogaus teisių apribojimo kontrolės ikiteisminiame tyrime. Pastebėtina, kad šios šalies tardytojas priskiriamas prie kaltinimo dalyvių, kuriam įstatymo leidėjas numato baudžiamojo persekiojimo (kaltinimo) funkciją³³. Kaltinimo funkcija ikiteisminio tyrimo pareigūniui (tardytojui), kaip Latvijoje, yra numatyta ir Uzbekistano³⁴, Azerbaidžano³⁵, Moldovos³⁶, baudžiamojo proceso įstatymuose.

Lietuvos BPK ikiteisminio tyrimo pareigūnui nėra įtvirtinta ir priskiriama kaltinimo funkcija, tačiau mokslinėje literatūroje galima išskirti kelias nuomones šiuo klausimu. Pavyzdžiui, Lietuvos teisininko Petras Ancelio nuomone: „[baudžiamojo persekiojimo] (kaltinimo) funkcija –

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Tarptautinių žodžių žodynas, trečias leidimas* (Alma littera, 2004), 266.

³⁰ В. И. Качалова, О.В. Качалова, *Уголовно-процессуальное право* (Москва, 2007), 58.

³¹ В. В. Вандышев, *Уголовный процесс. Общая и Особенная части* (Москва: Волтерс Крувер, 2010), 14.

³² „Criminal Procedure Code of the Latvia“, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d.,

<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

³³ *Ibid.*

³⁴ „Criminal procedure code of the Republic of Uzbekistan“, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d.,

<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

³⁵ „Code of criminal procedure of the Azerbaijan Republic“, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d.,

<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

³⁶ „Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова“, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d., <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

tai veikla, kuria palaikomas kaltinimas teisme³⁷.“ P. Ancelio teigimu, šios funkcijos tikslas – užtikrinti, kad nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui būtų paskirta tinkama ir teisinga bausmė ar kitaip pastarasis būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn³⁸. Anot P. Ancelio, šios funkcijos tikslas – užtikrinti, kad nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui būtų paskirta tinkama ir teisinga bausmė ar kitaip pastarasis būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn³⁹. Autorius, teigdamas, kad ikiteisminio tyrimo funkcija yra visuma tyrėjo atliekamų procesinių veiksmų, pavyzdžiui, gautų skundų nagrinėjimas, apklausa, parodymų patikrinimas vietoje⁴⁰, mano, kad aukščiau minėtos baudžiamojo persekiojimo (kaltinimo) funkcijos ikiteisminio tyrimo pareigūnas (tyrėjas) atlikti negali, nes ikiteisminį tyrimą atliekantis tyrėjas tyrimo metu atliekant procesinius veiksmus privalo būti nešališkas, sutinkamai su tuo protokoluose privalo viską fiksuoti nešališkai, surinkti visą bylai reikšmingą informaciją, o ne ignoruoti tam tikras reikšmingas aplinkybes, galinčias turėti reikšmės įtariamojo asmens kaltei įrodyti⁴¹.

Kitokios nuomonės apie baudžiamojo persekiojimo (kaltinimo) funkciją laikosi atstovai, kurie tvirtina, kad atlikdamas ikiteisminį tyrimą tyrėjas, tyrimo metu stengiasi rinkti bylai reikšmingas aplinkybes, faktines įvykio aplinkybes ir viską fiksuoja proceso veiksmo protokoluose, taip siekdamas visapusiškai ištirti bylą su tikslu nustatyti asmenį, padariusį nusikalstamą veiką⁴². Pavyzdžiui, tyrėjas ikiteisminio tyrimo metu nustato ir sulaiko įtariamąjį, atlieka su juo procesinius veiksmus, tokius kaip, pranešimas apie įtarimą, įtariamojo apklausa, kardomųjų priemonių skyrimas ir pan., todėl galima teigti, kad šiais procesiniais veiksmais realizuojama baudžiamojo persekiojimo (kaltinimo) funkcija. Rusų profesoriaus A. Aleksejevo teigimu, kaltinimo funkcijos neigimas reikštų ir gynybos funkcijos neigimą ikiteisminiame etape⁴³.

Apibendrinant šias dvi skirtingas nuomones, pažymėtina, kad iš dviejų neatsiejamų ikiteisminio tyrimo etapo subjektų (prokuroro ir tyrėjo), baudžiamojo persekiojimo (kaltinimo) funkcijai įgyvendinti visgi daugiau įgaliojimų suteikta prokuroro institutui. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme (toliau – LR prokuratūros įstatymas) 2 str. įtvirtinta, kad „prokuratūra padeda užtikrinti teisėtumą ir teismui vykdyti teisingumą“⁴⁴, kas leidžia pagrįstai manyti, jog tikslas padėti teismui vykdyti teisingumą yra viena svarbiausių prokuroro funkcijų. LR BPK 1 str. įtvirtinta baudžiamojo proceso paskirtis „ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir

³⁷ Petras Ancelis, „Procesinių funkcijų esmė ir suderinamumo problemos ikiteisminiame baudžiamajame procese,“ straipsnis knygoje: Petras Ancelis, Rima Ažubalytė, Linas Belevičius ir kiti, Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai (Vilnius: Industrias, 2009), 108.

³⁸ *Ibid.*, p. 108.

³⁹ *Ibid.* P. 108.

⁴⁰ *Ibid.* P. 108.

⁴¹ *Ibid.* P. 108.

⁴² Г.И. Загорского, *Уголовно-процессуальное право* (Москва, 2010), 11.

⁴³ А. Алексеев, „Уголовно-процессуальные функции,“ žiūrėta 2020 m. sausio 13d., https://studme.org/314820/pravo/funktsiya_ugolovnego_presledovaniya_soderzhanie_mehanizm_realizatsii

⁴⁴ „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, *Valstybės žinios* 81-1514 (1994).

valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas“⁴⁵. Tiek LR prokuratūros įstatymo 2 str., tiek LR BPK 1 str. numato, kad prokuroras ir tyrėjas savo funkcijomis ikiteisminio tyrimo stadijoje siekia vieno bendro tikslo – išsamiai ir greitai atlikti ikiteisminį tyrimą ir bylą tinkamai paruošti teismui nagrinėjimui. Apibendrinant galima teigti, kad tikslas padėti teismui įvykdyti teisingumą yra kokybiškas bylos ištyrimas, priklausantis baudžiamojo persekiojimo (kaltinimo) funkcijai, kurią kartu bendradarbiaudami prokuroras ir ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali įgyvendinti.

Pavyzdžiui, užsienio šalių – Latvijos, Azerbaidžiano ir Moldovijos ikiteisminio tyrimo organizavimas, einamieji ikiteisminio tyrimo veiklos klausimai, bendradarbiaujančių pareigūnų tarpusavio bendravimas, tyrimo grupių sudarymas, atliekamų tyrimų sujungimai ar atskyrimai yra įtvirtinti tų šalių proceso kodeksuose.⁴⁶ Skirtingai nei paminėtuose atvejuose, Lietuvoje šie aspektai yra tik rekomendacinio pobūdžio, numatyti generalinio prokuroro rekomendacijose ar įsakymuose, kuriais turi vadovautis tiek prokuroras tiek tyrėjas, atliekantis tyrimą. Atliekant ikiteisminį tyrimą, labai svarbus kokybiškas prokuroro ir ikiteisminio tyrimo tyrėjo bendradarbiavimas ir glaudus bendravimas, tai galėtų būti vienas iš įtvirtintų principų ikiteisminio tyrimo organizavimo klausimu.

Plėtojant ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimus ir veiksmus baudžiamajame procese, svarbu išskirti paties ikiteisminio tyrimo etapus, kuriuose skiriasi ikiteisminio tyrimo tyrėjo įgaliojimų ribos.

Ikiteisminis tyrimas teoriškai nėra suskirstytas į konkrečius etapus, tačiau atsižvelgus į tam tikrų ikiteisminio tyrimo veiksmų seką, galima išskirti šias ikiteisminio tyrimo stadijas:

1. **Ikiteisminio tyrimo pradžia.** Remiantis LR BPK 166 straipsniu, ikiteisminis tyrimas pradedamas – 1) gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką; 2) prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustatčius nusikalstamos veikos požymius⁴⁷. Ikiteisminį tyrimą pradėti gali tiek ikiteisminio tyrimo pareigūnas, tiek prokuroras.
2. **Duomenų rinkimas ikiteisminiame tyrime.** Priklausomai nuo baudžiamojo kodekso straipsnio, pagal kurį pradėtas ikiteisminis tyrimas, tolimesnė ikiteisminio tyrimo eiga yra liudytojų, nukentėjusiųjų apklausos, įvykio vietos ir daiktų apžiūros, daiktų paėmimas, atpažinimas, parodymų patikrinimas ir pan. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas šiame etape atlieka didžiausią darbą: atlieka visas apklausas, atlieka apžiūras, paima daiktus, turinčius reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui, analizuoja turimą informaciją.

⁴⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *Valstybės žinios* 37-1341 (2002).

⁴⁶ Petras Ancelis, *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas* (Vilnius: 2006), 124.

⁴⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *Valstybės žinios* 37-1341 (2002).

Tai yra itin svarbi ir pagrindinė ikiteisminio tyrimo dalis, nuo surinktų duomenų kokybės tyrimo metu priklauso bylos sėkmė.

3. **Procesinės prievartos priemonės.** Jei ikiteisminiame tyrime yra įtariamųjų, šis ikiteisminio tyrimo etapas yra trečiasis pagal eiliškumą – tam, kad užtektų įrodymų pareikšti asmeniui įtarimą dėl nusikalstamos veikos padarymo, turi būti kokybiškai ir kruopščiai atlikta antrasis išskirtas ikiteisminio tyrimo etapas. Trečiajame etape atliekami procesiniai veiksmai su įtariamaisiais: apklausos, kardomųjų priemonių skyrimas, parodymų patikrinimas, akistatos ir pan. Šiuos veiksmus taip pat įprasta atlikti ikiteisminio tyrimo pareigūnui. Šiame etape ypatingai svarbu profesinės etikos prasme nepažeisti asmens teisių bei laisvių. Tik kompetentingas pareigūnas šiame specifiniame etape geba kokybiškai atlikti jam paskirtas ikiteisminio tyrimo užduotis ir teisingai užtikrinti asmens teises ir laisves.
4. **Ikiteisminio tyrimo pabaiga.** Ikiteisminio tyrimo pabaiga gali būti: 1) ikiteisminio tyrimo nutraukimas ar sustabdymas – šį sprendimą priima prokuroras. Dažnu atveju tai nutinka tuomet, kai nėra įmanoma surinkti pakankamai duomenų įtariamojo kaltei pripažinti. Tyrimas gali būti nutrauktas ir tada, jeigu yra pagrindų atleisti įtariamąjį nuo baudžiamosios atsakomybės už padarytą nusikalstamą veiką. 2) Bylos perdavimas teismui, kai prokuroras nusprendžia, kad surinkta pakankamai įtariamojo kaltę pagrindžiančių duomenų. Antras ir trečias etapas dažniausiai nevyksta chronologine seka, ikiteisminio tyrimo metu dažnu atveju atliekami proceso veiksmai tiek su įtariamuoju, tiek kiti veiksmai, skirtumas tik tas, kad kardomosios priemonės negali būti atliekamos be įtariamojo apklausos.

1.3. Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesionalumas

Ikiteisminio tyrimo pareigūnas pirmiausia yra statutinis valstybės tarnautojas, dirbantis policijos sistemoje, kuriam taikomi specialūs reikalavimai, formuojamos metinės užduotys, keliami tikslai.

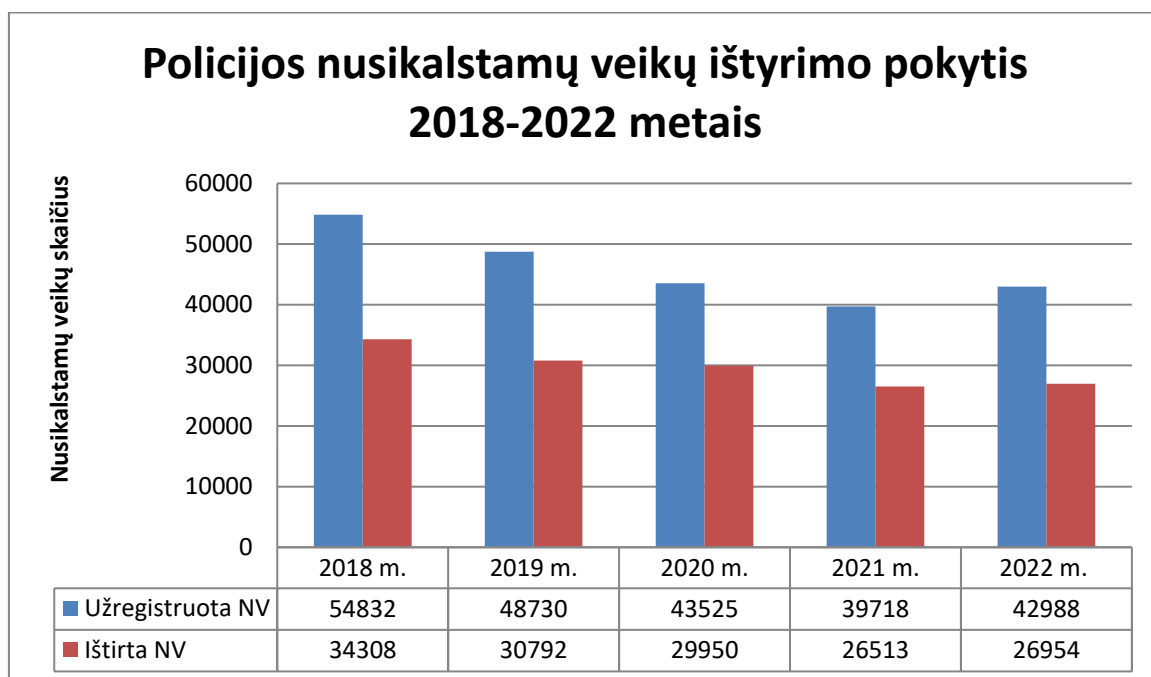
„Policijos uždaviniai yra:

- 1) žmogaus teisių ir laisvių apsauga;
- 2) asmens, visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimas;
- 3) neatidėliotinos pagalbos teikimas asmenims, kai ji būtina dėl jų fizinio ar psichinio bejėgiškumo, taip pat asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų, administracinių teisės pažeidimų (nusižengimų), ekstremaliųjų situacijų ar panašių veiksnių;

- 4) nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų (nusižengimų) prevencija;
- 5) nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų (nusižengimų) atskleidimas ir tyrimas;
- 6) eismo automobilių keliais priežiūra⁴⁸.

Kaip matyti iš policijai, kaip įstaigai, keliamų uždavinių - policija, kaip ikiteisminio tyrimo įstaiga, siekia įgyvendinti ir LR policijos įstatyme numatytus uždavinius ir baudžiamojo proceso uždavinius. Visus šiuos uždavinius, kurių pirmoje vietoje išlieka „žmogaus teisių ir laisvių apsauga“, privalo laikytis ir juos įgyvendinti kiekvienas policijoje dirbantis statutinis valstybės tarnautojas.

Kvalifikacijos kėlimas ir tobulinimas reikalingas kiekvienam pareigūnui, nepriklausomai nuo jo užimamų pareigų ar įgyto išsilavinimo. Policijos departamento 2020-2022 metų strateginiame veiklos plane⁴⁹ numatyta peržiūrėti ir naujai parengti ar atnaujinti kvalifikacijos tobulinimo programas pareigūnams, todėl plane iškeltas 2020-2022 tikslas - organizuoti policijos įstaigų pareigūnų ir darbuotojų kvalifikacijos kėlimą.

1 pav. Policijos nusikalstamų veikų ištyrimo pokytis 2018-2022 metais.

⁴⁸ „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“, *Valstybės žinios* 90-2777 (2000).

⁴⁹ „Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2020-2022 metų strateginis veiklos planas,“ žiūrėta 2020 m. kovo 17 d. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/2020-2022%20m_%20VRM_SVP%20patvirtintas.docx.pdf

Remiantis Policijos departamento 2019 m. veiklos ataskaita⁵⁰, 2019 metais policijoje buvo užregistruota 94,6 % nusikalstamų veikų iš visų užregistruotų veikų šalyje, todėl darytina išvada, kad policija yra didžiausia ikiteisminio tyrimo įstaiga Lietuvoje. 2018 metais policijoje buvo užregistruota 54832 nusikalstamos veikos, ištirta – 34308 veikos, 2019 metais – užregistruota 48730, ištirta – 30792 nusikalstamų veikų. Remiantis šia ataskaita, iš užregistruotų nusikalstamų veikų, 2019 m. policija ištyrė 63,6 proc. nusikalstamų veikų (2018 m. – 62,7 proc.). 2019 m., palyginti su 2018 m., policijos užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius sumažėjo 6 102 nusikalstamomis veikomis, arba 11,1 proc., ištyrimas padidėjo 0,9 procentinio punkto. 2020 m. policija užregistravo 43 525 nusikalstamas veikas, ištyrė 29 950 veikų, užregistruota policijoje 93,9 proc. iš visų šalyje užregistruotų nusikalstamų veikų⁵¹. 2021 m. policija užregistravo 39 718 nusikalstamų veikų – 93,3 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų Lietuvoje, ištyrė – 26 513 veikų⁵², o 2022 m. registruota 42988 veikų, iš kurių ištirta 26954⁵³.

Vien remiantis šiuo argumentu, darytina išvada, kad policijos pareigūnas yra pirmasis žmogus, turintis kontaktą su visuomene bei piliečiais, todėl privalo būti kompetentingas ir profesionalus tam, kad tinkamai užtikrintų asmens teises ir jų nepažeistų. Žaneta Navickienė savo moksliniame straipsnyje „Ikiteisminio tyrimo tyrėjo profesionalumo apibrėžties dilema ikiteisminiame tyrime (arba kokia profesionalumo vertė?)“ vertina, kad „profesionalumas akcentuojamas kaip kompetencijos, tam tikrų gebėjimų stiprinimas, ikiteisminio tyrimo veiksmingumo didinimas“⁵⁴. Savo darbe ikiteisminio tyrimo pareigūnas turi vadovautis ikiteisminio tyrimo teisėtumo, teisingumo, atsakomybės, ekonomiškumo reikalavimais bei baudžiamojo proceso principais⁵⁵, tokiais, kaip: nekaltumo prezumpcijos, proceso teisingumo (sąžiningumo), proporcingumo. Nepaisant to, kad baudžiamojo proceso paskirtį galima suvokti kaip žmogaus teisių apsaugą, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, vykdydamas savo funkcijas, privalo turėti pamatines moralines etikos vertybes, kurias neatsiejamos su pareigūno darbu, kadangi jis yra pirmasis žmogus, su kuriuo susiduria nukentėjęs nuo nusikalstamos veikos asmuo, tikėdamasis sulaukti pagalbos.

⁵⁰ „Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2019 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2020 m. kovo 17 d. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/PD%202019%20m_%20metin%C4%97%20veiklos%20ataskaita.pdf

⁵¹ „Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. kovo 13 d. [https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2020%20policijos%20veikla%20pa%C5%BEEyma%202021-03-02\(1\).pdf](https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2020%20policijos%20veikla%20pa%C5%BEEyma%202021-03-02(1).pdf)

⁵² „Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2021 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. kovo 13 d. [https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2021%20policijos%20veikla%20pa%C5%BEEyma\(1\).pdf](https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2021%20policijos%20veikla%20pa%C5%BEEyma(1).pdf)

⁵³ „2022 m. policijos veiklos apžvalga“, žiūrėta 2023 m. balandžio 4 d.

https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2022_policijos_veikla_pazyma.pdf

⁵⁴ Žaneta Navickienė, „Ikiteisminio tyrimo tyrėjo profesionalumo apibrėžties dilema ikiteisminiame tyrime (arba kokiaprofesionalumo vertė?)“ *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka 2017(18)*: 198. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15089/Navickien%C4%972.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁵⁵ Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis*, (Vilnius: Registrų centras, 2016), 169.

Profesionalumui darbe didžiąją dalį įtakoja ir darbuotojo asmeninės vertybės, požiūris į daugelį dalykų, patirtis, siekiai, motyvacija. Autorius, filosofas, mokytojas Richard Barret 2020 m. atliko tyrimą, kuriame dalyvavo daugiau 2500 darbuotojų iš įvairių organizacijų ir šalių. Tyrimo metu nustatytas didelis asmeninių vertybių pokytis. Asmeninės vertybės atspindi tai, kas svarbiausia - žmogaus elgesį. Kai asmeninės vertybės sutampa su organizacijos vertybėmis, jaučiamas ryšys ir žmogus gali visapusiškai dirbti siekdamas savo tikslo. Asmeninės vertybės laikui bėgant yra nuoseklios, tačiau jos keičiasi keičiantis gyvenimo sąlygomis, žmonės gali keisti savo vertybes⁵⁶.

1.4. Ikiteisminio tyrimo proceso dalyvių teisė skųsti ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmus

Ikiteisminio tyrimo metu, prieš atliekant veiksmus su ikiteisminio tyrimo dalyviais, jie supažindinami su savo, kaip proceso dalyvio, teisėmis. Vadovaujantis LR BPK 44 str. „Teisėjas, prokuroras ir ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo išaiškinti proceso dalyviams jų procesines teises ir užtikrinti galimybę jomis pasinaudoti“⁵⁷. Kiekvienam proceso dalyviui būtina žinoti, kad ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmus jis gali ir turi teisę apskųsti. LR BPK 62 str. 1 d. numato, kad „ikiteisminio tyrimo pareigūno proceso veiksmus ir nutarimus proceso dalyviai arba asmenys, kuriems taikytos procesinės prievartos priemonės, gali apskųsti ikiteisminį tyrimą organizuojančiam ir jam vadovujančiam prokurorui. Jei prokuroras atsisako patenkinti skundą, šis jo nutarimas gali būti skundžiamas aukštesniajam prokurorui šio Kodekso 63 straipsnyje nustatyta tvarka.“⁵⁸ Tame pačiame LR BPK straipsnyje nurodytos taisyklės, kuriomis teikiamas skundas – „2. Skundas paduodamas prokurorui tiesiogiai arba per ikiteisminio tyrimo pareigūną, dėl kurio proceso veiksmų ar nutarimų skundžiamasi. Skundai gali būti tiek rašytiniai, tiek žodiniai. Dėl žodinių skundų ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras surašo protokolą. Jį pasirašo pareiškėjas ir skundą priėmęs ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras. 3. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas gautą skundą kartu su savo paaiškinimais privalo per vieną dieną nuo skundo gavimo perduoti prokurorui. 4. Skundo padavimas iki jo išsprendimo nesustabdo skundžiamo veiksmo ar nutarimo vykdymo, išskyrus atvejus, jeigu tai padaryti pripažįsta esant reikalinga pats ikiteisminio tyrimo pareigūnas arba prokuroras.“⁵⁹

Generalinio prokuroro 2004 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. I-40 rekomendacijose „Dėl ikiteisminio tyrimo organizavimo ir vadovavimo jam“ įtvirtinta ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklos kontrolė „Ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklos kontrolė – nuo ikiteisminio tyrimo

⁵⁶ Crystal Wiedemann, „The Great Transformation? The Cultural Implications of COVID-19“, 2020. <https://www.valuescentre.com/resource-library/covid/>

⁵⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, Valstybės žinios 37-1341 (2002).

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*

pradėjimo momento iki proceso sprendimo, kuriuo užbaigiamas ikiteisminis tyrimas, priėmimo prokuroro vykdoma procesinė veikla, kuria siekiama užtikrinti ikiteisminio tyrimo teisėtumą, apimanti prokuroro atliekamų ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinės veiklos priežiūros, tikrinimo, įvertinimo ir atsakomybės reikalavimo veiksmų ir sprendimų visumą. Prokuroro vykdoma ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklos kontrolė pasireiškia skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų ir sprendimų nagrinėjimu, sprendimais nušalinti ikiteisminio tyrimo pareigūnus, teikti reagavimo raštus dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų ar iškelti ikiteisminio tyrimo pareigūnui drausmės bylą ir kt.⁶⁰. Tai reiškia, kad kiekvienas ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmas byloje yra kontroliuojamas ir tikrinamas ikiteisminį tyrimą kuruojančio prokuroro. Visi ikiteisminio tyrimo veiksmai su proceso dalyviais yra stebimi prokuroro, jo nurodymu gali būti atliekami ir kiti veiksmai, priimti skundai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno atliktų ar neatliktų veiksmų ir pan., taip užtikrinamos proceso dalyvių teisės ikiteisminio tyrimo metu.

Viena iš asmens teisių užtikrinimo garantijų yra laikoma proceso dalyvių teisė skųsti pareigūnų veiksmus ir sprendimus baudžiamojo proceso (ikiteisminio tyrimo) metu. Kiekvienas žmogus turi teisę, kad jo teisės būtų apsaugotos. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausias teismas yra įtvirtinęs, kad „Teisė skųsti pareigūnų veiksmus garantuojama Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnyje, kuriame įtvirtintos žmogaus teisės būti apsaugotam nuo netinkamo valstybės pareigūnų elgesio, o asmeniui argumentuotai teigiant, kad jis patyrė tokį elgesį, valstybė turi pareigą užtikrinti veiksmingą šio skundo tyrimą (Spinov v. Ukraine, no. 34331/03, judgement of 27 November 2008), vienas teisės viršenybės principo reikalavimų yra tas, jog piliečiai turi turėti galimybę informuoti kompetentingus valstybės pareigūnus apie tokį valstybės tarnautojų ir pareigūnų elgesį, kuris jiems atrodo netinkamas arba neteisėtas.“⁶¹

Teisėje, ypatingai žmogaus teisių apsaugos užtikrinimo požiūriu, labai svarbus akcentas yra teisių ir pareigų vienovė, atsirandanti iš žmonių tarpusavio bendravimo remiantis lygiaverčiais mainais, todėl teisė ir moralė yra neatsiejami dalykai. Dar 2000 metais Alfonsas Vaišvila „Teisės teorijos“ vadovėlyje rašė: „Požiūris į teisę kaip subjektinių teisių ir pareigų vienovę atskleidžia visų asmens teisių santykinumą ir kartu pačioje teisėje atranda to santykinumo pagrindą (priežastį). Tas santykinumas ne suteikiamas iš Šalies, ne savavališkai nustatomas valstybės, o išplaukia iš pačios teisių ir pareigų pusiausvyros, yra jos būtinas sekmuo: nėra teisių be pareigų ir nėra pareigų be teisių. Teisės, sakyta, atskirtos nuo pareigų, virsta privilegijomis, o pareigos, atskirtos nuo teisės, - prievolėmis (pavergimu)“⁶². Teisės ir pareigos nustato tam tikrą pusiausvyrą tam, kad žmonės

⁶⁰ „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2004 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. I-40 „Rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo organizavimo ir vadovavimo jam“, *Valstybės žinios* 33-1094 (2004).

⁶¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 12 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-788/2016“, žiūrėta 2022 m. lapkričio 5 d. <https://e-teismai.lt/byla/107415241354314/2K-57-788/2016>

⁶² Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija, vadovėlis*. (Vilnius: 2000), 99.

suprastų, jog veiksmus (teisė) visuomet lydi pareigos (pasekmė), tai kyla iš pačių žmonių sąmoningumo daryti vienus ar kitus veiksmus, maštant, kad ne tik turime teises, bet privalome atlikti ir tam tikras pareigas.

2. IKITEISMINIO TYRIMO PAREIGŪNO VEIKLA ĮGYVENDINANT PROFESINĖS ETIKOS NUOSTATAS

2.1. Etikos samprata ir reikšmė valstybės tarnybos požiūriu

Lietuvių kalbos žodyne žodis „etika“ aiškinamas kaip žmonių dorovinio elgesio normų sistema⁶³. Mokslinėje literatūroje tikslaus apibrėžimo nėra, kadangi, priklausomai nuo turinio, aplinkybių ir daug kitų faktorių, etika interpretuojama ir suvokiama skirtingai. Pavyzdžiui, kiekviena žmonijos raidos epocha turėjo jai būdingą etikos sampratą ir suvokimą, kurie atsispindėjo būtent tos epochos žmonių santykiuose, teisės dokumentuose, kadangi tam tikrais laikotarpiais skirtingose valstybėse ir kultūrose skirtingai buvo suprantama etikos sąvoka⁶⁴.

Remiantis atskirų filosofų nuomone, etika apibrėžiama kaip moralinė vertybė, pasekmė, principas⁶⁵. Socialinių mokslų daktaras Valdas Pruskus teigia, kad etika – tai mokslinė disciplina, padedanti atskleisti ir pagrįsti teisingus ar neteisingus veiksmus, leidžianti paaiškinti jų esmę, patikslinti argumentus⁶⁶. Remiantis Angelės Paulavičiūtės nuomone, etika yra praktinė filosofija, tirianti žmogaus veiksmus ir poelgius, formuojanti moralės normas, kurios reguliuoja mūsų elgseną įvairiomis gyvenimo aplinkybėmis⁶⁷. Dar 1991 metais vienas žymiausių etikos teoretikų McCollough T. E. etiką apibūdino kaip kritinę moralės analizę, t.y. moralės refleksiją siekiant analizuoti, kritikuoti, interpretuoti, pateisinti visuomenės vaidmenis, taisykles, santykius⁶⁸. Apibendrinus šias skirtingas etikos sąvokas, darytina išvada, kad nėra vieningos etikos sampratos, tačiau, remiantis skirtingomis sąvokomis, etikos sampratą galima pavaizduoti schemeje (2 pav.)

⁶³ „Lietuvių kalbos žodynas,“ žiūrėta 2020 m. kovo 10 d. <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=etika&lns=-1&les=-1&id=07014180000>

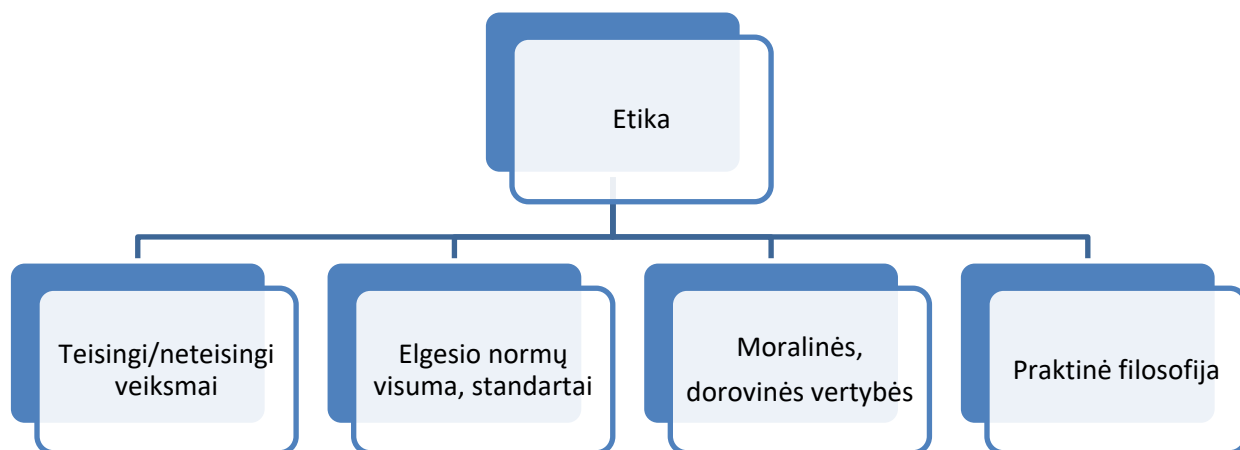
⁶⁴ Vytautas Andriulis, „Valstybės tarnautojų etika Lietuvos Respublikos įstatymų kontekste“, *Valstybės tarnautojų etika* (Vilnius: 2002), 7.

⁶⁵ Jolanta Paliduskaitė, „Etika viešajame administravime“, *Viešasis administravimas* (Kaunas: 2001), 180- 181.

⁶⁶ Valdas Pruskus, „Verslo etika: laiko iššūkiai ir atsako galimybės,“ (Vilnius: 2003), 15.

⁶⁷ Angelė Paulavičiūtė, „Verslo etikos būklė Lietuvoje,“ (Vilnius: 2004), 64.

⁶⁸ Thomas McCollough, „The moral imagination and public life. Raising the ethical question,“ (New Jersey: 1991), 10.

2 pav. Etikos sampratos schema.

Priklausomai nuo daug faktorių, etika suvokiama skirtingai, netgi filosofai ir įvairūs mokslininkai skirtingai supranta etiką ir ją interpretuoja ne vienodai skirtinguose kontekstuose. Svarbu paminėti, kad etikos supratimas taip pat priklauso ir nuo tokių faktorių: ekonomika, socialiniai reiškiniai, skirtingi požiūriai į vertybes, įsitikinimai, nuostatos. Etika gyvuoja nuo seniausių laikų, o keičiantis laikams, keičiasi ir faktoriai bei jų svarba. Tuo pačiu kinta ir etikos suvokimas, samprata ir reikšmė.

Valstybės tarnautojai – „tai asmenys, dirbantys valstybės ir savivaldybės institucijose ar įstaigose ir atliekantys viešojo administravimo funkcijas. Kadangi ir valstybės, ir visuomenės tarnautojai savo veikla tarnauja visuomenei, galima remtis platesniąja viešojo administravimo samprata ir juos vadinti visuomenės tarnautojais. Jie gali būti traktuojami kaip „tarpinė grandis tarp piliečių ir politinės valdžios“⁶⁹.

Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatyme (toliau – LR Valstybės įstatymas) valstybės tarnautojo apibrėžimas skamba taip – tai „fizinis asmuo, įgijęs šio ir kitų įstatymų nustatytą valstybės tarnautojo statusą ir valstybės (valstybinėse ir savivaldybių) institucijose ar įstaigose atliekantis viešojo administravimo, ūkines ar technines funkcijas arba teikiantis viešąsias paslaugas visuomenei“⁷⁰.

Kaip ir filosofai, taip ir J. Palidaskaitės ir įstatyme numatyta sąvoka yra skirtingos, taip suprantant skirtingą jų reikšmę, priklausomai nuo valstybės tarnautojo veiklos. Tarnaujantis valstybei asmuo, gaudamas darbo užmokestį iš valstybės biudžeto (ir ne tik), savo darbe prioritetu

⁶⁹ Jolanta Palidaskaitė, „Viešojo administravimo etika,“ (Kaunas: 2001), 29.

⁷⁰ „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas,“ Eseimas VIII-1316 (1999), žiūrėta 2022 liepos 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.84605/>

turi laikyti piliečius, visuomenę, o ne save ar valstybę. Taip jis tampa tam tikra „jungtimi“ tarp piliečio ir valstybės.

Pirmosios etinės teorijos atsirado dar prieš mūsų erą senovės Rytų šalyse: Egipte, Babilonijoje, Kinijoje, Indijoje. Ypač daug dėmesio etikos problemoms skyrė senovės Graikijos filosofai: Sokratas (469-399 pr.m.e.), Platonas (428/427-347 pr.m.e.), Aristotelis (384-322 pr.m.e.), Demokritas (460-370 pr.m.e.), Epikūras (341-270 pr.m.e.) ir kiti.

Žinojimas, tiesa ir dorybė – tai etikos pamatas, anot vieno pirmųjų antikos filosofų Sokrato (Socrates, ~ 469 - 399 pr. Kr.). Sokratas, ieškojo argumentų, siekdamas pagrįsti tai, kad dorovė yra visuotinai privaloma. Tiek pasaulio, tiek graikų filosofijai bei etikos istorijai Sokratas nusipelnė dėl to, kad jis „pirmasis sugebėjo konceptualizuoti pačią dorovės problemą, tuo tarpu kai kiti, ją tik konstatuodavo“⁷¹. Sokratas buvo tas, kuris teigdavo, jog tam tikrą (kiekvieną) darbą turi dirbti tik būtent tą darbą išmanantis asmuo. Filosofas buvo tikras, kad įstatymų, kuriuos patys ir priėmė, nesilaikymas, yra nelaimių šaltinis. „Žmogus privalo paklusti įstatymams, nors ir pripažintų juos esant neteisingus“⁷².

„Visada yra du keliai: kelias aukštyn, paklūstant protui ir dorybei, ir kelias žemyn, nepaisant dorybės ir proto, pervertinant kūniškuosius malonumus, kurie dažnai nepagrįstai vadinami laime“⁷³. Anot Platono, nepaisyti dorovės normų yra prilygstama nusikaltimo padarymui. Savo veikale „Valstybė“ Platonas idealizuoja darnią ir harmoningą valstybę, kurios valdymas būtų remtas teisingumo principu. Tai reiškia, kad kiekvienas dirbtų tik tai, ką išmano geriausiai, tai, kas pridera⁷⁴. Platonas didelį dėmesį skyrė profesijoms, valdymo formoms bei piliečių nuosavybei⁷⁵. Jis manė, kad valstybės vadovais gali būti tik filosofai, kadangi jie, anot Platono, vieninteliai gebėjo pamatyti gerį ir juo remtis, naudotis jiems skirtu gebėjimu - pažinimu, išsimokslinimu. Šalia filosofų Platonas išskiria ir kario profesijos atstovus, kurie jei būtų valdžioje, būtų išvengta etikos nusižengimų⁷⁶. „Svarbiausioji filosofų ir karių paskirtis – besąlygiškai ir pasiaukojamai tarnauti valstybei nesitikint jokio materialinio atlygio, išskyrus, kuklų išlaikymą“⁷⁷.

Anot Aristotelio, valstybės tikslai turi būti daugiau dvasiniai, nes valstybė turi užtikrinti žmonėms ne „gyvenimą“, o „laimingą gyvenimą“. Tai reiškia, kad žmonėms turėtų būti garantuotas toks gyvenimas, kuriame jie neturėtų galvoti apie kasdienes rūpesčius, o jais rūpintųsi valstybės vadovai, kaip ir valstybės tarnautojais bei privačiais žmonėmis, kurie to verti. Dorybė – „aukso

⁷¹ Jonas Balčius, „Dorovinis asmenybės ugdymas antikos filosofijoje,“ *Humanistica* Nr. 2 (8) (2004), 16.

⁷² Bronius Genzelis, *Esė apie mąstytojus*. (Vilnius: 1986), 15.

⁷³ Kristina Rickevičiūtė, „Platono filosofijos bruožai,“ *Platonas. Valstybė* (Vilnius: 2000.), 426.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 429.

⁷⁵ Bronius Genzelis, *op. cit.*, p. 26

⁷⁶ Adam Sikora, „Susitikimai su filosofija: nuo Herakleito iki Huserlio,“ (Vilnius: 2004), 65.

⁷⁷ Bronius Genzelis, *op. cit.*, 13.

vidurys“ tarp kraštutinių⁷⁸. „Tik sudarius sąžiningą valdžią, galima sujungti į vieną santvarką demokratiją ir aristokratiją. Tik tokiu atveju ir kilmingieji ir liaudies žmonės galėtų gauti tai ko, nori vieni ir kiti. Abiejų šių santvarkų sujungimas įvyktų tada, kai iš valdžios vietų nebūtų galima pasipelnyti“⁷⁹ – rašė Aristotelis apie valstybės vadovų etinius principus. Anot filosofo, žmogaus gyvenimui teisingo, racionalaus mąstymo suteikia veikla valstybės tarnyboje, kas daro žmogų laimingu – „Žmogaus vertė priklauso nuo jo vaidmens tarnaujant visuomenei, nuo to, kiek jo veikla atitinka visumos interesą“⁸⁰.

2.2. Etika valstybės tarnybos kontekste

Dar 2002 metais J. Palidaskaitė valstybės tarnautojus apibūdino taip – „tai asmenys, dirbantys valstybės ir savivaldybės institucijose ar įstaigose ir atliekantys viešojo administravimo funkcijas. Kadangi ir valstybės, ir visuomenės tarnautojai savo veikla tarnauja visuomenei, galima remtis platesniąja viešojo administravimo samprata ir juos vadinti visuomenės tarnautojais. Jie gali būti traktuojami kaip „tarpinė grandis tarp piliečių ir politinės valdžios“⁸¹.

1999 m. LR Valstybės tarnybos įstatyme „valstybės tarnautojas – fizinis asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje ir atliekantis Valstybės tarnybos įstatyme nurodytą veiklą“⁸². „Valstybės tarnyba – teisinių santykių, atsirandančių įgijus valstybės tarnautojo statusą, jam pasikeitus ar jį praradus, taip pat atsirandančių dėl valstybės tarnautojo viešojo administravimo veiklos valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje įgyvendinant tam tikros valstybės valdymo srities politiką ar užtikrinant jos įgyvendinimo koordinavimą, koordinuojant tam tikros valstybės valdymo srities įstaigų veiklą, valdant, paskirstant finansinius išteklius ir kontroliuojant jų panaudojimą, atliekant auditą, priimant ir įgyvendinant teisės aktus, valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų sprendimus viešojo administravimo srityje, rengiant ar koordinuojant teisės aktų, sutarčių ar programų projektus ir teikiant dėl jų išvadas, valdant personalą arba turint viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldžių asmenų atžvilgiu, visuma“⁸³. Kaip teigia J. Palidaskaitė, valstybės (viešojo sektoriaus) darbuotojai yra valdžios vadovų patikėtiniai, valstybės tarnautojo statusas visuomenėje yra atsakingas – turi atstovauti ne tik visuomenės, piliečių interesus ir juos ginti, bet ir tinkamai atstovauti viešąjį sektorių⁸⁴. „Prasilenkimas su žmonių lūkesčiais, kad valdžios

⁷⁸Tomas Kačerauskas, „Revoliucija, kova, nepaklusnumas. Su kuo kariauja demokratija?“, *Problemos* priedas 46-54 (2006): 49.

⁷⁹Bronius Genzelis, *Esė apie mąstytojus* (Vilnius, 1986), 41.

⁸⁰Adam Sikora, *Susitikimai su filosofija: nuo Herakleito iki Huserlio* (Vilnius, 2004), 65.

⁸¹Jolanta Palidaskaitė, *Viešojo administravimo etika* (Kaunas, 2001), 29.

⁸²„Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas“, *Valstybės žinios* 66-2130, (1999).

⁸³*Ibid.*

⁸⁴Jolanta Palidaskaitė, op cit., p. 29.

atstovai rūpinsis visų piliečių interesais, ne tik atsiliepia visuomenės pasitikėjimui tarnautoju, institucija ir apskritai valdžia, bet ir pakerta valdžios teisėtumo šaknis, kuria prastą įvaizdį“⁸⁵. Šie du minėti aspektai valstybės tarnautojams aukščiau pakelia etikos normų laikymosi kartelę, lyginant su kitų profesijų atstovais, kadangi piliečiai iš valstybės tarnautojo tikisi daugiau, nei iš paprasto darbuotojo, dirbančio privačiame sektoriuje. Valstybės tarnautojams keliami aukštesni reikalavimai ir griežčiau baudžiama už etikos pažeidimus.

Moralė, dar kitaip vadinama dorove arba taisyklės, reguliuojančios žmonių elgesį⁸⁶ yra etikos normų regulatorius profesinėje veikloje. Kiekvienas profesijos atstovas, pirmiausia, yra žmogus, su individualiais asmenybės bruožais, suvokimu, mąstymu, supratimu. Nuo kiekvieno asmens moralės ir jos ugdymo priklauso visos profesijos atstovų grupės elgesio normos, kadangi etikos normos kintančios. „Kiekviena profesija turi savą moralę. Profesija formuoja ne tik savo narių profesinius įgūdžius, bet ir tam tikrus asmenybės bruožus bei požiūrį į savo veiklos turinį“⁸⁷. Sutinkamai su tuo, svarbu paminėti, kad kiekvienoje profesijoje nusistovi tam tikros elgesio normos. Pasirinkdamas profesiją, asmuo jau turi tam tikrą susiformavusią moralę, susijusią su profesija, tačiau profesijos „viduje“ vyraujančios elgesio normos keičia atėjusio į profesiją asmenybės požiūrį į profesiją. Politiniai, socialiniai, technologiniai ir ekonominiai procesai, kurie vyksta dabartinėje visuomenėje, iš valstybės tarnautojų reikalauja ne tik profesionalumo, bet ir kompetencijos etikos požiūriu, nuo ko ir priklauso pačios institucijos tiek darbo efektyvumas, kokybė, piliečių pasitikėjimas visa teisėsauga.

Dar 1998 metais viešojo administravimo etikos tyrinėtojas Alan Lawton etiką valstybės tarnyboje apibūdino kaip principų visumą, kurių pagrindu priimami sprendimai ir yra veikiama⁸⁸. Ši sąvoka leidžia suprasti, kad etika yra svarbus moralės ir dorovės pamatas profesinėje veikloje, kadangi nusistovėjusių principų ir normų pagrindu yra priimami sprendimai, nuo kurių priklauso pasitikėjimas valstybės institucijomis.

Pavyzdžiui, Bowman J. pabrėžia tris valstybės tarnybos kontekste egzistuojančias etikos sampratas:

- **Etika kaip paklusimas autoritetui.** Ši samprata leidžia suprasti, kad tikslai ir vertybės yra priimami kaip norma, nereikalaujant supratimo, pagrindimo, neanalizuojant.

⁸⁵ Jolanta Palidaukaitė, „Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste“, *Politologija* 50, p. 23-52 (2008/2): 26.

⁸⁶ „Lietuvių kalbos žodynas“. Žiūrėta 2020 m. kovo 15 d. <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=moral%C4%97&lns=-1&les=-1&id=19072070000>

⁸⁷ Dalia Vyšniauskienė ir Raimonda Minkutė, *Socialinės veiklos profesinė etika: vadovėlis* (Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2008): 26.

⁸⁸ Alan Lawton, *Ethical management for the public service.* (Buckingham, 1998): 15.

- **Etika kaip moralinis aiškinimas.** Šia samprata suprantama, kad individualiu atveju etika taikoma tik tiek, kiek jos reikia, t.y. vadovaujamosi bendrais principais ir taisyklėmis.
- **Etika kaip moralinio sprendimo vykdymas.** Ši samprata leidžia asmeniui pačiam priimti jam palankiausią ir teisingiausią sprendimą įvertinus situaciją ir vadovaujantis asmeninėmis moralinėmis nuostatomis.⁸⁹

Etika neturi nei konkretaus apibrėžimo, nei reikšmės, todėl ir profesinė etika mokslinėje literatūroje suprantama skirtingai. Vytautas Šlapkauskas teigia, kad „profesinė etika yra pamatinė teisinės profesijos viešojo ir vidinio įvaizdžio išraiška“⁹⁰, o Dalia Vyšniauskienė etiką valstybės tarnyboje apibūdina kaip priemonę, padedančią valstybės tarnautojams būti efektyvesniems savo darbe⁹¹. Remiantis šiuo apibūdinimu darytina išvada, kad darbas efektyvus bus tik tuomet, kai bus laikomasi etikos normų ir principų, kurie padės efektyviai atlikti darbą, t.y. kokybiškai teikti paslaugas, priimti teisingus sprendimus, tinkamai atlikti pavestas užduotis, atlikti darbą, kas leistų gauti geresnius rezultatus veiksmingumo aspektu.

Dirbantys valstybės tarnyboje asmenys privalo gerbti kiekvieną žmogų ir pačią valstybę, būti sąžiningais, nešališkais, elgtis teisingai, nesavanaudiškai, nepiktnaudžiauti suteiktomis teisėmis, tinkamai vykdyti savo pareigas, vadovautis įstatymais. Pagrindinė valstybės tarnautojų pareiga – elgtis nesavanaudiškai ir naudingai visuomenei, laikytis principo nekenkti visuomenei, todėl ir pati visuomenė valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims kelia aukštesnius reikalavimus nei, pavyzdžiui, privačiame sektoriuje dirbantiems asmenims⁹². Pastebėtina, kad visuomenės pasipiktinimas ir nepasitikėjimas valstybės tarnautojais atsiranda po tam tikrų skandalingų įvykių, kurių akiratyje kartais pakliūna ir valstybės tarnyboje dirbantys asmenys. Skandalingi, gėdingi, neatitinkantys moralės normų įvykiai piktina visuomenę, taip formuojamas neigiamas požiūris į valstybės tarnautojus ir pastebimas krentantis pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis. Nutikus tokiems įvykiams, žiniasklaida ypatingai daug dėmesio skiria valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims, keldama į viešumą etikos normų neatitinkantį elgesį, įvykius, taip keliamas poreikis analizuoti netinkamo elgesio priežastis ir ieškoti būdų, kaip to išvengti profesinėje veikloje. Taigi, pasitaikančios etikos problemos ar įvykiai, prasilenkiantys su etikos normomis, rūpi ne tik visuomenei, tačiau ir žiniasklaidai bei atsakingoms institucijoms, siekiančioms, kad tokie įvykiai nepasikartotų.

„Tarnybinė etika – tarnautojo etiką ir elgesį reglamentuojančių, atitinkamuose teisės aktuose nustatytų ir einantiems tam tikras, su valstybės interesais susijusias pareigas asmenims

⁸⁹ James S Bowman, *Ethical frontiers in public management* (San Francisko, 1991): 64-87.

⁹⁰ Vytautas Šlapkauskas, „Globalios rinkos iššūkiai rengiant teisininkus,“ *Jurisprudencija* 10 (112): 29.

⁹¹ Dalia Vyšniauskienė, *Verslo etika* (Kaunas, 2005): 143.

⁹² Vytautas Andriulis, „Valstybės tarnautojų etika Lietuvos Respublikos įstatymų kontekste,“ *Valstybės tarnautojų etika* (Vilnius, 2002): 10.

taikomų nuostatų visuma“⁹³. Kiekvienas valstybės tarnautojas turi suvokti etikos svarbą, privalo savo darbą atlikti sąžiningai, būti atsakingu tiek prieš save, tiek prieš visuomenę, kadangi visuomenės pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis tiesiogiai priklauso nuo minėtų normų laikymosi. Valstybės tarnyboje dirbantys asmenys savo veikloje turi vadovautis etikos normomis ir taisyklėmis tam, kad nebūtų pažeistos asmens teisės ir laisvės.

2.3. Profesinė etika ikiteisminio tyrimo pareigūno veikloje

Ikiteisminio tyrimo pareigūnas savo darbe vadovaujasi LR Konstitucija, Lietuvos Respublikos teisės aktais, generalinio komisaro įsakymais, Vidaus tarnybos statutu, ir kitais įstatymais. Jiems taip pat galioja ir Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. rugpjūčio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-706 „Dėl Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekso patvirtinimo“⁹⁴ ir 2022 metais patvirtintos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. 1V-1 „Antikorupcinio (etiško) elgesio taisyklės“.

Etikos kodekso tikslas – „suteikti policijos darbuotojams dorovinius orientyrus, ugdyti jų dorovinės atsakomybės jausmą ir skatinti prisidėti prie dorovinių santykių kūrimo, įtvirtinimo ir puoselėjimo policijos sistemoje ir visuomenėje, stiprinant teigiamą policijos įvaizdį“⁹⁵.

Šiame įstatyme numatyti profesinės etikos principai, kuriais turi vadovautis pareigūnas - pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, atsakomybės, lojalumo, nesavanaudiškumo, sąžiningumo, nešališkumo, padorumo, politinio neutralumo, pavyzdingumo, viešumo ir skaidrumo⁹⁶.

Policijos darbuotojas, vadovaudamasis minėtais veiklos ir elgesio principais, privalo laikytis šių nuostatų:

- „ginti ir gerbti kiekvieno žmogaus garbę ir orumą bei pagrindines teises ir laisves, netoleruoti žeminančio elgesio;
- būti humaniškas, stengtis padėti kiekvienam asmeniui, kuriam reikalinga pagalba, suteikti žmonėms objektyvią ir visapusišką informaciją apie jų teises, pareigas, galimybes, nedarydamas įtakos galimam apsisprendimui ir interesams;

⁹³ Tatjana Ganina, „Kaip elgtis etiškai ir suderinti privačius interesus su viešaisiais?“, *Valstybės tarnybos aktualijos*, 2007 m. lapkritis (10), p. 60-63: 60.

⁹⁴ „Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. rugpjūčio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-706 „Dėl Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekso patvirtinimo“. Žiūrėta 2022 m. liepos 29 d. <https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf>

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Ibid.*

- laikytis bendravimo kultūros, vykdydamas tarnybines (darbo) pareigas bendrauti dalykiškai ir santūriai, visais atvejais išlikti mandagus ir taktiškas, elgtis pagarbiai;
- reikšdamas asmenines politines pažiūras ir įsitikinimus, neskatinti policijos bendruomenės, kitų socialinių grupių ir visuomenės supriešinimo, nesantaikos kurstymo;
- teikdamas oficialius ir (ar) viešus komentarus policijos įstaigos (-ų) vardu apie policijos veiklą, uždavinių įgyvendinimą, nereikšti asmeninės nuomonės, jeigu ji yra nesuderinama su policijos įstaigos (-ų) tikslais, pozicija ar interesais;
- būti tolerantiškas, viešai nereikšti asmeninių simpatijų ar antipatijų vadovams, pavaldiniams, kolegoms, visuomenės veikėjams, visada išlikti objektyvus ir nešališkas;
- priimdamas sprendimus būti teisingas ir nešališkas, užtikrinti, kad jo priimami sprendimai būtų teisėti ir objektyvūs, asmeniškai už juos atsakyti ir būti pasirengęs pateikti jų priėmimo motyvus;
- nepiktinaudžiauti policijos pareigūno ar kito policijos darbuotojo statusu, nenaudoti jo asmeniniams interesams, tarnybinį ar darbo pažymėjimą naudoti tik vykdant tarnybines (darbo) pareigas teisės aktų nustatyta tvarka;
- netoleruoti kolegų daromų teisės pažeidimų ir elgesio, nesuderinamo su šio Kodekso ar kitų teisės aktų reikalavimais, apie sprendimus, kurie prieštarauja teisės aktams, pranešti tiesioginiam vadovui arba kitiems kompetentingiems subjektams;
- asmeniškai informuoti kolegas apie pastebėtas jų daromas ar padarytas klaidas, savo pastabas pateikti korektiškai, esant poreikiui, suteikti pagalbą arba pateikti konstruktyvius siūlymus;
- neskatinti ir netoleruoti konfliktinių situacijų kolektyve, kilusius nesutarimus spręsti diplomatiškai, aptariant juos tarpusavyje arba kreipiantis į kompetentingus subjektus, galinčius padėti⁹⁷.

Kaip matyti, etikos kodeksas įtvirtina beveik visas nuostatas, kuriomis turi vadovautis policijos pareigūnas. Daug ką apimančios nuostatos yra gana plačiai aprašytos profesinės etikos prasme, tačiau suprantamos kiekvienam pareigūnui, aiškiai suformuluotos atsižvelgiant į daugelį situacijų ar bent jų kryptį.

Profesinę etiką sunku būtų apibrėžti konkrečiai, įsprausti į konkrečias normas ar konkretaus elgesio taisykles ar principus. Tiek etika, tiek profesinė etika yra kintanti, priklausanti nuo ekonominių, politinių, socialinių reiškinių visuomenėje. Netgi analizuotame pareigūnų etikos

⁹⁷ „Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. rugpjūčio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-706.“ Žiūrėta 2022 m. liepos 29 d. <https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf>

kodekse sunku įvardinti konkrečias elgesio taisykles, kuriomis turėtų vadovautis ikiteisminio tyrimo pareigūnas – atrodo, kad viskas konkrečiu, tačiau visuomet paliekama laisvė laviruoti tarp nustatytų principų. Nagrinėjant šį kodeksą, pastebėta, kad pareigūnams nėra numatyti tarnybiniai nusižengimai: „Šio Kodekso pažeidimo konstatavimas savaime nesudaro pagrindo konstatuoti tarnybinio nusižengimo ar darbo pareigų pažeidimo; Darbuotojo veiksmai ar neveikimas, kuriais nusižengiama etikos principams ir kurie turi tarnybinio nusižengimo, darbo pareigų pažeidimo ar nusikalstamos veikos požymių, tiriami ir atsakomybė už juos taikoma teisės aktų nustatyta tvarka“.⁹⁸ Tai reiškia, kad kiekviena situacija yra individuali ir kiekvienu atveju, net jei yra etikos kodekso pažeidimas, atlikus tarnybinį patikrinimą sprendžiama, ar skirti tarnybinę nuobaudą pareigūnui, ar ne. Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai išnagrinėjus pareigūno padarytą pažeidimą ir visas aplinkybes ir pateikus pareigūno centrinės įstaigos vadovui, priėmusiam pareigūną į darbą, išvadą, pastarasis sprendžia dėl tarnybinio patikrinimo inicijavimo bei tarnybinės nuobaudos paskyrimo.

Antikorupcinio (etiško) elgesio taisyklių tikslas – „užtikrinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM), įstaigų prie VRM ir kitų vidaus reikalų ministrui pavestose valdymo srityse veikiančių įstaigų ir įmonių veiklos skaidrumą ir korupcijos prevenciją, užkirsti kelią interesų konfliktams, įtvirtinti priimamų sprendimų nešališkumą“.⁹⁹ Šiose taisyklėse, antrajame skyriuje įtvirtinti darbuotojui keliami etikos reikalavimai:

„Darbuotojo veikla grindžiama Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme nustatytais pagrindiniais valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principais (atsakomybės, atvirumo, efektyvumo, kūrybingumo, lankstumo, lojalumo valstybei, nesavanaudiškumo, sąžiningumo ir nešališkumo, padorumo, pagarbos žmogui ir valstybei, politinio neutralumo, profesionalumo, teisingumo, viešumo ir skaidrumo) ir šiais toliau pateikiamais Darbuotojui keliamais papildomais reikalavimais:

- išlikti nepriklausomam nuo politinės įtakos, susilaikyti nuo viešo savo politinių įsitikinimų reiškimo, neužsiimti agitacija, identifikuoti situacijas, kuriose asmeninės politinės pažiūros gali pakenkti Darbuotojo nepriklausomumui ar objektyvumui ar kuriose Darbuotojo politinės pažiūros ir veiksmai gali sukelti pavojų institucijos reputacijai ir pasitikėjimui jos veikla;

⁹⁸ „Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. rugpjūčio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-706.“ Žiūrėta 2022 m. liepos 29 d. <https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf>.

⁹⁹ „Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. sausio 3 d. įsakymas Nr. 1V-1 „Antikorupcinio (etiško) elgesio taisyklės.“ Žiūrėta 2022 m. liepos 29 d. https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Korupcijos_prevencija/ANTIKORUPCINIO%20ELGESIO%20TAISYKL%C4%96S_Suvestin%C4%97%20redakcija_2022_09_01.pdf

- vengti aplinkybių, kai privatūs interesai galėtų paveikti sprendimų priėmimą ar sudarytą tokią regimybę visuomenei;
- suprasti ir apsvarstyti savo veiksmų poveikį pasitikėjimui VRM bei vidaus reikalų sistema ir atsižvelgti į kitų asmenų (bendradarbių, šeimos narių, draugų ir kt.) lūkesčius dėl jo elgesio darbo aplinkoje ir privačiame gyvenime;
- nepiktnaudžiauti einamomis pareigomis, nenaudoti dokumentų, patvirtinančių einamas pareigas ir suteiktus įgaliojimus, ir VRM rekvizitų siekiant paveikti nepavaldžius asmenis priimti sau palankų sprendimą;
- susilaikyti nuo viešų komentarų (įskaitant visuomenės informavimo priemones, interneto svetaines, socialinius tinklus) apie VRM, jos veiklą, savo ar kitų Darbuotojų darbą, kurie galėtų suformuoti neigiamą visuomenės nuomonę apie VRM ir VRM įstaigas¹⁰⁰.

Kaip matyti iš taisyklėse įtvirtintų keliamų etikos reikalavimų statutinės organizacijos darbuotojui (pareigūnui), pastebima, kad visų šių normų pagrindas yra asmeninės žmogaus vertybės, kurias jis atsineša į sistemą, į darbą, kuriomis vadovaujasi savo galvoje ir jos sukuria tam tikrą pamatą tolimesniems veiksmais etikos prasme. Svarbu paminėti, kad šios taisyklės yra gan naujos – 2022 metų, todėl praktinis jų taikymas dar nėra apžvelgtas, tačiau matomas postūmis profesinėje etikoje – kuriamos aiškios, visiems suprantamos taisyklės, elgesio standartai organizacijoje, kaip privalo elgtis pareigūnas, juk tobulėjant organizacijai – tobulėja ir darbuotojas.

Nors, nei etikos kodekse nei antikorpucinio elgesio taisyklėse nuobaudos nėra įtvirtintos, tačiau viena ar kita ne etiško elgesio situacija gali būti prilyginama tarnybiniam nusižengimui, o vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 39 straipsniu, pareigūnui gali būti skiriama viena iš šių tarnybinių nuobaudų:

- 1) pastaba;
- 2) papeikimas;
- 3) griežtas papeikimas;
- 4) perkėlimas į žemesnes pareigas;
- 5) atleidimas iš vidaus tarnybos.

Tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos gali būti skiriama už:

- 1) šio statuto 24 straipsnyje nustatytų pareigūnams taikomų apribojimų pažeidimą;
- 2) valstybės, tarnybos ar komercinės paslapties atskleidimą;

¹⁰⁰ „Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. sausio 3 d. įsakymas Nr. 1V-1 „Antikorpucinio (etiško) elgesio taisyklės.“ Žiūrėta 2022 m. liepos 29 d.
https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Korupcijos_prevencija/ANTIKORUPCINIO%20ELGESIO%20TAISYKL%C4%96S_Suvestin%C4%97%20redakcija_2022_09_01.pdf

3) piktnaudžiavimą tarnyba;

4) Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų pažeidimą siekiant gauti neteisėtų pajamų ar privilegijų sau ar kitiems asmenims;

5) korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinčią veiką, susijusią su tarnybinių pareigų atlikimu, nors už šią veiką pareigūnas ir nebuvo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn;

6) nebuvimą tarnyboje (darbe) be pateisinamos priežasties vieną ar daugiau darbo dienų;

7) buvimą neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų tarnybos (darbo) metu arba vengimą pasitikrinti dėl neblaivumo arba apsvaigimo nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, kai įtariama, kad tarnybos (darbo) metu pareigūnas yra neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų;

8) tarnybinį nusižengimą, jei prieš tai pareigūnui nors vieną kartą per pastaruosius 12 mėnesių buvo taikyta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas ar griežtesnė nuobauda;

9) įsiteisėjusių teismo sprendimų, susijusių su pareigūno pareigomis ir jų atlikimu, nevykdymą;

10) kitus nusižengimus, kuriais šiurkščiai nusižengiama pareigūno pareigoms ar tarnybinės etikos principams¹⁰¹.

Kaip matyti, pareigūnams taikomi aukšti standartai, griežtos normos, įsakymai, įstatymai. Ikteisminio tyrimo pareigūnas, atlikdamas jam pavestas funkcijas bei dirbdamas savo tiesioginį darbą, turi elgtis nepriekaištingai, nepažeisti įstatymų bei jų normų, laikytis jam galiojančių teisės aktų, profesinės etikos aspektu – gerbti ir ginti kiekvieną žmogų, jo teises bei laisves, prieš asmenį nepažeisti įstatymų.

Ikteisminio tyrimo pareigūnas savo darbe vadovaujasi ir jau aptartu vidaus tarnybos statutu, kurio 21 straipsnyje yra įtvirtintos pareigūnų pareigos:

1) gerbti ir ginti žmogaus orumą, užtikrinti ir saugoti žmogaus teises ir laisves;

2) sužinoję apie rengiamą ar daromą teisės pažeidimą, taip pat patys būdami teisės pažeidimo liudytojais imtis neatidėliotinių priemonių užkirsti kelią rengiamam arba daromam teisės pažeidimui;

3) gavę žinių apie padarytą teisės pažeidimą, nedelsdami pranešti apie tai policijai arba kitai kompetentingai institucijai ar įstaigai, imtis neatidėliotinių priemonių įvykio vietai apsaugoti, liudytojams nustatyti, suteikti nukentėjusiems asmenims neatidėliotiną medicinos ar kitą būtinąją pagalbą;

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas“, TAR 12049, (2018).

4) imtis priemonių fizinių ir juridinių asmenų, juridinio asmens statuso neturinčių organizacijų, šių organizacijų ar juridinių asmenų padalinių arba valstybės turtui gelbėti stichinių nelaimių, avarijų, katastrofų ar kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais;

5) saugoti jiems patikėtas ar einant tarnybines pareigas sužinotas valstybės, tarnybos ir komercinės paslaptis;

6) atlikti kitas specialiuosiuose įstatymuose nustatytas pareigūnų pareigas¹⁰².

Visos išvardytos pareigūnų pareigos susijusios su profesine etika. Tik pareigūnas, kuris iš tiesų laikosi etikos principų, yra sąžiningas ir doras pilietis, besąlygiškai tarnaudamas visuomenei ir jos žmonėms, savo pareigas visuomet atliks tinkamai ir teisingai.

Už Etikos kodekse ir antikorpucinio elgesio taisyklėse įtvirtintas nuostatas pareigūnas nėra traukiamas jokion atsakomybėn, tačiau, kaip matyti, šie teisės aktai glaudžiai susiję su Vidaus tarnybos statute įtvirtintomis nuostatomis, kurias pažeidus pareigūnui gali būti skiriama viena iš tarnybinių nuobaudų, apžvelgtų aukščiau šiame poskyryje. Pareigūnai taip pat gali būti traukiami tarnybinėn, materialinėn, administracinėn, baudžiamojon atsakomybėn¹⁰³.

Geras pareigūno įvaizdis reikalauja daug pastangų, atsakomybės, sunkaus darbo, profesionalumo – ir tik viso to dėka pareigūnas „nepaslys“ prieš sistemą, valstybės žmones, nesugriaus pasitikėjimo nei savimi, kaip pareigūnu, nei visa policija bendrai, nes kiekvieno individualaus pareigūno nuokrypis ar paslydimas yra visos policijos įvaizdžio atspindys. Piktnaudžiavimas tarnyba, melas, pareigų neatlikimas, korupcija – šie etikos pažeidimai įstringa visuomenėje ilgam, taip krenta pasitikėjimas visa policija, griauamas visos policijos geras įvaizdis. Pačių pareigūnų profesionalumas, švietimas, atsakomybė, sąmoningumas, dorovinis įsitikinimas, taip pat, etikos kodeksai, elgesio taisyklės, normos, etikos priežiūrą kontroliuojančios tarnybos, kiti teisės aktai, visuomenės lūkesčiai – tai skatina siekti aukštesnių rezultatų pasitikėjimo klausimu, stengtis darbe, siekti geresnių rezultatų profesijoje.

¹⁰² „Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas“, TAR 12049, (2018).

¹⁰³ *Ibid.*

3. IKITEISMINIO TYRIMO PAREIGŪNO VEIKLOS YPATUMAI UŽTIKRINANT ASMENS TEISIŲ APSAUGĄ

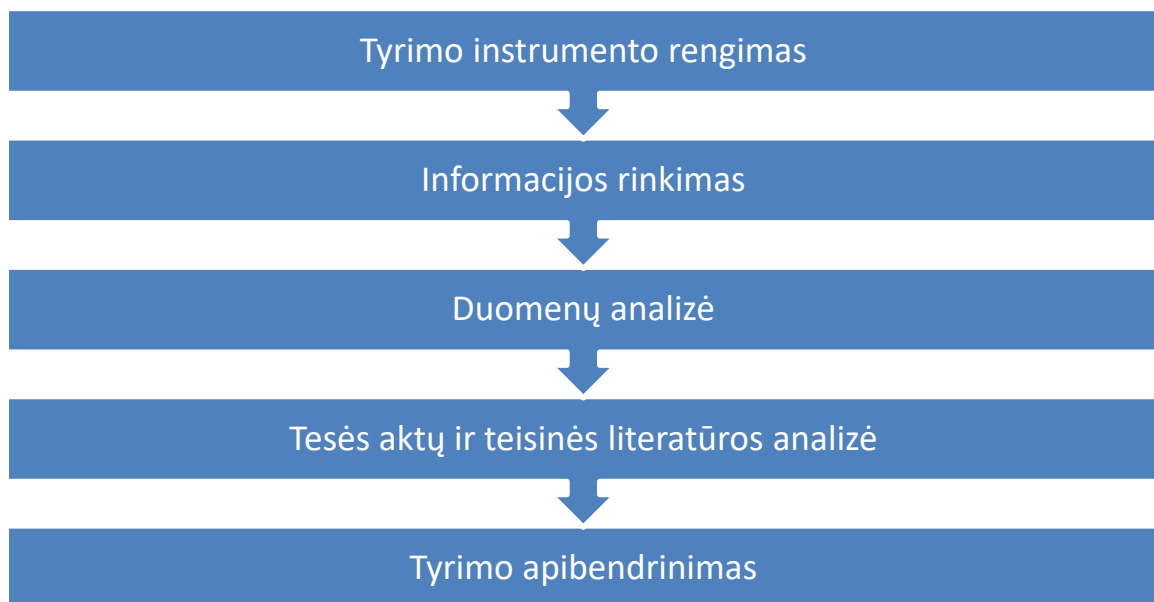
3.1. Tyrimo metodologija

Prieš atliekant empirinį tyrimą apie ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmenį užtikrinant asmens teisių apsaugą, buvo keliama tyrimo problema: ar ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimai profesinės etikos aspektu pakankami ir pakankamai reglamentuoti tam, kad būtų užtikrintos asmens teisės.

Kokybiniu tyrimu norima atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Taip pat, kokybinio tyrimo tikslas: išsiaiškinti, ar ikiteisminio tyrimo pareigūnai jaučiasi galintys tinkamai užtikrinti asmens teisių apsaugą, ar geba profesionaliai bendrauti profesinės etikos aspektu, ar darbovietėje vyksta paskaitos, mokymai apie profesinės etikos svarbą ir asmens teisių apsaugą. Taip pat, antrosios empirinio tyrimo dalies (skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų atliekamų veiksmų nagrinėjimas) tikslas yra pagrįsti ikiteisminio tyrimo pareigūnų pusiau struktūruoto interviu metu gautus rezultatus, analizuojant gautus skundus dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų atlikimo.

Kokybinis tyrimas (pusiau struktūruotas interviu) atliktas nuo 2022 m. gruodžio 5 d. iki 2023 m. sausio 20 d. Iš ikiteisminio tyrimo įstaigoje dirbančių 34 ikiteisminio tyrimo pareigūnų, tyrime dalyvavo 10 pareigūnų. Visi interviu atlikti informantų darbo vietose, kur jaustųsi saugiai ir ramiai, neblaškomi pašalinių asmenų dėmesiu.

Laikantis nustatyto grafiko, siekiant užsibrėžto tikslo tinkamai ir išsamiai atskleisti pasirinktą temą, šiame darbe numatyti empirinio tyrimo organizavimo etapai (3 pav.)

3 pav. Empirinio tyrimo organizavimo etapai.

Tyrimo instrumento rengimas. Empirinio tyrimo instrumento rengimas buvo ruošiamas atsižvelgiant į magistro baigiamojo darbo temą ir išanalizuotą mokslinę literatūrą, teisės aktus. Tyrimo instrumentas pusiau struktūrizuoto interviu metodo klausimai, kuriais siekiama gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problemai. Gauti atsakymai padės suprasti profesinės etikos svarbą ikiteisminio tyrimo pareigūno veikloje asmens teisių užtikrinimo požiūriu.

Informacijos rinkimas. Parengus tyrimo instrumentą, šiame etape atliekama pirmoji empirinio tyrimo dalis – atliekami interviu vienoje ikiteisminio tyrimo įstaigoje dirbančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų interviu.

Duomenų analizė. Atlikus antrąjį organizavimo metodą, šiame etape struktūrizuojami, sisteminami, analizuojami gauti duomenys.

Teisės aktų ir teisinės literatūros analizė. Šiame etape atliekama antroji tyrimo dalis – skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų atliekamų veiksmų nagrinėjimas. Šios tyrimo dalies tikslas yra nesiremti vien gautais rezultatais kokybinio tyrimo metu, o pagrįsti atlikto interviu gautus rezultatus. Šiame etape buvo analizuojami asmenų skundai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų, siekiant iširti kiek ir kokie pagrindiniai skundai buvo teikiami už 5 metų laikotarpį.

Tyrimo apibendrinimas. Šiame etape apibendrinami gauti abiejų tyrimų metu duomenys, analizuojamas tarpusavio ryšys, teikiami pasiūlymai bei išvados.

Tyrimo etika. Tyrimo metu buvo laikytasi šių etikos principų:¹⁰⁴

- Geranoriškumo principas – tiriamieji apklausiami jiems patogioje aplinkoje (darbo vietoje, kabinete), neverčiant jų atsakyti į klausimus, nepateikiant galimo atsakymo

¹⁰⁴Vilma Žydzūnaitė, *Baigiamojo darbo rengimo metodologija: mokomoji knyga*. (Klaipėda, 2012): 72.

į klausimą ir nepadedant atsakyti. Vadovaujantis šiuo principu, nebuvo užduodami orumą žeminantys ar įžeidžiantys klausimai.

- Pagarbos asmens orumui principas – visi tiriamieji laisvanoriškai sutiko dalyvauti tyrime, jiems nebuvo daroma įtaka ar spaudimas dėl pasiūlymo dalyvauti tyrime, buvo laikomasi šio principo.
- Teisingumo principas – siekiant įgyvendinti šį principą informantai atrinkti pagal baigiamajame darbe keliamus kriterijus, tiesiogiai susijusius su tyrimo objektu ir tiriamą problema.
- Teisės gauti tikslią informaciją principas – tiriamiesiems buvo atsakyta į visus juos dominančius klausimus, tokius kaip, konfidencialumo užtikrinimas, informantų pasirinkimas, apklausų pridėtinė vertė darbe ir tyrimo išsamumas bei tikslas. Tiriamieji supažindinti su baigiamuoju darbu, taip pat, kokia forma bus pateikti jų atsakymai bei kokią įtaką jie turės baigiamajam darbui.

Tyrimo imtis. Informantai buvo renkami kriterinės atrankos būdo principu. Tyrime dalyvavo 10 ikiteisminio tyrimo pareigūnų, atitinkančių kokybinio tyrimo kriterinės atrankos būdo kriterijus. Kriterijai orientuoti į išsilavinimą, užimamas pareigas, darbo stažą policijoje bei priskirtas ir atliekamas funkcijas darbe, darbo pobūdį. Pokalbių metu su informantais, buvo pristatyta baigiamojo darbo tema, empirinio tyrimo tikslas, užtikrintas konfidencialumas ir garantuotas anonimiškumas. Gavus žodinius sutikimus ir išreikštą norą dėl interviu, buvo derinamas interviu laikas bei trukmė.

Tyrimo metodai. Baigiamajame darbe taikyti teisės aktų ir pusiau struktūrizuoto interviu metodai. Siekiant išanalizuoti pasirinktos temos tyrimo problematiką, pusiau struktūrizuoto interviu metodo pagalba užtikrinamas informacijos patikimumas, siekiama gilesnių įžvalgų pasirinktos temos problemos sprendimui. Skundų nagrinėjimas ir analizavimas garantuoja pusiau struktūrizuoto interviu metu gautų rezultatų užtikrintumą, siekiant nustatyti ryšį tarp ikiteisminio tyrimo pareigūnų bei ikiteisminio tyrimo proceso dalyvių požiūrį asmens teisių užtikrinimo rėmuose. Gauta informacija leidžia objektyviai įvertinti esamą situaciją, išanalizuoti tyrimo metu gautus rezultatus, pateikti tinkamas išvadas bei pasiūlymus.

Tyrimo instrumentas. Tyrimo instrumentas – interviu klausimai, parinkti apgalvotai, siekiant gauti reikiamą informaciją baigiamajame darbe keliamam klausimui atsakyti. Gautų atsakymų dėka sužinotos informantų nuomonės rūpima tema, patirtys, nuomonės bei argumentai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmens užtikrinant asmens teisių apsaugą, įvertintas profesinės etikos vaidmuo ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe, išsiaiškinta Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekso svarba profesinėje veikloje.

3.2. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

3.2.1. Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Interviu metu informantų pirmiausia buvo klausiama apie vertybių svarbą jų gyvenime, veikloje siekiant sužinoti vertybių svarbą ir reikšmę informanto gyvenime, veikloje. Apibendrinus gautus atsakymus interviu metu, matomas vieningas ikiteisminio tyrimo pareigūnų požiūris į vertybes – jos svarbios tiek asmeniniame gyvenime, tiek profesinėje veikloje. Anot kelių informantų: „*Vertybės mano gyvenime padeda apsispręsti, kas yra iš tikrųjų svarbu tiek asmeniniame gyvenime, tiek ir tarnyboje. Tik tvirtai išugdytos vertybės gali padėti žmogui elgtis teisingai*“¹⁰⁵, „*Svarbios. Jos formuoja asmenybę. Padeda sudėlioti gyvenimo prioritetus. Tai tiesiogiai sąlygoja požiūrį į veiklą*“¹⁰⁶, „*Vertybės svarbios mano gyvenime ir veikloje tuo, kad jos padeda palaikyti emocinę būklę ir didina asmeninį tobulėjimą*“¹⁰⁷, „*Teisingai išugdytos ir suformuotos vertybės padeda žmogui jaustis saugiam tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime. Vertybės yra neatsiejama gyvenimo dalis – jos yra visko pamatas*“¹⁰⁸. Daugelis informantų vertybes pirmiausia sieja su žmogiškumu, asmeninio gyvenimo pamato kūrimu: „*Vertybės man yra visų pirma žmogiškumo faktorius. Gyvenime vertybės yra tai, kuo aš vadovaujuosi, tai: pagarba, sąžiningumas, kantrybė, o veikloje, darbe - sąžiningumas, lojalumas, darbo kokybė, kruopštumas, bet visų svarbiausia - pagarba žmogui, teigiamas požiūris į jį, empatija, gebėjimas suprasti užjausti ir jam padėti. Suvokimas, kad kiekvienas žmogus yra unikalus ir vertas pagarbos. Darbe vertybės tai kolegiškumas, problemų sprendimas kartu, pasitikėjimas vadovybes mano darbu, o interesantų pasitikėjimas manimi bei kolegomis*“¹⁰⁹, „*Yra daug skirtingų aiškinimų, kas yra vertybė. Daugumas apibrėžimų yra perdėm moksliški ir filosofijos mokslų nebaigusiam žmogui sunkiai suprantami. Bet, paprastai kalbant, vertybė yra visa, kas man, kaip žmogui, yra vertinga, kas daro mano gyvenimą visavertiškesnį ir prasmingesnį, tai gėris, kuris padeda man išskleisti Dievo man duotus talentus. Kyla klausimas kaip atrasti vertybes? Na, aš neturiu atsakymo į šį klausimą, galiu dalintis savo patirtimi, bet negaliu sakyti, kad kitas žmogus turėtų gyventi tokį gyvenimą kaip mano ar vadovautis mano susikurta vertybių sistema. Mano pamatinės vertybės – tikėjimas, meilė, viltis, tiesa, gėris, laisvė, atsakomybė. Šios vertybės kyla iš paties žmogaus prigimties. Atrasti savo vertybes - tai nuolatinis darbas su savimi, kuriam reikia daug sąmoningumo, įžvalgumo, savikritiškumo, drąsos pažvelgti į savo vidų, kelti klausimus,*

¹⁰⁵ Informantas A, priedas Nr. 7.

¹⁰⁶ Informantas C, priedas Nr. 9.

¹⁰⁷ Informantas E, priedas Nr. 11.

¹⁰⁸ Informantas J, priedas Nr. 16.

¹⁰⁹ Informantas B, priedas Nr. 8.

neretai provokuojančius, verčiančius apsispręsti, prisiimti atsakomybę. Kaip jau ir minėjau, jei noriu atrasti savo vertybės, turiu išdrįsti atsigręžti į save, turiu nepaliaujamai ieškoti tiesos, trokšti save pažinti. Būtent ši nuolatinė kelionė į save padeda suprasti, kas man yra svarbiausia gyvenime¹¹⁰. Iš tyrimo dalyvių atsakymų pastebima, kad vertybės ne kiek profesijoje, kiek asmeniniame gyvenime užima labai didelę vietą – sąmoningumas, žmogiškumas, tarpusavio supratimas, pasitikėjimas, teisingumas, visa tai sukuria pagrindą tiek asmeniniam, tiek profesiniam tobulėjimui. Pavyzdžiui, vienas informantas teigia, kad besikeičiant situacijoms ir bėgant metams, keitėsi ir vertybės: „Man, kaip asmenybei, vystantis ir augant- nuolatos keitėsi požiūris į gyvenimą ir jo (dažniausiai visuomenės) siūlomas, o kartais ir primetamos vertybės. Tačiau galiu drąsiai teikti, kad aš pati atradau ir pilnai išgryninau savo gyvenimo vertybes, kurios man padeda asmeninėje ir profesinėje veikloje siekti to kas man svarbu ir to ko aš pati noriu. Įdomus faktas, kad mano atrastos ir pasirinktos gyvenimo vertybės man leidžia gyventi pilnavertį, ramesnį ir laimingesnį gyvenimą (asmeninį ir profesinį)“¹¹¹. Dalis vertybių laikinos, dalis – pamatinės asmeninės vertybės, kurias žmogus „nešasi“ su savimi kartu visose situacijose, nepriklausomai nuo aplinkos veiksnių, kurie gali daryti įtaką tam tikrose situacijose. Vertybių svarba ir suvokimas padeda suvokti etikos prasmę gyvenime ir profesinėje veikloje.

Toliau informantų buvo prašoma įvardyti, kas skatina arba trukdo jiems elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis. Veiksniai, skatinantys elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis, kaip teigia dalis informantų – vertybių šeimoje išsaugojimas, jų perdavimas kitoms kartoms: „Mūsų vertybes visų pirma formuoja šeima, vėliau aplinka, kurioje mes gyvename, tačiau mes visi turime šeimos puoselėjamas vertybes ir tai, kas mūsų tėvams buvo svarbu, todėl tas vertybes manau perduodame iš kartos į kartą ir jomis vadovaujamės tiek asmeniniame gyvenime, tiek vėliau darbe. Dalis vertybių yra įgimtos, kitos įgytos“¹¹², „Dalys vertybių yra įgimtos, kitos per laiką įgytos. Vertybes formuojasi šeimoje, o vėliau aplinkoje, kurioje mes gyvename ir dirbame, tačiau mes visi turime šeimos puoselėjamas vertybes ir tai, kas mūsų tėvams buvo svarbu, todėl vertybės perduodamos iš kartos į kartą, kuriomis vadovaujamės tiek asmeniniame gyvenime, tiek darbe“¹¹³. Kita dalis informantų teigia, kad juos skatina elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis asmeninis tobulėjimas: „Skatina pačio siekis būti „geriausia“ savęs versija“¹¹⁴, „Tiek asmeninis, tiek profesinis tobulėjimas priklauso nuo mano gebėjimo atrasti prasmę ir tikslingumą viso to, ką aš darau, nuo suvokimo, kad viskas turi pasekmes, gebėjimo prisiimti atsakomybę už kiekvieną pasirinkimą, veiksmą. Manau, tiek asmeninis žmogaus gyvenimas, tiek profesinė jo veikla galėtų būti

¹¹⁰ Informantas D, priedas Nr. 10.

¹¹¹ Informantas F, priedas Nr. 12.

¹¹² Informantas B, priedas Nr. 8.

¹¹³ Informantas G, priedas Nr. 13.

¹¹⁴ Informantas E, priedas Nr. 11.

apibūdinama kaip žingsniavimas iš praeities į ateitį. Žmogus visada su savimi nešasi savo praeities nešulį – patirtį, kurią yra sukaupęs. Todėl, jei noriu tobulėti (bet kurioje srityje), turiu išmokti apmąstyti, įvertinti savo patirtį, įsivardyti ateities siekius¹¹⁵. Trečiasis veiksnys, skatinantis elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis yra profesija: „Darbo pobūdis, profesija“¹¹⁶ „Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, policijos pareigūnas, statutinis valstybės tarnautojas - kaip pilietis turi ne tik savo asmenines, jau išgrynintas vertybes, bet ir valstybinių institucijų teisės aktuose nurodytas vertybes, kurių privaloma laikytis ne tik atliekant profesinę pareigą, bet ir kuriant ir veikiant asmeninėje erdvėje. Būtina paminėti, kad policijos pareigūnui privalo vadovautis ne tik vertybėmis, bet ir laikytis moralės normų, principų. Darytina išvada, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo teikti pirmenybę ne savo asmeninėms vertybėms, bet valstybės patvirtintoms ir nurodytoms vertybėms, kurios ne tik dažnai skatina, bet trukdo elgtis savo vertybėmis grįstomis nuostatomis - PRIEVARTA, DIKTATŪRA - asmeninės vertybės privalomai derinamos ir tapatinamos su profesinėmis vertybėmis“¹¹⁷, prie šios grupės veiksnių, galima priskirti ir kitų informantų nuomonę apie skatinimą elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis: „Skatina – vidinė ramybė, gera savijauta, pasiektas rezultatas (padarei viską teisingai, padarei viską kas priklauso, o gal ir daugiau)“¹¹⁸, „Skatina jomis elgtis žmoniškumas, profesija“¹¹⁹, „Darbo pobūdis (ikiteisminio tyrimo pareigūno), kitų žmonių reakcijos bei požiūris į mane“¹²⁰, „Elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis skatina – įsitikinimai, auklėjimas, gyvenimo būdas, gyvenimiška patirtis, darbinė veikla ir t.t.“¹²¹. Trečiasis veiksnys yra labai svarbus – profesija yra neatskiriama žmogaus gyvenimo dalis. Dirbant valstybės tarnyboje yra svarbus visuomenės požiūris, pamatinės etikos nuostatos, formuojančios žmogaus vertybes ne tik profesinėje veikloje, bet ir asmeniniame gyvenime. Vertybės sukuria pamatą etikos suvokimui, per vertybes realizuojama profesinės etikos svarba ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Iš gautų atsakymų darytina išvada, kad trukdyti elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis gali tik pats žmogus: „Trukdyti gali tik savęs stabdymas“¹²², „Trukdyti gali tik pats sau, nesusivaldydamas ar panašiai“¹²³, „Trukdo – pabundantis „blogasis“ aš“¹²⁴. Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesijoje yra svarbus gebėjimas suprasti savo veiksmus, nebūti impulsyviam, apgalvoti pasekmes prieš atliekant veiksmą. Didelis dėmesys turėtų būti skirtas asmeninėms psichologinėms savybėms ugdyti taip siekiant eliminuoti trukdančius veiksnius.

¹¹⁵ Informantas D, priedas Nr. 10.

¹¹⁶ Informantas J, priedas Nr. 16.

¹¹⁷ Informantas F, priedas Nr. 12.

¹¹⁸ Informantas C, priedas Nr. 9.

¹¹⁹ Informantas H, priedas Nr. 14.

¹²⁰ Informantas A, priedas Nr. 7.

¹²¹ Informantas I, priedas Nr. 15.

¹²² Informantas E, priedas Nr. 11.

¹²³ Informantas H, priedas Nr. 14.

¹²⁴ Informantas I, priedas Nr. 15.

Trečiasis klausimas, užduotas pareigūnams, buvo susijęs su vertybių ir etikos nuostatų svarba įstaigoje, kurioje informantai dirba: „*Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos*“. Visi informantai vieningai atsakė, kad vertybės ir etikos nuostatos yra neatsiejama profesijos dalis. Pavyzdžiui, daugumos informantų nuomone, vertybėmis grindžiamas ikiteisminio tyrimo pareigūno darbas, bendravimas su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais, kitais asmenimis, tarpusavio (kolegų) ryšio stiprinimas: „*Svarbios. Jomis grindžiama įstaigos veikla, tarpusavio santykiai, pagarba sau, kolegoms, gyventojams*“¹²⁵, „*Vertybės mano dirbamoje įstaigoje yra svarbios. Jomis grindžiama profesinė etika, su kuria susiduriu kasdienėje savo veikloje. Ikteisminio tyrimo pareigūno darbe vertybės svarbios jas realizuojant per bendravimą su žmonėmis, kuriant pasitikėjimą, išlaikant kontaktą ir ryšį su visuomene*“¹²⁶, „*Svarbiausia yra išlikti žmogumi, bet kokioje situacijoje, su visais žmonėmis elgtis pagarbiai, nepriklausomai nuo jo socialinio statuso. Man yra labai svarbios*“¹²⁷, „*Labai svarbios. Kiekvieno žmogaus vertybės atsispindi jo bendravime, darbuose, o taip pat turi įtakos kolektyvo mikroklimatui*“¹²⁸, „*Mano įstaigoje, kurioje dirbu vertybės ir etikos nuostatos itin reikšmingos, reikalaujančios ne tik aukšto intelekto, teisinio išprusimo, veikimo visuomeninių interesų labui, bet ir etikos principus atitinkančio elgesio*“¹²⁹. Dviejų informantų nuomone, darbe laikantis vertybių, esi labiau gerbiamas: „*Įstaigoje vertybės yra skatinamos ir yra gerbiamas žmogus, kuris jomis vadovaujasi*“¹³⁰, „*Labai svarbios. Ikteisminio tyrimo pareigūnas, kuris laikosi etikos kodekse numatytų principų ir vertybių, yra labiau gerbiamas, nei tas, kuris vertybių visai neturi*“¹³¹. Du informantai mano, kad vertybės svarbios asmeniniam tobulėjimui, tolimesniam gyvenimui: „*Labai svarbios. Svarbiausia yra išlikti žmogumi bet kokioje situacijoje, su visais žmonėmis elgtis pagarbiai, nepriklausomai nuo jo socialinio statuso. Tai žmogaus nukreipimas tinkama jam gyvenimo linkme, orientyras gyvenimui*“¹³², „*Mano nuomone asmeniui vertybės svarbu kiekviename darbe, tik mano dirbamame darbe, tiek kito asmens, nes vertybės tai orientyras žingsniavimas į priekį, tobulėjimas, savęs realizaciją. Etikos kodeksas yra skirtas nustatyti vienodas bendrąsias elgesio gaires bendraujant ir bendradarbiaujant su bendrakalbiais, asmenims prašantiems pagalbos, socialiniais partneriais, bei pačia visuomene. Etikos kodekso nuostatos grindžiamos ne tik darbdavio pareiga, bet ir asmeniniu darbuotojo supratimu, kad deramas elgesys didina bendrovės, o taip pat visos grupės dalykinę reputaciją ir vertę bei mažina reputacinės rizikos*

¹²⁵ Informantas C, priedas Nr. 9.

¹²⁶ Informantas F, priedas Nr. 12.

¹²⁷ Informantas G, priedas Nr. 13.

¹²⁸ Informantas A, priedas Nr. 7.

¹²⁹ Informantas E, priedas Nr. 11.

¹³⁰ Informantas H, priedas Nr. 14.

¹³¹ Informantas J, priedas Nr. 16.

¹³² Informantas B, priedas Nr. 8.

tikimybę¹³³. Akivaizdu, kad vertybės pasireiškia per bendravimą, tarpusavio ryšį, jos svarbios profesinėje veikloje, asmeniniame gyvenime. Empirinio tyrimo informantų įstaigoje, kurioje jie dirba, vertybės labai svarbios – jomis grindžiamas kolektyvo mikroklimate, tarpusavio ryšys, supratimas, pagarba.

3.2.2. Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Policijos pareigūnų profesinės etikos principai ir elgesys yra įtvirtinti etikos kodekse, sukurtos naujos antikorupcinio elgesio taisyklės, kuriomis pareigūnams rekomenduojama vadovautis savo darbe. Svarbu pažymėti, kad už etikos kodekso pažeidimus, pareigūnams nėra numatyta atsakomybė, etikos kodeksas daugiau rekomendacinio pobūdžio vertybių ir principų rinkinys.

Informantų buvo prašyta pateikti savo nuomonę apie dabartinio etikos kodekso nuostatas ir reglamentavimą. Dauguma informantų mano, kad etikos kodekse įtvirtintos vertybės ir principai yra aiškiai suprantami, kodeksas padeda pareigūnui elgtis tinkamai: „*Mano nuomone policijos etikos kodeksas kildinimas iš paties etikos kodekso, kuriame nuostatos išdėstytos aiškiai, o būtent: vadovai rodo pavyzdį, elgiamės sąžiningai ir apgalvotai, bendraujame aiškiai ir suprantamai, elgiamės pagarbiai ir mandagiai, valdome interesus ir vengiame interesų konfliktų, gerbiame asmens duomenis ir saugome konfidencialią informaciją, korupcijos prevencija, dovanos ir svetingumas, pranešame apie netinkamą elgesį, netinkamas elgesys gali turėti pasekmes. Pačios nuostatos yra pamatinės ir labai aiškios*“¹³⁴, „*Policijos etikos kodekso nuostatos išdėstytos aiškiai, suprantamai*“¹³⁵, „*Etikos kodekse gan neblogai išdėstyti policijos darbuotojų veiklos ir elgesio principai, kurių turi laikytis kiekvienas policijos pareigūnas, vykdydamas tarnybines (darbo) pareigas, įgyvendindamas teises, taip pat tvarkydamas savo privatų gyvenimą tiek, nekenkiant pareigūno reputacijai ir policijos autoritetui, stiprinant teigiamą policijos įvaizdį*“¹³⁶, „*Vertinu gerai. Etikos kodekso nuostatos padeda pareigūnui elgtis teisingai, kadangi apibrėžia profesinės etikos normas ir principus*“¹³⁷, „*Dabartinis policijos etikos kodeksas buvo pakeistas 2018 metais (ankstesnis priimtas 2004 m.), atsižvelgiant į laikmečio pokyčius. Jame aiškiai įvardinti policijos darbuotojų veiklos etikos principai*“¹³⁸, „*Jos aiškiai ir suprantamai reglamentuotos, neperteklinės*“¹³⁹, „*Reglamentavimas pakankamai suprantamas visiems pareigūnams, jame aiškiai*

¹³³ Informantas D, priedas Nr. 10.

¹³⁴ Informantas D, priedas Nr. 10.

¹³⁵ Informantas E, priedas Nr. 11.

¹³⁶ Informantas G, priedas Nr. 13.

¹³⁷ Informantas A, priedas Nr. 7.

¹³⁸ Informantas I, priedas Nr. 15.

¹³⁹ Informantas C, priedas Nr. 9.

*įtvirtinti etikos principai ir taisyklės*¹⁴⁰. Kaip matyti iš tyrimo metu gautų rezultatų, dauguma pareigūnų mano, kad etikos kodeksas policijos pareigūnams pritaikytas gerai, atitinka pareigūnų lūkesčius, reglamentavimas pakankamas, aiškus, suprantamas. Šioje dalyje du informantai mano, kad kodekse įtvirtintos vertybės ir principai skirti tik profesine prasme kitų naudai, bet ne asmenybei: „*Dabartinio policijos etikos kodekso nuostatos numato išskirtinai tik tarnavimą visuomenei, t. y. policijos pareigūnas nuolatos privalo galvoti tik apie visos visuomenės gerovę, būti nešališkas, teisingas ir prisiimti atsakomybę*“¹⁴¹, „*Už etikos kodekso pažeidimą nėra numatytos realios atsakomybės, kuo gali naudotis asmenys, pažeidžiantys minėtą kodeksą*“¹⁴². Informanto H ir J nuomone, darbuotojai gali naudotis tuo, kad nėra numatytų sankcijų už etikos kodekso pažeidimus: „*Už etikos kodekso pažeidimą nėra numatytos realios atsakomybės, kuo gali naudotis asmenys, pažeidžiantys minėtą kodeksą*“¹⁴³, „*Manau, kad kodekse trūksta drausminių nuobaudų taikymo už etikos pažeidimus*“¹⁴⁴.

Toliau informantų buvo klausama, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti? Iš dešimties informantų, penki iš jų pasisako, kad nereikia tobulinti dabartinio etikos kodekso policijoje. Likusieji pasisako, kad tobulinti reikėtų šiais būdais: „*Tobulinti reiktų. Didžiausios problemos kyla įgyvendinant teisingumo, padorumo ir viešumo principus. Ypač kai kuriems kolegoms būtų svarbu neužmiršti vadovautis etikos kodekso normomis. Pavyzdžiui, asmeniškai informuoti kolegas apie pastebėtas jų daromas ar padarytas klaidas, savo pastabas pateikti korektiškai, esant poreikiui, suteikti pagalbą arba pateikti konstruktyvius siūlymus, o ne iš karto apie klaidas skųsti vadovams, nes turi būti dirbamas komandinis darbas, o ne noras pasirodyti geresniu ar noras įtikti*“¹⁴⁵, „*Keičiantis visuomenei manau, kad ir policijos pareigūnų profesinė veikla privalo tobulėti, todėl tokios vertybės kaip: kūrybingumas, išradingumas, inovacijos turi būti įtrauktos policijos veiklos etikos taisyklėse*“¹⁴⁶, „*Galimai patobulinti mano nuomone reikėtų. Svarbu neužmiršti vadovautis etikos kodekso normomis. Kolegas informuoti apie jų daromas ar padarytas klaidas, savo pastabas pateikti korektiškai, esant poreikiui, suteikti pagalbą arba pateikti konstruktyvius siūlymus*“¹⁴⁷, „*Manychiau, kad turėtų būti numatyta konkreti atsakomybė už piktybinius kodekso pažeidimus*“¹⁴⁸, „*Kodekse reikėtų numatyti atsakomybę už jo pažeidimus*“¹⁴⁹. Apibendrinant galima teigti, kad

¹⁴⁰ Informantas B, priedas Nr. 8.

¹⁴¹ Informantas F, priedas Nr. 12.

¹⁴² Informantas H, priedas Nr. 14.

¹⁴³ Informantas H, priedas Nr. 14.

¹⁴⁴ Informantas J, priedas Nr. 16.

¹⁴⁵ Informantas B, priedas Nr. 8.

¹⁴⁶ Informantas F, priedas Nr. 12.

¹⁴⁷ Informantas G, priedas Nr. 13.

¹⁴⁸ Informantas H, priedas Nr. 14.

¹⁴⁹ Informantas J, priedas Nr. 16.

reikalingas etikos kodekso tobulinimas. Tobulinti etikos kodeksą reikėtų atsižvelgti į besikeičiančią visuomenę ir taikytis prie pasikeitimų: naujos vertybės, principai, kuriais turėtų vadovautis pareigūnai. Svarstytinas klausimas dėl atsakomybės taikymo už etikos pažeidimus: atsakomybės taikymas galėtų būti viena iš prižasčių pareigūnams elgtis tinkamai. Gresiančios nuobaudos galėtų stabdyti nuo etikos kodekso pažeidimų, tai pareigūnams būtų paskata elgtis tinkamai.

Sekantis užduotas klausimas informantams buvo: *„Kaip, koku būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?). Visi atsakymai buvo panašaus pobūdžio, vienas iš jų: „Skundai priimami visada. Sprendimas dėl jo nagrinėjimo kompetencijos priimamas priklausomai nuo skunde nurodytų aplinkybių, paties pareiškėjo asmenybės (gali nagrinėti pats vadovas ar imuniteto padalinys)“¹⁵⁰. Analizuojant gautus atsakymus į šį klausimą, svarbus aspektas yra tas, kad žmogus, atvykęs į ikiteisminio tyrimo įstaigą, kurioje vyko empirinis tyrimas, yra išklausomas darbuotojo. Darytina išvada, kad šioje įstaigoje vyrauja etikos kodekse įtvirtintos vertybės – pagarba, humaniškumas, bendravimo kultūra, tolerancija.*

3.2.3. Profesinės etikos nuostatų taikymas

Trečioji klausimų dalis susijusi su profesinės etikos nuostatų taikymu, kaip įgyvendinamos įtvirtintos kodekse vertybės, klausimas: *„Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?“*. Du atsakymai buvo susiję su pačiu etikos kodeksu ir vertinimu dėl padaryto pažeidimo – efektyvumas pasireiškia per etikos kodekso laikymosi kontrolę: *„Naujai priimti pareigūnai supažindinami su Etikos kodekso nuostatomis, periodiškai kodekso nuostatos primenamos mokymų, pasitarimų metu. Kodekso nuostatų laikymąsi prižiūri ir pažeidimus nagrinėja Etikos komisijos“¹⁵¹, „Remiantis ir Etikos kodeksu sprendžiama ar policijos pareigūnas įvykdė nusižengimą“¹⁵². Kiti informantų atsakymai buvo susiję su žmogiškosiomis vertybėmis – efektyvumas pasireiškia, pirmiausia, asmeniniame gyvenime, pačioje asmenybėje: *„Jų įgyvendinimas priklauso nuo kiekvieno pareigūno asmenybės, vidinių įsitikinimų, gyvenimiškos patirties“¹⁵³, „Mažesniame kolektyve įgyvendinti vertybes yra lengviau – geresnis komunikavimas, pagarba, sukurtas tarpusavio ryšys. Bendrųjų vertybių laikymasis priklauso nuo kiekvieno pareigūno asmenybės“¹⁵⁴, „Lengviau galima įgyvendinti Etikos kodekso nuostatas policijos pareigūno veikloje, kada žmogus „savyje“ jau yra humaniškas, kada jis asmeniniame gyvenime**

¹⁵⁰ Informantas C, priedas Nr. 9.

¹⁵¹ Informantas I, priedas Nr. 15.

¹⁵² Informantas H, priedas Nr. 14.

¹⁵³ Informantas C, priedas Nr. 9.

¹⁵⁴ Informantas G, priedas Nr. 13.

vadovaujasi bendrosiomis etikos taisyklėmis, tuomet ir darbe lengviau tą pritaikyti, ypač mažesniame kolektyve, kur visi draugiškesni, artimesni“¹⁵⁵. Trečioji grupė atsakymų susiję su efektyviu etikos kodekso nuostatų taikymu bendraujant kolektyve, su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais, su kitais asmenimis. Informantai mano, kad efektyvumas pasireiškia bendraujant: „Efektyviai. Policijos darbuotojai vadovaujasi etikos kodekso normomis, yra humaniški, santūrūs tiek su darbuotojais, tiek su kitais ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais“¹⁵⁶, „Mano nuomone policijos etikos kodekso nuostatos įgyvendinamos kasdieniniame gyvenime, bei darbe. Nuostatų gairės aiškios ir be jų įgyvendinimo negalimas efektyvus, produktyvus, teigiamoje darbo atmosferoje vykstantis darbas, bei paties darbo rezultato pasiekimas“¹⁵⁷, „Įgyvendinama laikantis šių principų: 1. Pagarbos žmogaus teisėms ir valstybei; 2. Teisingumo; 3. Sąžiningumo; 4. Nesavanaudiškumo; 5. Padorumo; 6. Nešališkumo. Mano įstaigoje visi ikiteisminio tyrimo pareigūnai laikosi šių principų, sprendžiu pagal tai, kad bendraudami tarpusavyje bendraujame taip žmogiškai, kaip ir su besikreipiančiais į įstaigą žmonėmis“¹⁵⁸, „Policijos etikos kodekso nuostatos nurodo konkrečias elgesio normas, kurių laikymasis privalomas ir kuriomis turi vadovautis policijos pareigūnas atlikdamas profesines ir asmenines pareigas. Todėl, policijos pareigūnai stengiasi pažinti policijos etikos pagrindus, nes nuo to priklauso efektyvus bendravimas su ikiteisminio tyrimo dalyviais“¹⁵⁹. Galima teigti, kad efektyvumą galima suprasti trejopai: per etikos kodekso laikymosi kontrolę (supažindinimas su etikos kodeksu, pareigūno informavimas, kontrolė, kaip jis laikosi įtvirtintų principų, pažeidimas ir jo nagrinėjimas), per žmogaus asmenybę – etikos kodekso laikymasis priklauso nuo asmenybės, vidinių įsitikinimų, patirties, taip pat, nuo supančios aplinkos: mažesniame kolektyve laikytis etikos principų lengviau dėl stipresnio mikroklimato kolektyve.

Sekantis klausimas, užduotas informantams: „Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?“. Visi tyrime dalyvavę dalyviai išsakė elgesio normas, kurias jie asmeniškai taiko bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais. Atsakymai pateikiami diagrama (4 pav.)

¹⁵⁵ Informantas B, priedas Nr. 8.

¹⁵⁶ Informantas A, priedas Nr. 7.

¹⁵⁷ Informantas D, priedas Nr. 10.

¹⁵⁸ Informantas E, priedas Nr. 11.

¹⁵⁹ Informantas F, priedas Nr. 12.

4 pav. Etikos kodekso normų pasiskirstymas ikiteisminio tyrimo įstaigoje.

Kaip matyti iš pateiktos diagramos lentelės, sudarytos autorės, teigtina, kad įstaigoje, kurioje atliktas tyrimas, visi informantai vadovaujasi pagarbos norma. 8 informantai taiko teisingumo ir nešališkumo normas, 4 informantams svarbus sąžiningumo ir konfidencialumo laikymasis. 3 informantai laikosi pavyzdingumo principo, 1 informantas laikosi padorumo ir 1 informantas laikosi profesionalumo normų.

Sekantis užduotas klausimas informantams: „Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?“. Visi informantai atsakė, kad mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe vyko vieną kartą nuotolinio mokymo aplinkoje „Moodle“. Kyla klausimas, ar vieną kartą per metus vykstančių mokymų policijos pareigūnams pakanka, kad nepažeisti etikos kodekso? Ar tikslinga, kad mokymai vyksta nuotoliniu būdu?

Paskutinis interviu klausimas, užduotas informantams: „Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?“. Atsakymai pateikiami diagrama (5 pav.)

Profesinės etikos vaidmens gerinimo būdai

5 pav. Profesinės etikos vaidmens gerinimo būdai.

Remiantis informantų pateiktais atsakymais buvo sudaryta autorės diagrama, kurioje matyti, kad išsiskyrė pareigūnų nuomonės – daugiausia informantų mano, kad efektyviausias būdas gerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje yra drausminių nuobaudų skyrimas, antroje pozicijoje – mokymų organizavimas, trečioje – pareigūnų motyvavimas.

3.2.4. Skundai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų

Nagrinėjant ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmenį asmens teisių apsaugos užtikrinamo aspektu, svarbu ne tik atlikti empirinį tyrimą - interviu metodu apklausiant ikiteisminio tyrimo pareigūnus, bet ir išsiaiškinti, kiek skundų buvo pateikta ikiteisminio tyrimo pareigūnų atžvilgiu ir kokia jų baigtis. Skundų dėl pareigūnų veiksmų analizė buvo atliekama Alytaus apskrities vyriausiojo komisariato aptarnaujamoje teritorijoje laikotarpiu nuo 2018 metų iki 2022 metų.

Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato veiklos ataskaitos 25 punkte nurodoma, kad „Gauti 109 pareiškimai, pranešimai, skundai dėl pareigūnų veiksmų (2017 m. – 28). Gautų pareiškimų skaičius žymiai išaugo, nes nuo 2018 m. vasario 1 d. Imuniteto skyrius buvo sujungtas su Vidaus tyrimų grupe į vieną padalinį. Priimta 17 nutarimų atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. IVTS pareigūnai atliko 43 tarnybinius patikrinimus (2017 – 70). Ir per 2018 m. ir per 2017 m. paskirta po 15 tarnybinių nuobaudų (iš jų – atleidimas iš vidaus tarnybos, kai savo poelgiu

pažemina pareigūno vardą, 2018 m. skirtas 3 pareigūnams, 2017 m. – 4). Pradėjus ikiteisminį tyrimą pagal LR BK 228 str. „Piktnaudžiavimas“ dėl galimai neteisėtų policijos pareigūnų veiksmų (pareigūnai įtariami panaudoję fizinį smurtą prieš asmenį apklausos kabinete), parengtas Alytaus aps. VPK viršininko 2018 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 52-V-131 „Dėl tarnybos eigos vaizdo ir garso įrašymo ir įrašų saugojimo Alytaus apskrities vyriausiajame policijos komisariate tvarkos aprašo patvirtinimo“. Minėtas įsakymas padės apsaugoti pareigūnus nuo galimai neteisėtų veiksmų, tiek naudojamų prieš juos, tiek pačių policijos pareigūnų prevencinei kontrolei. Pareigūnams pravesta 17 mokymų antikorpucine bei viešųjų-privačių interesų deklaravimo tema¹⁶⁰. Iš pateiktos informacijos matyti, kad 2018 metais buvo atlikti 15 tarnybinių patikrinimų, iš kurių atleidimas iš vidaus tarnybos buvo skirtas trimis pareigūnams. 2018 metais Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato etikos komitete buvo svarstytas vienas atvejis dėl etikos kodekso normų pažeidimo, tačiau atvejis nėra skundas dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmų iš asmens.¹⁶¹

Remiantis Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2019 metų veiklos ataskaita „Per 2019 m. gauti 133 pareiškimai, pranešimai, skundai dėl pareigūnų veiksmų. Priimta 22 nutarimai atsisakyti pradėti IT. IVTS pareigūnai atliko 18 tarnybinių patikrinimų. 3 tarnybiniai patikrinimai buvo užbaigti skiriant tarnybinę nuobaudą – atleidimą iš vidaus tarnybos, kai pareigūnas savo poelgiu pažemina pareigūno vardą, 4 pareigūnams paskirta tarnybinė nuobauda pastaba. Pareigūnams vesta 18 mokymų korupcijos prevencijos bei viešųjų ir privačių interesų deklaravimo tema“¹⁶². Lyginant su 2018 metais, 2019 metais buvo atlikti 18 tarnybinių patikrinimų, atleistų iš tarnybos pareigūnų skaičius toks pat kaip ir 2018 metais – 3 pareigūnai. Prie šių pažeidimų, 4 pareigūnams paskirtos pastabos. 2019 metais Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato etikos komitete buvo svarstytas vienas atvejis dėl etikos kodekso normų pažeidimo, kuomet etikos komisija nusprendė, jog pareigūnas pažeidė Policijos darbuotojų etikos kodeksą, tačiau šis atvejis kokybiniame tyrime nenagrinėjamas, kadangi tai nėra skundas iš žmogaus dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmų.¹⁶³

2020 metų Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato veiklos ataskaitoje matyti, kad „gauti 167 pareiškimai, pranešimai, skundai dėl pareigūnų veiksmų. Priimta 12 nutarimų

¹⁶⁰ „Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2018 m. veiklos ataskaita, (1 lentelė)“ Žiūrėta 2023m. vasario 15 d. https://alytus.policija.lrv.lt/uploads/alytus.policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/2018/2018%20m_%20metin%C4%97%20Alytaus%20apskr_%20VPK%201%20lentel%C4%97%20reg_%202019-01-30.pdf, p. 19.

¹⁶¹ „2018-11-21 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2018-1.“ (2018): 1.

¹⁶² „Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2019 m. veiklos ataskaita, (1 lentelė)“ Žiūrėta 2023 m. vasario 20 d. https://alytus.policija.lrv.lt/uploads/alytus.policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/2019/2019%20m_%201%20lentel%C4%97%20veiklos%20ataskaita.pdf, p. 21.

¹⁶³ „2019-09-27 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2019-1.“ (2019): 1.

atsisakyti pradėti IT. Atlikta 16 tarnybinių patikrinimų: 2 tarnybiniai patikrinimai buvo užbaigti skiriant tarnybinę nuobaudą – atleidimą iš vidaus tarnybos, kai pareigūnai savo poelgiu pažemino pareigūno vardą, 2 atvejais skirtos tarnybinės nuobaudos – papeikimai, 4 atvejais – pastabos. Alytaus aps. VPK Imuniteto ir vidaus tyrimų skyriaus pareigūnai pravedė 12 mokymų korupcijos prevencijos ir privačių interesų derinimo temomis, mokymuose dalyvavo 208 Alytaus aps. VPK darbuotojai¹⁶⁴. 2020 metais stebimas pareiškimų dėl pareigūnų veiksmų padidėjimas, paskirta daugiau nuobaudų nei 2019 metais. 2020 metais Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato etikos komitete buvo svarstyti du atvejai dėl etikos kodekso normų pažeidimo, abiem atvejais komisija nustatė, jog buvo padaryti etikos kodekso pažeidimai, tačiau šie atvejai kokybiniame tyrime nenagrinėjami, nes tai nėra gauti skundai iš žmonių dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų.^{165, 166}

Sekančiai, Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato veiklos ataskaitoje pažymima, kad per 2021 metus „gauti 145 pareiškimai, pranešimai, skundai dėl pareigūnų veiksmų. Priimta 12 nutarimų atsisakyti pradėti IT. Atlikta 10 tarnybinių patikrinimų: 3 tarnybiniai patikrinimai buvo užbaigti skiriant tarnybinę nuobaudą – atleidimą iš vidaus tarnybos, kai pareigūnai savo poelgiu pažemino pareigūno vardą, 1 atveju pareigūnas įspėtas ateityje griežtai laikytis teisės aktų reikalavimų, 2 atvejais skirtos tarnybinės nuobaudos – pastabos, 4 tarnybiniai patikrinimai baigti nenustačius pareigūnų veiksmuose tarnybinės atsakomybės požymių. Alytaus aps. VPK Imuniteto ir vidaus tyrimų skyriaus pareigūnai pravedė 2 mokymus korupcijos prevencijos ir privačių interesų derinimo temomis, mokymuose dalyvavo 28 Alytaus aps. VPK darbuotojai. Dėl susiklosčiusios ekstremalios padėties šalyje, nebuvo organizuojami mokymai, prevencinės akcijos, susitikimai su visuomene, bei policijos darbuotojais, iškilus poreikiui, bendrauta naudojantis informacinėmis technologijomis“¹⁶⁷. Matyti, kad pareiškimų skaičius išlieka panašus, atlikta 10 tarnybinių patikrinimų, iš kurių net trims pareigūnams buvo paskirta griežčiausia nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos, dviem – pastaba. 2021 metais Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato etikos komitete nebuvo svarstytas nei vienas atvejis dėl etikos kodekso normų pažeidimo.

¹⁶⁴ „Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2020 m. veiklos ataskaita“ Žiūrėta 2023 m. vasario 20 d. <https://alytus.policija.lrv.lt/uploads/alytus.policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/2020%20MET%20MET%20KETURI%20KETVIR%20CI%20VEIKLOS%20ATASKAITA.pdf>, p. 11.

¹⁶⁵ „2020-08-19 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2020-2.“ (2020).

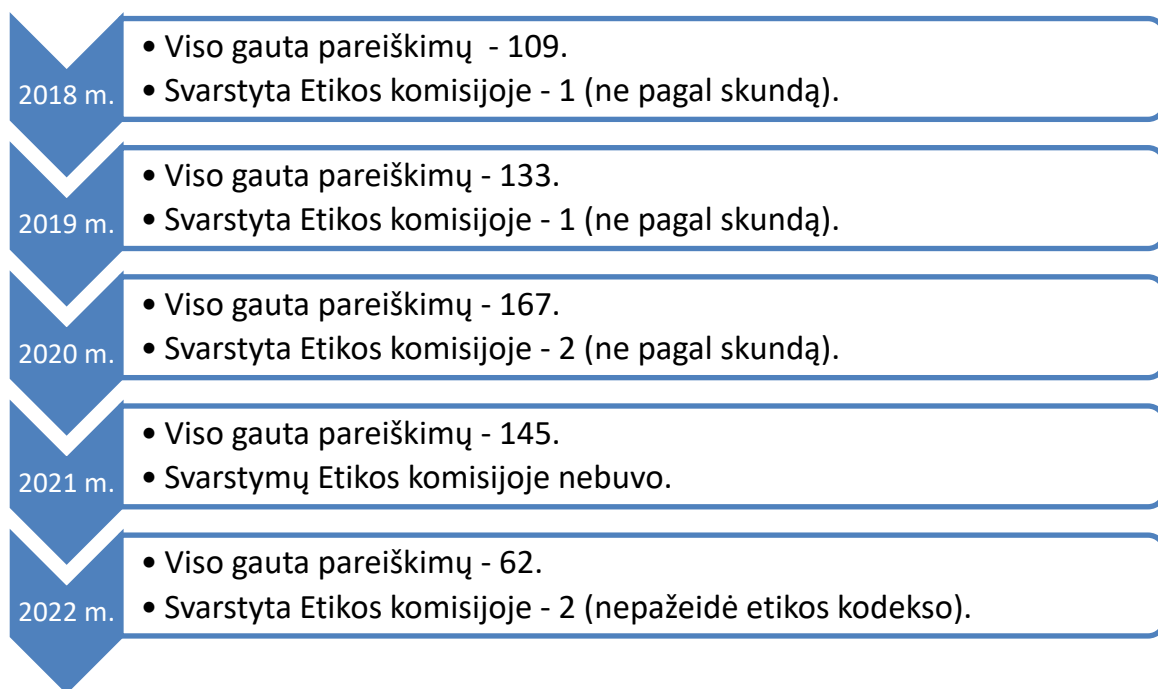
¹⁶⁶ „2020-01-06 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2020-1.“ (2020).

¹⁶⁷ „Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2021 m. veiklos ataskaita“ Žiūrėta 2023 m. vasario 20 d. https://alytus.policija.lrv.lt/uploads/alytus.policija/documents/files/administracine-informacija/2021%20m_%20Veiklos%20ataskaita.pdf, p. 15.

Dėl Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato pareigūnų veiksmų 2022 metais buvo gauti ir atliekami 62 pareiškimų nagrinėjimai (aplinkybių patikslinimai) pagal gautus žmonių skundus dėl policijos pareigūnų veiksmų, visais atvejais, nenustačius tarnybinio nusižengimo požymių, buvo priimti sprendimai nepradėti tarnybinių patikrinimų. Du atvejai buvo perduoti Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komitetui. Nagrinėjant 2022-01-18 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komiteto posėdžio protokolą Nr. 2022-1, matyti, kad skundą dėl A.P. ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmų pateikė nukentėjusioji A.S., su kuria proceso veiksmų atlikimo metu kilo žodinis konfliktas. Etikos komisija pas vyresnįjį tyrėją A.P. posėdžio metu paklausė, ar A.P. bendravimo su nukentėjusiaja metu, padarė viską teisingai ir etiškai? A.P. atsakė, jog „Esant to momento aplinkybėms, viską padariau teisingai. Konfliktas kilo tą momentą, kai A.S. pamatė mano pavarde ant uniformos ir prisiminė, kad tokia pavarde pareigūnas prieš kurį laiką tyrė jai priklausančio miško vagystę, kur nebuvo nustatyti nusikaltimą padarę asmenys. Taip pat, tuo metu negalėjau priimti pareiškimo iš A.S., nes neveikė IBPS sistema, todėl paprašiau pas patrulį, jog perduotų kitam tyrėjui, kad kai veiks IBPS, priimtų pareiškimą, o aš išvažiavau patruliuoti“. Komisijos nariai vienbalsiai balsavo ir nutarė, kad pareigūnas nepažeidė Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekso nuostatų¹⁶⁸. Antrasis Etikos komisijos posėdis įvyko taip pat dėl neetiško ikiteisminio tyrimo pareigūno bendravimo su pažeidėju. Komisija svarstė E.G. tyrėjo veiksmus bendraujant su asmeniu. Komisijai paklausus pas tyrėją E.G. ką gali paaiškinti apie įvykio aplinkybes, pastarasis nurodė, jog buvo sulaikytas neblaivus vairuotojas, kuris kartu vežėsi 4 metų amžiaus vaiką. E. G. siekdamas apsaugoti vaiką, sudrausmino praeivį, kuris filmavo viską aplink, pareigūnus, vaiką, automobilio vidų, pasakydamas jam „ką čia darai? Eik, eik, su savo telefonu, namuose pasifilmuosi“. Pareigūnas E. G. nurodė, kad įspėtas asmuo buvo be skiriamųjų ženklų, jog būtų žurnalistas ar pan. Komisijos posėdžio metu buvo aptartas klausimas, kad pareigūnas turėtų į žmones kreiptis „jūs“, o ne „tu“. Komisijos nariai vienbalsiai balsavo ir nutarė, kad pareigūnas nepažeidė Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekso nuostatų¹⁶⁹.

¹⁶⁸ „2022-01-18 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2022-1.“ (2022): 2.

¹⁶⁹ „2022-04-05 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2022-2.“ (2022): 2.

6 pav. Skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų skaičius 2018-2022 m.

Apibendrinant gautą informaciją, matyti, kad už laikotarpį nuo 2018 metų iki 2022 metų, Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato etikos komitete buvo 6 svarstomieji pareigūnai (5 pav.). Pastebėtina, kad 4 pareigūnai buvo svarstomi gavus informaciją iš Imuniteto padalinio dėl elgesio tarnybos metu, 2 pareigūnai buvo svarstomi gavus skundus iš žmonių dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų neetiško elgesio – 2022 metais. Komisija abiem atvejais nusprendė, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai Lietuvos policijos etikos kodekso nepažeidė. Darytina išvada, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai elgiasi taktiškai, su proceso dalyviais bendrauja etiškai, laikantis etikos kodekse įtvirtintų principų.

IŠVADOS

1. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas – statutinis valstybės tarnautojas, dirbantis policijoje, atliekantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse numatytus ikiteisminio tyrimo veiksmus: siekia nustatyti nusikalstamą veiką padariusį asmenį ir tokios veikos aplinkybes. Ikiteisminio tyrimo pareigūno veiklos užduotis – nusikalstamos veikos išaiškinimas užtikrinant asmens teises ir laisves.
2. Profesinė etika kintanti, priklausoma nuo ekonominių, politinių, socialinių ar kultūrinių reiškinių visuomenėje, ji padeda priimti teisingus sprendimus, tinkamai atlikti darbą, siekti geresnių rezultatų. Tyrimo rezultatai parodė, kad pagrindiniai profesinės etikos principai – pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, atsakomybės, lojalumo, nesavanaudiškumo, sąžiningumo, nešališkumo, padarumo, politinio neutralumo, pavyzdingumo, viešumo ir skaidrumo – yra įtvirtinti Lietuvos policijos etikos kodekse ir Vidaus reikalų ministro patvirtintose Antikorupcinio (etiško) elgesio taisyklėse. Už šių teisės aktų nuostatų pažeidimus policijos pareigūnas nėra traukiamas atsakomybėn, tačiau minėtų teisės aktų nuostatos glaudžiai susijusios su Vidaus tarnybos statute įtvirtintomis nuostatomis, kurias pažeidus pareigūnui gali būti skiriama viena iš tarnybinių nuobaudų.
3. Tyrimo rezultatai parodė, kad ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimai yra gana platūs – jis gali atlikti visus baudžiamojo proceso kodekse numatytus ikiteisminio tyrimo veiksmus, išskyrus tuos, kuriuos gali atlikti tik prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas. Todėl pareigūnui realizuojant ikiteisminio tyrimo veiksmus, kyla ir didelė atsakomybė užtikrinti asmens teises ir laisves. Asmens teisių užtikrinimo požiūriu – ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali paskirti įtariamajam kardomasias priemones, suvaržyti asmens laisvę, vykdyti atvedimą, atlikti asmens apžiūrą, paimti pavyzdžius lyginamajam tyrimui, neatidėliotinai atlikti kratą ir kitus LR BPK numatytus veiksmus – visa tai reiškia konstitucinių teisių suvaržymą, todėl ikiteisminio tyrimo pareigūno priimami sprendimai turi būti itin teisingi ir nešališki.
4. Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teises yra labai svarbus – iš policijos pareigūnui keliamų profesinės etikos reikalavimų, svarbiausi yra žmogaus teisių gynimas, asmens teisių ir laisvių apsauga. Šie reikalavimai užtikrina teisingų ir nešališkų sprendimų priėmimą, etišką bendravimą su asmenimis.
5. Atlikto interviu rezultatai parodė, kad vertybės yra svarbios tiek asmeniniame pareigūnų gyvenime, tiek jų profesinėje veikloje. Tyrimo rezultatai patvirtino, kad visiems pareigūnams svarbios Lietuvos policijos etikos kodekso nuostatos bei įtvirtintų vertybių laikymasis, tačiau jų požiūris išsiskyrė dėl šių nuostatų reglamentavimo – viena dalis mano,

kad reglamentavimo keisti nereikia, kita dalis – kad reikia tobulinti etikos kodeksą. Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekse vertybės įgyvendinamos per laikymosi užtikrinimą ir kontrolę, per asmeninio gyvenimo standartų suvokimą, taip pat per bendravimą su kolegomis.

6. Išnagrinėjus skundus dėl ikiteisminio pareigūnų veiksmų už 5 metų laikotarpį nuo 2018 m. iki 2022 m. darytina išvada, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai, bendraudami su asmenimis, atlikdami procesinius veiksmus, Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekso nepažeidžia. Minėtu laikotarpiu buvo gauti tik du skundai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų, kuriuos išnagrinėjusi Etikos komisija nusprendė, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai Etikos kodekso nepažeidė. Tai rodo pareigūnų aukštą sąmoningumo lygį laikantis esminių etikos nuostatų.
7. Darbe pasirinktas ginamasis teiginys „Dabartinis Lietuvos policijos etikos kodekso teisinis reglamentavimas neužtikrina policijos pareigūnų piktnaudžiavimo savo teisėmis užkardymo“ pasitvirtino iš dalies. Atliktas tyrimas atskleidė skirtingas policijos pareigūnų nuomones apie dabartinį Lietuvos policijos etikos kodekso reglamentavimą, taip pat, atlikta skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų analizė parodo, kad, nepriklausomai nuo etikos komisijos sprendimo, vis dar gaunama skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų. Darytina išvada, kad dabartinis Lietuvos policijos etikos kodekso teisinis reglamentavimas *iš dalies* neužtikrina policijos pareigūnų piktnaudžiavimo savo teisėmis užkardymo.

PASIŪLYMAI

1. Remiantis tyrimo rezultatais, siūlytina tobulinti profesinės etikos teisinį reglamentavimą. Rekomenduotina Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekse įtvirtinti atsakomybę už etikos pažeidimus. Apskričių vyriausiųjų komisariatų Etikos komisijai nusprendus, kad pareigūnas pažeidė Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksą – taikyti drausminę atsakomybę už padarytą pažeidimą ir suteikti Etikos komisijai įgaliojimus paskirti pareigūnui atitinkamą atsakomybės rūšį.
2. Siūlytina skatinti teisėsaugos atsakingas institucijas imtis aktyvesnių veiksmų, siekiant įstaigose užkirsti kelią galimoms etikos problemoms atsirasti. Institucijų veikla turėtų būti nukreipta į tiesiogines, ne nuotolines paskaitas, apie profesinės etikos reikšmę darbinėje veikloje, vertybes, principus, naudą. Tuo tikslu organizuoti specifinius kontaktinius mokymus policijos įstaigose.
3. Siūlytina kiekviename teritoriniame policijos komisariate paskirti atsakingą asmenį, kuris prižiūrėtų, kaip laikomasi Etikos kodekse ir antikorpucinio elgesio taisyklės įtvirtintų nuostatų ir esant poreikiui, konsultuotų pareigūnus rūpimais klausimais, suteiktų jiems dominančią informaciją ar patarimų.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 32 (2003).
2. „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 90-2777 (2000). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111665/RTbgPRaHFD>
3. „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas.“ *Valstybės žinios*, 81-1514 (1994)
4. „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 66-2130 (2000).
5. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.“ *Valstybės žinios* 37-1341 (2002). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/asr>
6. „Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statusas.“ *TAR*, 12049 (2018).
7. „Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas.“ *TAR* 12795 (2018). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6d07b690968c11e8aa33fe8f0fea665f>
8. „Criminal Procedure Code of the Latvia.“ (Latvija: 2005). <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
9. „Criminal procedure code of the Republic of Uzbekistan.“ (Uzbekistanas: 1994). <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
10. „Code of criminal procedure of the Azerbaijan Republic.“ (Azerbaidžianas: 2000). <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
11. „Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова.“ (Moldova: 2003). <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (žr. 2021-01-13)
12. „Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. sausio 3 d. įsakymas Nr. 1V-1 „Antikorupcinio (etiško) elgesio taisyklės.“ *Vidaus reikalų ministerija* (2022). https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Korupcijos_prevencija/ANTIKORUPCINIO%20ELGESIO%20TAISYKL%C4%96S_Suvestin%C4%97%20redakcija_2022_09_01.pdf
13. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2004 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. I-40 „Rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo organizavimo ir vadovavimo jam“, *Valstybės žinios*, 33-1094 (2004).
14. „Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. rugpjūčio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-706 „Dėl Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekso patvirtinimo.“ *Policijos departamentas prie LR VRM*. <https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf>

Moksliniai šaltiniai

1. Ancelis, Petras. „Procesinių funkcijų esmė ir suderinamumo problemos ikiteisminiame baudžiamajame procese.“ Iš *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*, Petras Ancelis, Rima Ažubalytė, Linas Belevičius ir kiti, 108. Vilnius: Industras, 2009.
2. Andriulis, Vytautas. „Valstybės tarnautojų etika Lietuvos Respublikos įstatymų kontekste.“ *Valstybės tarnautojų etika*. Vilnius: 2002.
3. А. Алексеев. „Уголовно-процессуальные функции.“ Studme.org (2020-01-13). https://studme.org/314820/pravo/funktsiya_ugolovnego_presledovaniya_soderzhanie_mehanizm_realizatsii
4. Balčius, Jonas. „Dorovinis asmenybės ugdymas antikos filosofijoje.“ *Humanistica* Nr. 2 (8) (2004): 16.
5. Ganina, Tatjana. „Kaip elgtis etiškai ir suderinti privačius interesus su viešaisiais?“ *Valstybės tarnybos aktualijos*, lapkritis (10), 2007, 60.
6. Г.И. Загорского. *Уголовно-процессуальное право*. Москва: 2010.
7. Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. „Istorijos filosofija. Įvadas“, *Problemos* 5 (1970): 106, <http://www.zurnalai.vu.lt/problemos/article/view/5784/3787>
8. Kačerauskas, Tomas. „Revoliucija, kova, nepaklusnumas. Su kuo kariauja demokratija?“ *Problemos*. Vilnius: 2006: 49.
9. Lawton, Alan. *Ethical management for the public service*. Buckingham: 1998.
10. Lietuvos viešojo administravimo institutas, *Korupcija ir jos prevencijos problema*, Vilnius, 2014.
11. McCollough, Thomas E. *The moral imagination and public life. Raising the ethical question*. New Jersey: 1991.
12. Navickienė, Žaneta. „Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje.“ Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2011. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15640/13828_NAVICKIENE_Disertacija-sp.pdf?sequence=2&isAllowed=y
13. Navickienė, Žaneta. „Ikiteisminio tyrimo tyrėjo profesionalumo apibrėžties dilema ikiteisminiame tyrime (arba kokio profesionalumo vertė?)“ *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (2017)*: 198.
14. Palidauskaitė, Jolanta. „Viešojo administravimo etika“ *Viešasis administravimas*. Kaunas, 2001.
15. Palidauskaitė, Jolanta. „Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste.“ *Politologija*, 2008/2 (50): 26.

16. Pruskus, Valdas. *Verslo etika: laiko iššūkiai ir atsako galimybės*. Vilnius: 2003.
17. Paulavičiūtė, Angelė. *Verslo etikos būklė Lietuvoje*. Vilnius: 2004.
18. Rickevičiūtė Kristina. „Platono filosofijos bruožai.“ *Platonas. Valstybė*. Vilnius: 2000: 426.
19. Šlapkauskas, Vytautas. „Globalios rinkos iššūkiai rengiant teisininkus.“ *Jurisprudencija*, 10 (112), (2018): 29.
20. В. И. Качалова, О.В. Качалова. *Уголовно-процессуальное право*. Москва: 2007.
21. В. В. Вандышев, УГОЛОВНЫЙ процесс. *Общая и Особенная части*. Москва: Волтерс Крувер, 2010.

Specialioji literatūra

1. Ancelis, Petras. *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas*. Vilnius, 2006.
2. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančkauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Registrų centras, 2016.
3. Bowman, James S. *Ethical frontiers in public management*. San Francisko, 1991.
4. Genzelis, Bronius. *Esė apie mąstytojus*. Vilnius: 1986.
5. Goda, Gintaras, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis. *Baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys (1-220 straipsniai)*. Vilnius, 2003.
6. Jazukonis, Saulius, Raimundas Jurka. *Criminal procedure system of the Republic of Lithuania, Transition of criminal procedure system*. Rijeka, 2004.
7. Jurka, Raimundas. *Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai*. Vilnius, 2004.
8. Kazlauskas, Marcelis. *Lietuvos TSR baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Vilnius, 1989.
9. Kazlauskas, Marcelis. *Parengtinis tardymas tarybiniame baudžiamajame procese*. Vilnius, 1976.
10. Sikora, Adam. *Susitikimai su filosofija: nuo Herakleito iki Huserlio*. Vilnius: 2004.
11. *Tarptautinių žodžių žodynas, trečias leidimas*. Alma littera, 2004.
12. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija, vadovėlis*. Vilnius, 2000.
13. Vyšniauskienė, Dalia. *Verslo etika*. Kaunas: 2005.
14. Vyšniauskienė, Dalia ir Raimonda Minkutė. *Socialinės veiklos profesinė etika: vadovėlis*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2008.
15. Žydzžiūnaitė, Vilma. *Baigiamojo darbo rengimo metodologija: mokomoji knyga*. Klaipėda, 2012.

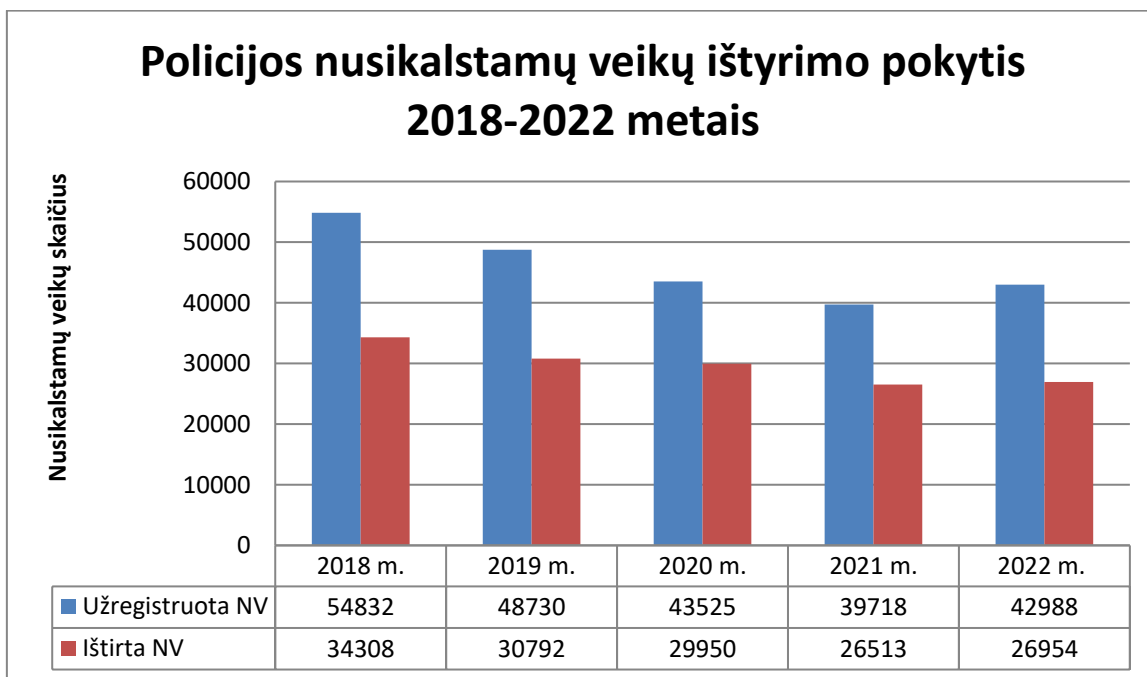
Teismų praktika

1. „Konstitucinio Teismo 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimas.“ *Valstybės žinios* 91, 1789 (1994).
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18995>
2. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 12 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-788/2016.“ *Eteismai*. <https://e-teismai.lt/byla/107415241354314/2K-57-788/2016>

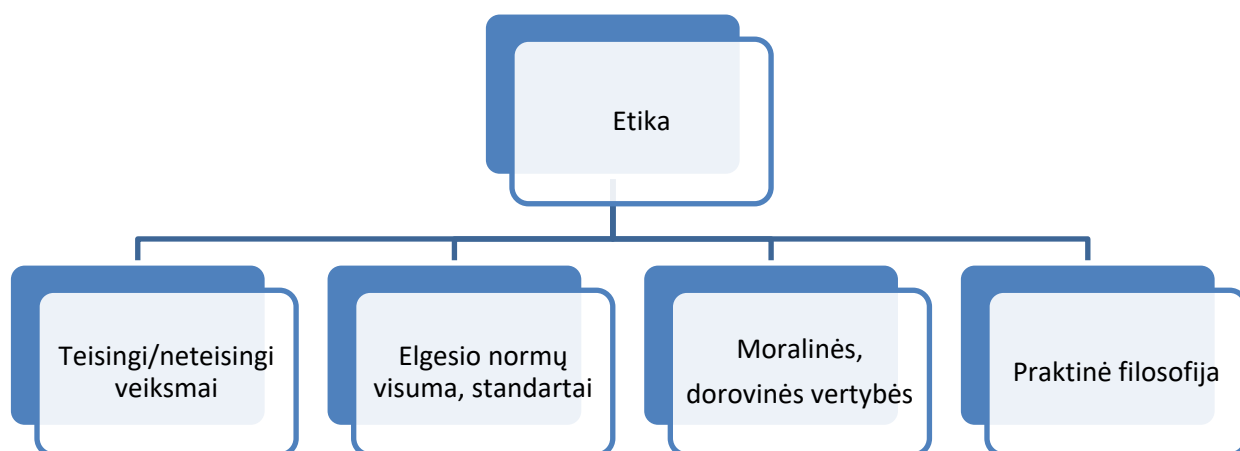
Internetiniai šaltiniai

1. „Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2018 m. veiklos ataskaita, (1 lentelė).“
Žiūrėta 2023-02-15.
https://alytus.policija.lrv.lt/uploads/alytus.policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/2018/2018%20m_%20metin%C4%97%20Alytaus%20apskr_%20VPK%201%201entel%C4%97%20reg_%202019-01-30.pdf.
2. „Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2019 m. veiklos ataskaita, (1 lentelė).“
Žiūrėta 2023-02-20.
https://alytus.policija.lrv.lt/uploads/alytus.policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/2019/2019%20m_%201%201entel%C4%97%20veklos%20ataskaita.pdf.
3. „Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2020 m. veiklos ataskaita.“, Žiūrėta 2023-02-20. <https://alytus.policija.lrv.lt/uploads/alytus.policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/2020%20MET%C5%B2%20KETURI%C5%B2%20KETVIR%C4%8CI%C5%B2%20VEIKLOS%20ATASKAITA.pdf>.
4. „Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2021 m. veiklos ataskaita.“ Žiūrėta 2023-02-20. https://alytus.policija.lrv.lt/uploads/alytus.policija/documents/files/administracine-informacija/2021%20m_%20Veiklos%20ataskaita.pdf.
5. „2018-11-21 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2018-1.“, (2018).
6. „2019-09-27 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2019-1.“ (2019).
7. „2020-08-19 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2020-2.“ (2020).
8. „2020-01-06 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2020-1.“ (2020).

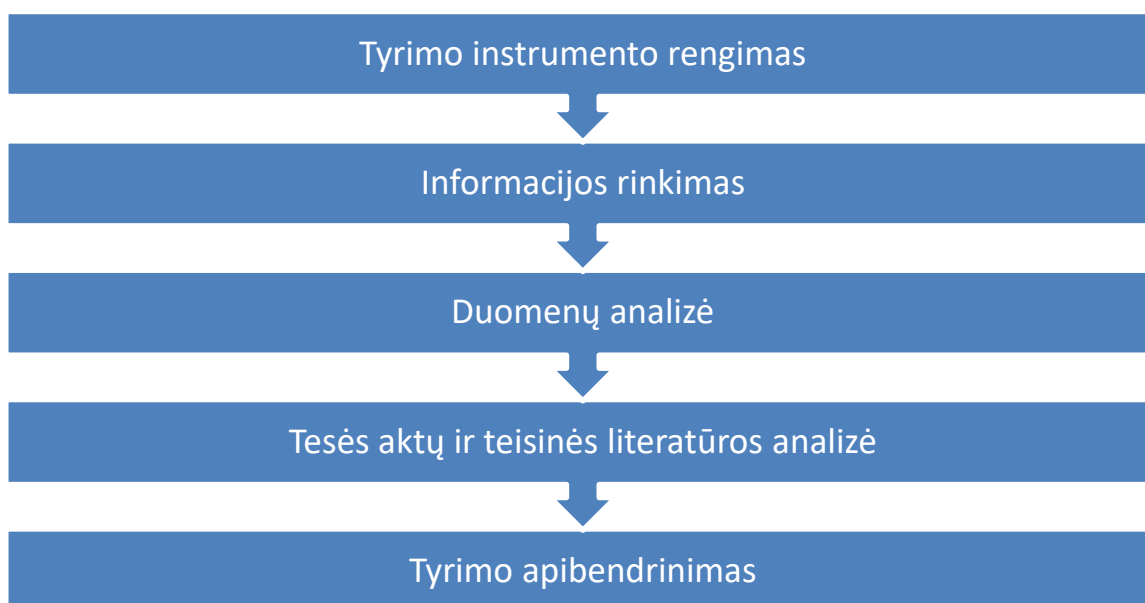
9. „2022-01-18 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2022-1.“ (2022).
10. „2022-04-05 d. Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Etikos komisijos posėdžio protokolas Nr. 2022-2.“ (2022).
11. Dindienė, Rita. „Etika. Kas tai?“, Lietuvos buhalterių ir auditorių asociacija. 2017 m. kovo 25 d. <http://www.lbaa.lt/etika-kas-tai/>
12. Lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2020 m. vasario 26 d. <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=organizuoti&lns=-1&les=-1&id=21005490000>
13. Lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2020 m. vasario 26 d. <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=etika&lns=-1&les=-1&id=07014180000>
14. Lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2020 m. kovo 15 d. <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=moral%C4%97&lns=-1&les=-1&id=19072070000>
15. „Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2020-2022 metų strateginis veiklos planas.“ Žiūrėta 2020 kovo 17. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/2020-2022%20m_%20VRM_SVP%20patvirtintas.docx.pdf
16. „Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2019 metų veiklos ataskaita.“ Žiūrėta 2020-03-17. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/PD%202019%20m_%20metin%C4%97%20veiklos%20ataskaita.pdf
17. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15089/Navickien%C4%972.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
18. „Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita.“ Žiūrėta 2023-03-13. [https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2020%20policijos%20veikla%20pa%C5%BEyma%202021-03-02\(1\).pdf](https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2020%20policijos%20veikla%20pa%C5%BEyma%202021-03-02(1).pdf)
19. „Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2021 metų veiklos ataskaita.“ Žiūrėta 2023-03-13. [https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2021%20policijos%20veikla%20pa%C5%BEyma\(1\).pdf](https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2021%20policijos%20veikla%20pa%C5%BEyma(1).pdf)
20. „2022 m. policijos veiklos apžvalga.“ Žiūrėta 2023 m. balandžio 4 d. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/2022_policijos_veikla_pazyma.pdf
21. Wiedemann, Crystal. „The Great Transformation? The Cultural Implications of COVID-19“, 2020. <https://www.valuescentre.com/resource-library/covid/>

1 pav. Policijos nusikalstamų veikų ištyrimo pokytis 2018-2022 metais.

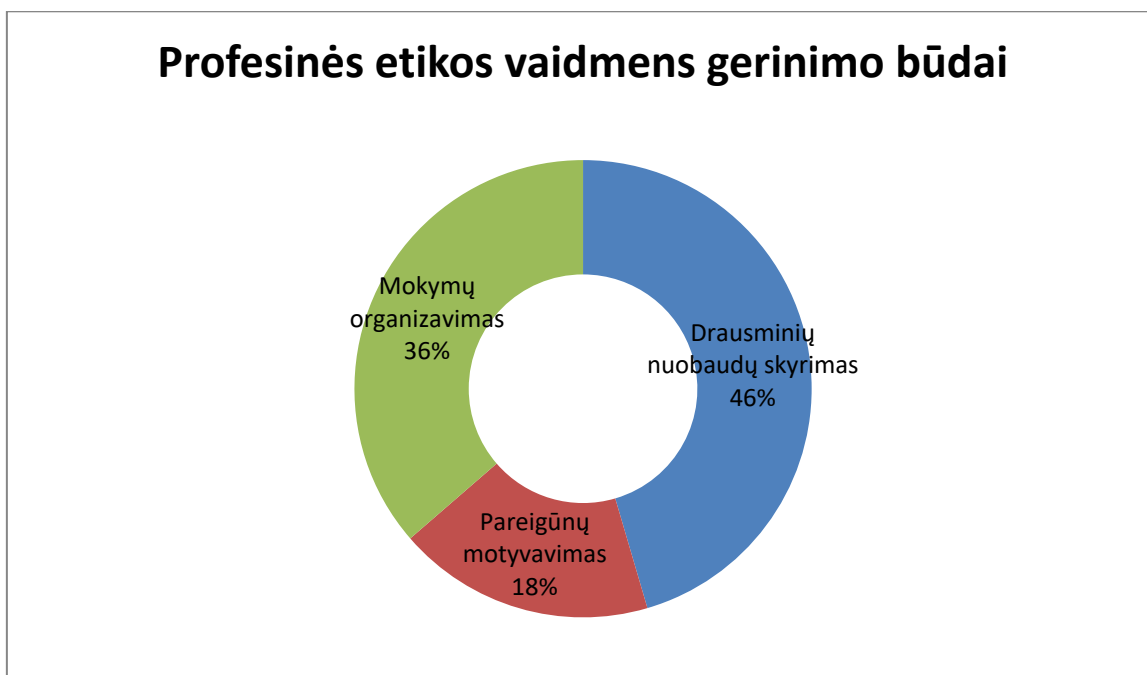
2 pav. Etikos sampratos schema.

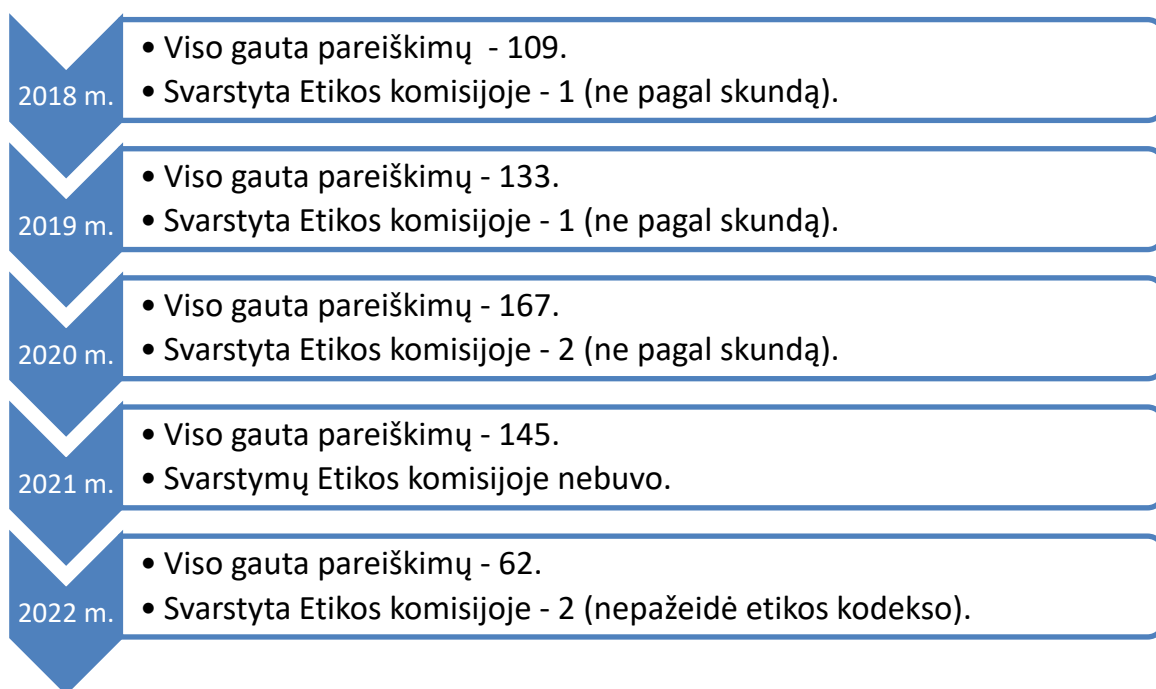
3 pav. Empirinio tyrimo organizavimo etapai.

4 pav. Etikos kodekso normų pasiskirstymas ikiteisminio tyrimo įstaigoje.

5 pav. Profesinēs etikos vaidmens gerinimo būdai.

6 pav. Skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų skaičius 2018-2022 m.

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siųsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Vertybės mano gyvenime padeda apsispręsti, kas yra iš tikrųjų svarbu tiek asmeniniame gyvenime, tiek ir tarnyboje. Tik tvirtai išugdytos vertybės gali padėti žmogui elgtis teisingai.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Darbo pobūdis (ikiteisminio tyrimo pareigūno), kitų žmonių reakcijos bei požiūris į mane.*

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: Labai svarbios. Kiekvieno žmogaus vertybės atsispindi jo bendravime, darbuose, o taip pat turi įtakos kolektyvo mikroklimatui.

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?

Atsakymas: Vertinu gerai. Etikos kodekso nuostatos padeda pareigūnui elgtis teisingai, kadangi apibrėžia profesinės etikos normas ir principus.

Klausimas: Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?

Atsakymas: Nereikalinga.

Klausimas: Kaip, kokių būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)

Atsakymas: Skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka mano darbovietėje yra tokia pati, kaip ir kitose policijos įstaigose: žmogus išklausomas visada ir nukreipiamas atsakingiems darbuotojams (žodiškai arba gavus pareiškimą).

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?

Atsakymas: Efektyviai. Policijos darbuotojai vadovaujasi etikos kodekso normomis, yra humaniški, santūrūs tiek su darbuotojais, tiek su kitais ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais.

Klausimas: Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?

Atsakymas: *Pagarbos, teisingumo, pavyzdingumo, nešališkumo.*

Klausimas: *Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?*

Atsakymas: *Vyksta, moodle platformoje vyko 1 kartą.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?*

Atsakymas: *Skirti drausmines nuobaudas už etikos kodekso pažeidimus, motyvuoti pareigūnus už pavyzdingą elgesį, kad ir kiti norėtų elgtis teisingai.*

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siūsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Vertybės man yra visų pirma žmogiškumo faktorius. Gyvenime vertybės yra tai, kuo aš vadovaujuosi, tai: pagarba, sąžiningumas, kantrybė, o veikloje, darbe- sąžiningumas, lojalumas, darbo kokybė, kruopštumas, bet visų svarbiausia - pagarba žmogui, teigiamas požiūris į jį, empatija, gebėjimas suprasti užjausti ir jam padėti. Suvokimas, kad kiekvienas žmogus yra unikalus ir vertas pagarbos. Darbe vertybės tai kolegiškumas, problemų sprendimas kartu, pasitikėjimas vadovybes mano darbu, o interesantų pasitikėjimas manimi bei kolegomis.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Mūsų vertybes visų pirma formuoja šeima, vėliau aplinka, kurioje mes gyvename, tačiau mes visi turime šeimos puoselėjamas vertybes ir tai, kas mūsų tėvams buvo svarbu, todėl tas*

vertybes manau perduodame iš kartos į kartą ir jomis vadovaujamės tiek asmeniniame gyvenime, tiek vėliau darbe. Dalis vertybių yra įgimtos, kitos įgytos.

Klausimas: Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?

Atsakymas: Labai svarbios. Svarbiausia yra išlikti žmogumi bet kokioje situacijoje, su visais žmonėmis elgtis pagarbiai, nepriklausomai nuo jo socialinio statuso. Tai žmogaus nukreipimas tinkama jam gyvenimo linkme, orientyras gyvenimui.

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?

Atsakymas: Reglamentavimas pakankamai suprantamas visiems pareigūnams, jame aiškiai įtvirtinti etikos principai ir taisyklės.

Klausimas: Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?

Atsakymas: Tobulinti reiktų. Didžiausios problemos kyla įgyvendinant teisingumo, padorumo ir viešumo principus. Ypač kai kuriems kolegoms būtų svarbu neužmiršti vadovautis etikos kodekso normomis. Pavyzdžiui asmeniškai informuoti kolegas apie pastebėtas jų daromas ar padarytas klaidas, savo pastabas pateikti korektiškai, esant poreikiui, suteikti pagalbą arba pateikti konstruktyvius siūlymus, o ne iš karto apie klaidas skųsti vadovams, nes turi būti dirbamas komandinis darbas, o ne noras pasirodyti geresniu ar noras įtikti.

Klausimas: Kaip, kokiu būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)

Atsakymas: Priklausomai nuo situacijos, žmogus mūsų įstaigoje yra visuomet išklausomas ir tada nusprendžiama, kokio lygmens pagalba jam yra reikalinga.

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: *Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?*

Atsakymas: *Lengviau galima įgyvendinti Etikos kodekso nuostatas policijos pareigūno veikloje, kada žmogus „savyje“ jau yra humaniškas, kada jis asmeniniame gyvenime vadovaujasi bendrosiomis etikos taisyklėmis, tuomet ir darbe lengviau tą pritaikyti, ypač mažesniame kolektyve, kur visi draugiškesni, artimesni.*

Klausimas: *Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?*

Atsakymas: *Visais atvejais taikau teisingumo, sąžiningumo, pagarbos normas.*

Klausimas: *Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?*

Atsakymas: *Vyko, nuotoliniu būdu moodle sistemoje.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?*

Atsakymas: *Galbūt organizuoti daugiau mokymų.*

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siūsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Svarbios. Jos formuoja asmenybę. Padeda sudėlioti gyvenimo prioritetus. Tai tiesiogiai sąlygoja požiūrį į veiklą.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Skatina – vidinė ramybė, gera savijauta, pasiektas rezultatas (padarei viską teisingai, padarei viską kas priklauso, o gal ir daugiau).*

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: Svarbios. Jomis grindžiama įstaigos veikla, tarpusavio santykiai, pagarba sau, kolegoms, gyventojams.

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?

Atsakymas: Jos aiškiai ir suprantamai reglamentuotos, neperteklinės.

Klausimas: Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?

Atsakymas: Ne.

Klausimas: Kaip, koku būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)

Atsakymas: Skundai priimami visada. Sprendimas dėl jo nagrinėjimo kompetencijos priimamas priklausomai nuo skunde nurodytų aplinkybių, pačio pareiškėjo asmenybės (gali nagrinėti pats vadovas ar imuniteto padalinys).

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?

Atsakymas: Jų įgyvendinimas priklauso nuo kiekvieno pareigūno asmenybės, vidinių įsitikinimų, gyvenimiškos patirties.

Klausimas: Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?

Atsakymas: *Nešališkumas, abipusė pagarba, teisingumas ir kt.*

Klausimas: *Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?*

Atsakymas: *Taip, vyksta centralizuotai (LPM Moodle platformoje). 2022 metais teko dalyvauti vieną kartą.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?*

Atsakymas: *Manau, kad turi būti sudarytos sąlygos ar aplinkybės, jog pats pareigūnas norėtų tobulėti savo veikloje.*

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siūsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Yra daug skirtingų aiškinimų, kas yra vertybė. Daugumas apibrėžimų yra perdėm moksliški ir filosofijos mokslų nebaigusiam žmogui sunkiai suprantami. Bet, paprastai kalbant, vertybė yra visa, kas man, kaip žmogui, yra vertinga, kas daro mano gyvenimą visavertiškesnį ir prasmingesnį, tai gėris, kuris padeda man išskleisti Dievo man duotus talentus. Kyla klausimas kaip atrasti vertybes? Na, aš neturiu atsakymo į šį klausimą, galiu dalintis savo patirtimi, bet negaliu sakyti, kad kitas žmogus turėtų gyventi tokį gyvenimą kaip mano ar vadovautis mano susikurta vertybių sistema. Mano pamatinės vertybės – tikėjimas, meilė, viltis, tiesa, gėris, laisvė, atsakomybė. Šios vertybės kyla iš paties žmogaus prigimties. Atrasti savo vertybes - tai nuolatinis darbas su savimi, kuriam reikia daug sąmoningumo, įžvalgumo, savikritiškumo, drąsos pažvelgti į savo vidų, kelti klausimus, neretai provokuojančius, verčiančius apsispręsti, prisiimti atsakomybę. Kaip jau ir minėjau, jei noriu atrasti savo vertybės, turiu išdrįsti atsigręžti į save, turiu nepaliaujamai ieškoti tiesos, trokšti save pažinti. Būtent ši nuolatinė kelionė į save padeda suprasti, kas man yra svarbiausia gyvenime.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Tiek asmeninis, tiek profesinis tobulėjimas priklauso nuo mano gebėjimo atrasti prasmę ir tikslingumą viso to, ką aš darau, nuo suvokimo, kad viskas turi pasekmes, gebėjimo prisiimti atsakomybę už kiekvieną pasirinkimą, veiksmą. Manau, tiek asmeninis žmogaus gyvenimas, tiek profesinė jo veikla galėtų būti apibūdinama kaip žingsniavimas iš praeities į ateitį. Žmogus visada su savimi nešasi savo praeities nešulį – patirtį, kurią yra sukaupęs. Todėl, jei noriu tobulėti (bet kurioje srityje), turiu išmokti apmąstyti, įvertinti savo patirtį, įsivardyti ateities siekius.*

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: *Mano nuomone asmeniui vertybės svarbu kiekviename darbe, tik mano dirbamame darbe, tiek kito asmens, nes vertybės tai orientyras žingsniavimas į priekį, tobulėjimas, savęs realizaciją. Etikos kodeksas yra skirtas nustatyti vienodas bendrąsias elgesio gaires bendraujant ir bendradarbiaujant su bendrakalbiais, asmenims prašantiems pagalbos, socialiniais partneriais, bei pačia visuomene. Etikos kodekso nuostatos grindžiamos ne tik darbdavio pareiga, bet ir asmeniniu darbuotojo supratimu, kad deramas elgesys didina bendrovės, o taip pat visos grupės dalykinę reputaciją ir vertę bei mažina reputacinės rizikos tikimybę.*

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: *Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?*

Atsakymas: *Mano nuomone policijos etikos kodeksas kildinimas iš paties etikos kodekso, kuriame nuostatos išdėstytos aiškiai, o būtent: vadovai rodo pavyzdį, elgiamės sąžiningai ir apgalvotai, bendraujame aiškiai ir suprantamai, elgiamės pagarbiai ir mandagiai, valdome interesus ir vengiame interesų konfliktų, gerbiame asmens duomenis ir saugome konfidencialią informaciją, korupcijos prevencija, dovanos ir svetingumas, pranešame apie netinkamą elgesį, netinkamas elgesys gali turėti pasekmes. Pačios nuostatos yra pamatinės ir labai aiškios.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?*

Atsakymas: *Kaip jau ir nurodžiau pats kodeksas tinkamai reglamentuotas, šiuo metu neturiu idėjų bei minčių ką būtų reikėtų tobulinti.*

Klausimas: *Kaip, koku būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)*

Atsakymas: *„Dėl Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių“ įtvirtintomis nuostatomis. Skundai priimami tiek rašytine tvarka, tiek žodine, t. y. asmuo išklausomas, pasiūloma kreiptis į instituciją narinėjančia skundus ir prašymus, kurios kompetencijai priskiriamas nagrinėjimas.*

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: *Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?*

Atsakymas: *Mano nuomone policijos etikos kodekso nuostatos įgyvendinamos kasdieniniame gyvenime, bei darbe. Nuostatų garės aiškios ir be jų įgyvendinimo negalimas efektyvus, produktyvus, teigiamoje darbo atmosferoje vykstantis darbas, bei paties darbo rezultato pasiekimas.*

Klausimas: *Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?*

Atsakymas: *kasdieniniame darbe taikomos šios normos: pagarba asmeniui, **teisingumas, sąžiningumu, nešališkumo principai, konfidencialumas.***

Klausimas: *Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?*

Atsakymas: *taip, vyko 1 kartą nuotoliniu būdu moodle platformoje.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?*

Atsakymas: *mokymų rengimas, paskatinimai už pavyzdingą elgesį, elgesio kodekso normų laikymąsi.*

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siūsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Vertybės svarbios mano gyvenime ir veikloje tuo, kad jos padeda palaikyti emocinę būklę ir didina asmeninį tobulėjimą.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Skatina pačio siekis būti „geriausia“ savęs versija. Trukdyti gali tik savęs stabdymas.*

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: *mano įstaigoje, kurioje dirbu vertybės ir etikos nuostatos itin reikšmingos, reikalaujančios ne tik aukšto intelekto, teisinio išprusimo, veikimo visuomeninių interesų labui, bet ir etikos principus atitinkančio elgesio.*

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: *Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?*

Atsakymas: *Policijos etikos kodekso nuostatos išdėstytos aiškiai, suprantamai.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?*

Atsakymas: *Mano manymu dabartinio etikos kodekso reglamentavimo tobulinti nereikia.*

Klausimas: *Kaip, kokių būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)*

Atsakymas: *Mano įstaigoje skundų pateikimo tvarka reglamentuota „Asmenų prašymų, skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo Alytaus apskrities vyriausiąjame policijos komisariate taisyklėse“. Skundai visuomet priimami ir juos nagrinėja atsakingas padalinys savo kompetencijos ribose.*

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: *Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?*

Atsakymas: *Įgyvendinama laikantis šių principų: 1. Pagarbos žmogaus teisėms ir valstybei; 2. Teisingumo; 3. Sąžiningumo; 4. Nesavanaudiškumo; 5. Padorumo; 6. Nešališkumo. Mano įstaigoje visi ikiteisminio tyrimo pareigūnai laikosi šių principų, sprendžiu pagal tai, kad bendraudami tarpusavyje bendraujame taip žmogiškai, kaip ir su besikreipiančiais į įstaigą žmonėmis.*

Klausimas: Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?

Atsakymas: Bendraudamas su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais taikau pagarbos, teisingumo, sąžiningumo, padorumo, nešališkumo, pavyzdingumo normas.

Klausimas: Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?

Atsakymas: Taip, mano įstaigoje reguliariai (1 kartą į metus) vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe. Mokymai vyksta nuotoliu.

Klausimas: Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?

Atsakymas: Mano nuomone pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje būtų galima skiriant drausmines nuobaudas už etikos normų nesilaikymą, nes šiai dienai už nesilaikymą yra tik apsvarstomas pareigūno elgesys ir dažnu atveju jam neskiriama jokia drausminė ar tarnybinė nuobauda.

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siūsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Man, kaip asmenybei, vystantis ir augant- nuolatos keitėsi požiūris į gyvenimą ir jo (dažniausiai visuomenės) siūlomas, o kartais ir primetamos vertybės. Tačiau galiu drąsiai teikti, kad aš pati atradau ir pilnai išgryninau savo gyvenimo vertybes, kurios man padeda asmeninėje ir profesinėje veikloje siekti to kas man svarbu ir to ko aš pati noriu. Įdomus faktas, kad mano atrastos ir pasirinktos gyvenimo vertybės man leidžia gyventi pilnavertį, ramesnį ir laimingesnį gyvenimą (asmeninį ir profesinį).*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, policijos pareigūnas, statutinis valstybės tarnautojas - kaip pilietis turi ne tik savo asmenines, jau išgrynintas vertybes, bet ir valstybinių institucijų teisės*

aktuose nurodytas vertybes, kurių privaloma laikytis ne tik atliekant profesinę pareigą, bet ir kuriant ir veikiant asmeninėje erdvėje. Būtina paminėti, kad policijos pareigūnui privalo vadovautis ne tik vertybėmis, bet ir laikytis moralės normų, principų. Darytina išvada, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo teikti pirmenybę ne savo asmeninėms vertybėms, bet valstybės patvirtintoms ir nurodytoms vertybėms, kurios ne tik dažnai skatina, bet trukdo elgtis savo vertybėmis grįstomis nuostatomis - PRIEVARTA, DIKTATŪRA - asmeninės vertybės privalomai derinamos ir tapatinamos su profesinėmis vertybėmis.

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: *Vertybės mano dirbamoje įstaigoje yra svarbios. Jomis grindžiama profesinė etika, su kuria susiduriu kasdienėje savo veikloje. Ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe vertybės svarbios jas realizuojant per bendravimą su žmonėmis, kuriant pasitikėjimą, išlaikant kontaktą ir ryšį su visuomene.*

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: *Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?*

Atsakymas: *Dabartinio policijos etikos kodekso nuostatos numato išskirtinai tik tarnavimą visuomenei, t. y. policijos pareigūnas nuolatos privalo galvoti tik apie visos visuomenės gerovę, būti nešališkas, teisingas ir prisiimti atsakomybę.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?*

Atsakymas: *Keičiantis visuomenei manau, kad ir policijos pareigūnų profesinė veikla privalo tobulėti, todėl tokios vertybės kaip: kūrybingumas, išradingumas, inovacijos turi būti įtrauktos policijos veiklos etikos taisyklėse.*

Klausimas: *Kaip, koku būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)*

Atsakymas: *Skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka yra reglamentuojama teisės aktuose, tačiau pirmenybė yra teikiama žmogaus skundai išklaudyti (dažniausiai ši rolė atitenka įstaigos vadovui) ir išgryninti kylančius klausimus tam, kad būtų tinkamai, teisėtai ir pagrįstai priimtas sprendimas.*

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: *Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?*

Atsakymas: *Policijos etikos kodekso nuostatos nurodo konkrečias elgesio normas, kurių laikymasis privalomas ir kuriomis turi vadovautis policijos pareigūnas atlikdamas profesines ir asmenines pareigas. Todėl, policijos pareigūnai stengiasi pažinti policijos etikos pagrindus, nes nuo to priklauso efektyvus bendravimas su ikiteisminio tyrimo dalyviais.*

Klausimas: *Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?*

Atsakymas: *Pagarba ikiteisminio tyrimo proceso dalyviams ir profesionalumas atliekant procesinius ikiteisminio tyrimo veiksmus.*

Klausimas: *Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?*

Atsakymas: *Taip, vyksta nuotoliniai (policijos mokyklos sukurtoje platformoje) mokymai 1 kartą per metus.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?*

***Atsakymas:** Siekiant spręsti išskylančias policijos pareigūnų profesinių vertybių (profesinę etiką) problemas manau prasminga toliau vystyti policijos pareigūnų švietimą šioje srityje. Kadangi nuolatinis mokymasis padeda reguliuoti netinkamą elgesį, skatina profesionalizmą ir aukšto elgesio standartų diegimą profesinėje veikloje. Būtina paminėti, kad visi aukščiau išvardinti elementai vienas kitą papildydami ir veikdami kartu gali duoti tinkamos kokybės rezultatų policijos pareigūnų priimamuose sprendimuose. Taip pat, už elgesio kodekso pažeidimus galėtų būti skiriamos nuobaudos, tai skatintų kitus pareigūnus elgtis tinkamai.*

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siųsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas:*Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Gyvenime vertybės man yra tuo, kuo aš vadovaujuosi, pagarba, sąžiningumas, kantrybė, o veikloje, darbe- sąžiningumas, lojalumas, darbo kokybė, kruopštumas, bet visų svarbiausia - pagarba žmogui, teigiamas požiūris į jį, gebėjimas suprasti ir užjausti, bei jam padėti. Suvokimas, kad kiekvienas žmogus yra unikalus ir vertas pagarbos. Darbe vertybės tai kolegiškumas, problemų sprendimas kartu, o interesantų pasitikėjimas manimi bei kolegomis. Vertybės man yra visų pirma žmogiškumo faktorius.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Dalis vertybių yra įgimos, kitos per laiką įgytos. Vertybes formuojasi šeimoje, o vėliau aplinkoje, kurioje mes gyvename ir dirbame, tačiau mes visi turime šeimos puoselėjamas vertybes ir tai, kas mūsų tėvams buvo svarbu, todėl vertybės perduodamos iš kartos į kartą, kuriomis vadovaujamės tiek asmeniniame gyvenime, tiek darbe.*

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: *Svarbiausia yra išlikti žmogumi, bet kokioje situacijoje, su visais žmonėmis elgtis pagarbiai, nepriklausomai nuo jo socialinio statuso. Man yra labai svarbios.*

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: *Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?*

Atsakymas: *Etikos kodekse gan neblogai išdėstyti policijos darbuotojų veiklos ir elgesio principai, kurių turi laikytis kiekvienas policijos pareigūnas, vykdydamas tarnybines (darbo) pareigas, įgyvendindamas teises, taip pat tvarkydamas savo privatų gyvenimą tiek, nekenkiant pareigūno reputacijai ir policijos autoritetui, stiprinant teigiamą policijos įvaizdį.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?*

Atsakymas: *Galimai patobulinti mano nuomone reikėtų. Svarbu neužmiršti vadovautis etikos kodekso normomis. Kolegas informuoti apie jų daromas ar padarytas klaidas, savo pastabas pateikti korektiškai, esant poreikiui, suteikti pagalbą arba pateikti konstruktyvius siūlymus.*

Klausimas: *Kaip, kokiu būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)*

Atsakymas: *Priklausomai nuo situacijos, žmogus mūsų įstaigoje yra visuomet išklausomas ir tada sprendžiama, kokio lygmens pagalba jam yra reikalinga, paaiškinama, priimamas skundas. Jei žmogus abejoja tada siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka.*

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: *Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?*

Atsakymas: *Mažesniame kolektyve įgyvendinti vertybes yra lengviau – geresnis komunikavimas, pagarba, sukurtas tarpusavio ryšys. Bendrujų vertybių laikymasis priklauso nuo kiekvieno pareigūno asmenybės.*

Klausimas: Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?

Atsakymas: Pagarbos, nešališkumo, teisingumo, konfidencialumo.

Klausimas: Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?

Atsakymas: Vyksta moodle platformoje 1 kartą.

Klausimas: Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?

Atsakymas: Galbūt, reiktų organizuoti daugiau mokymų.

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siųsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Remiantis minėtomis vertybėmis bendrauji su žmonėmis jų neįžeisdamas, bei nepažeisdamas jų teisių ar teisėtų interesų, todėl žmonės vėliau gerbia tave kaip žmogų.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Skatina jomis elgtis žmoniškumas, profesija. Trukdyti gali tik pats sau, nesusivaldydamas ar pan.*

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: *Įstaigoje vertybės yra skatinamos ir yra gerbiamas žmogus, kuris jomis vadovaujasi.*

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: *Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?*

Atsakymas: *Už etikos kodekso pažeidimą nėra numatytos realios atsakomybės, kuo gali naudotis asmenys, pažeidžiantys minėtą kodeksą.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?*

Atsakymas: *Manyčiau, kad turėtų būti numatyta konkreti atsakomybė už piktybinius kodekso pažeidimus.*

Klausimas: *Kaip, kokiū būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)*

Atsakymas: *Skundas visada yra priimamas, o jei asmuo nepasitiki, nukreipiama į įstaigą, kur galima paduoti skundą.*

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: *Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?*

Atsakymas: *Remiantis ir Etikos kodeksu sprendžiama ar policijos pareigūnas įvykdė nusižengimą.*

Klausimas: *Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?*

Atsakymas: *Pagarbus bendravimas, konfidencialumas, nešališkumas.*

Klausimas: *Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?*

Atsakymas: Vyko vieną kartą moodle sistemoje.

Klausimas: Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?

Atsakymas: Organizuoti daugiau kontaktinių mokymų, skirti drausmines nuobaudas už etikos kodekso pažeidimus.

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siųsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Vertybės sukuria pamatines gyvenimo nuostatas, kurios yra svarbios darbinėje ir asmeninėje veikloje.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis skatina – įsitikinimai, auklėjimas, gyvenimo būdas, gyvenimiška patirtis, darbinė veikla ir t.t.*

Trukdo – pabundantis „blogasis“ aš

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: Labai svarbios, tik jų laikantis galima įgyvendinti policijos šūkį – „Ginti, saugoti, padėti“

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?

Atsakymas: Dabartinis policijos etikos kodeksas buvo pakeistas 2018 metais (ankstesnis priimtas 2004 m.), atsižvelgiant į laikmečio pokyčius. Jame aiškiai įvardinti policijos darbuotojų veiklos etikos principai.

Klausimas: Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?

Atsakymas: Kol kas jo tobulinti nereikia, reikia tik laikytis dabartinių nuostatų.

Klausimas: Kaip, koku būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)

Atsakymas: Gauti skundai, pranešimai per PRĮR dėl pareigūnų veiksmų yra nukreipiami Imuniteto padalinių pareigūnams, kurie ir atlieka tolimesnį tyrimą.

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?

Atsakymas: Naujai priimti pareigūnai supažindinami su Etikos kodekso nuostatomis, periodiškai kodekso nuostatos primenamos mokymų, pasitarimų metu. Kodekso nuostatų laikymąsi prižiūri ir pažeidimus nagrinėja Etikos komisijos.

Klausimas: Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikiteisminio tyrimo proceso dalyviais?

Atsakymas: *Nešališkumo, pavyzdingumo, pagarbos, konfidencialum, teisingumo.*

Klausimas: *Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?*

Atsakymas: *Mūsų įstaigoje vyksta gausybė mokymų įvairiomis temomis, tame tarpe ir apie profesinę etiką, bendravimo kultūrą su įvairiais asmenimis, nepilnamečiais ir kt. Vykdo šie mokymai moodle sistemoje nuotoliniu būdu.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?*

Atsakymas: *Labai svarbu, kad ateitų dirbti pareigūnai su jau suformuotomis vertybėmis, kurioms pagrindas duodamas šeimoje, mokykloje. Tuomet galima kalbėti apie jų pagerinimą darbinėje aplinkoje. Jeigu jaunas žmogus ateis dirbti turėdamas vertybinių spragų, tuomet gali kilti problemų ir dėl profesinės etikos principų laikymosi.*

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė Roberta Glavinskienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“. Ketinu atlikti empirinį tyrimą, kuriuo sieksiu atskleisti profesinės etikos svarbą valstybės tarnyboje, o būtent, ikiteisminio tyrimo pareigūno darbe. Jūsų ekspertinė nuomonė svarbi siekiant gauti konkrečius atsakymus analizuojamos temos problema. Jūsų duomenys yra konfidencialūs, o gauti atsakymai bus naudojami tik rezultatų analizei ir apibendrinimui bei siūlymams pateikti.

Atsakymus prašome siūsti el. p. roberta.glavinskiene@gmail.com

Klausimai yra suskirstyti į tris grupes: vertybės kaip pamatinės nuostatos, profesinės etikos nuostatų reglamentavimas, profesinės etikos nuostatų taikymas. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Vertybės kaip pamatinės nuostatos

Klausimas: *Kuo vertybės svarbios Jūsų gyvenime, veikloje?*

Atsakymas: *Teisingai išugdytos ir suformuotos vertybės padeda žmogui jaustis saugiam tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime. Vertybės yra neatsiejama gyvenimo dalis – jos yra visko pamatas.*

Klausimas: *Kas skatina arba trukdo Jums elgtis vertybėmis grįstomis nuostatomis?*

Atsakymas: *Darbo pobūdis, profesija.*

Klausimas: *Kaip, Jūsų nuomone, Jūsų įstaigoje, kurioje dirbate, yra svarbios vertybės ir etikos nuostatos?*

Atsakymas: Labai svarbios. Ikitėisminio tyrimo pareigūnas, kuris laikosi etikos kodekse numatytų principų ir vertybių, yra labiau gerbiamas, nei tas, kuris vertybių visai neturi.

Profesinės etikos nuostatų reglamentavimas

Klausimas: Ką manote apie dabartinio policijos etikos kodekso nuostatas, jų reglamentavimą?

Atsakymas: Manau, kad kodekse trūksta drausminių nuobaudų taikymo už etikos pažeidimus.

Klausimas: Jūsų nuomone, ar reikalinga tobulinti dabartinį etikos kodekso reglamentavimą? Jei taip, ką konkrečiai reikėtų tobulinti?

Atsakymas: Kodekse reikėtų numatyti atsakomybę už jo pažeidimus.

Klausimas: Kaip, koku būdu Jūsų įstaigoje yra reglamentuota skundų dėl pareigūno veiksmų pateikimo tvarka? (Ar yra priimamas skundas, žmogus išklausomas, patariama, ar siūloma kreiptis LR BPK nustatyta tvarka ir kt.?)

Atsakymas: Skundai visuomet priimami, tiek žodiniai, tiek rašytiniai. Žmogus visuomet išklausomas.

Profesinės etikos nuostatų taikymas

Klausimas: Kaip efektyviai įgyvendinamos policijos etikos kodekso nuostatos policijos pareigūno veikloje?

Atsakymas: Efektyviai. Policijos darbuotojai vadovaujasi etikos kodekso normomis bendraudami su proceso dalyviais.

Klausimas: Kokias konkrečiai normas, etiško elgesio nuostatas taikote bendraudami su ikitėisminio tyrimo proceso dalyviais?

Atsakymas: Pagarbos, teisingumo, pavyzdingumo, nešališkumo.

Klausimas: *Ar Jūsų įstaigoje vyksta mokymai apie vertybes ir profesinę etiką policijos pareigūno darbe?*

Atsakymas: *Vyksta, nuotolinėje mokymų aplinkoje vyko 1 kartą.*

Klausimas: *Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti profesinės etikos vaidmenį policijoje?*

Atsakymas: *Skirti drausmines nuobaudas už etikos kodekso pažeidimus.*

Ačiū, kad skyrėte laiko!

Glavinskienė R. Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. Žaneta Navickienė. – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, viešojo saugumo akademija, 2023.

SANTRAUKA

Baigiamojo darbo tema – „Ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“, tyrimo tikslas - išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūno vaidmenį profesinės etikos kontekste užtikrinant asmens teisių apsaugą, tyrimo tikslas - ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo asmens teisių užtikrinimo požiūriu. Baigiamojo darbo tikslui pasiekti keliami uždaviniai: išnagrinėti ikiteisminio tyrimo pareigūno koncepciją Lietuvos teisėje, išanalizuoti profesinės etikos sampratą ir raiškas ikiteisminio tyrimo pareigūno darbą reglamentuojančiuose teisės aktuose, išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimus asmens teisių užtikrinimo požiūriu, išnagrinėti ikiteisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmenį užtikrinant asmens teises, išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūno veiklos ypatumus profesinės etikos aspektu, išanalizuoti skundų dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų statistiką. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, priedai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Naudojantis aprašomuoju ir analizės metodais, buvo aprašyta bei išanalizuota ikiteisminio tyrimo pareigūno koncepcija, profesinės etikos aspektu darbinę veiklą reglamentuojantys teisės aktai, dokumentų analizavimo metodu buvo bandoma nustatyti, ar ikiteisminio tyrimo pareigūno įgaliojimai pakankamai reglamentuoti Lietuvos Respublikos įstatymuose bei kituose teisės aktuose profesinės etikos požiūriu, empiriniu tyrimu buvo siekiama baigiamojo darbo tikslo - išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūno vaidmenį profesinės etikos kontekste užtikrinant asmens teisių apsaugą. Atlikus empirinį tyrimą interviu metodu, nustatyta, kad visiems pareigūnams svarbus Lietuvos policijos etikos kodeksas bei įtvirtintų vertybių laikymasis, 50 procentų informantų nurodė, kad reikalingas dabartinio policijos etikos kodekso reglamentavimo keitimas, todėl siūlytina tobulinti profesinės etikos teisinį reglamentavimą.

Bendra baigiamojo darbo apimtis - 56 puslapiai, darbe panaudoti 73 literatūros šaltiniai.

Glavinskienė R. The role of pre-trial investigation officer's professional ethics in ensuring the protection of individual rights / Master's thesis in Law and Police Activities. Head Assoc. Dr. Žaneta Navickienė. – Kaunas: Mykolas Romeris University, Academy of Public Security, 2023.

SUMMARY

The topic of the thesis is "The role of pre-trial investigation officer's professional ethics in ensuring the protection of individual rights ", the purpose of the study is to analyze the role of the pre-trial investigation officer in the context of professional ethics in ensuring the protection of personal rights. The purpose of the research is to analyze the role of the professional officer in ethics of the pre-trial investigation in terms of ensuring the rights of the individual. The tasks set to achieve the goal of the final thesis: to examine the concept of a pre-trial investigation officer in Lithuanian law, to analyze the concept of professional ethics and its expression in legal acts regulating the work of a pre-trial investigation officer, to analyze the powers of a pre-trial investigation officer from the point of view of ensuring personal rights, to examine the role of professional ethics of a pre-trial investigation officer in ensuring the rights of a person, to analyze the characteristics of the activities of the pre-trial investigation officer in terms of professional ethics, to analyze the statistics of complaints about the actions of the pre-trial investigation officers. The final thesis consists of an introduction, three main parts, conclusions, proposals, bibliography, appendices, summary in Lithuanian and English. Using descriptive and analytical methods, the concept of the pre-trial investigation officer was described and analyzed, the legal acts regulating work activities from the point of view of professional ethics, the document analysis method was used to determine whether the pre-trial investigation officer's powers are sufficiently regulated in the laws of the Republic of Lithuania and other legal acts from the point of view of professional ethics, empirically the research aimed at the final thesis goal - to analyze the role of the pre-trial investigation officer in the context of professional ethics in ensuring the protection of personal rights. After conducting an empirical study using the interview method, it was found that the Lithuanian police code of ethics and adherence to the established values are important for all officers, 50 percent of the informants indicated that the current regulation of the police code of ethics needs to be changed, therefore it is suggested to improve the legal regulation of professional ethics.

The total scope of the thesis - 56 pages, 73 literary sources used in the thesis.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2023-04-14
Kaunas

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Viešojo saugumo akademijos, teisės ir policijos veiklos
(fakulteto/instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) Roberta Glavinskienė,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Ikitėisminio tyrimo pareigūno profesinės etikos vaidmuo užtikrinant asmens teisių apsaugą“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Roberta Glavinskienė
(vardas, pavardė)